

5 JOSEPA

ANYS DE FALLA, 50 FENT POBLE.

1975-2025

Associació Cultural
Falla Josep Antoni,
Puríssima i Major

EDITA

Associació Cultural Falla Josep Antoni, Puríssima
i Major de l'Eliana

COORDINACIÓ

Marta Andrés

ENTREVISTES

Marta Piera i Voro Contreras

TESTIMONIS

Vicent Rubio, Mª Amparo Romero, Amelia Montoya, Maruja
Gimeno, Teresa Molina, Teresa Peiró i José Luis Montaner

COL·LABORADORS

Maribel Fuertes, José Enrique Martínez Escrivà,
Teresa Peiró, Manuel S. Jardí, Vicent Zarzo, Rafael Desco Coll,
Fran Tochena, Gil Manuel Hernández, Voro Contreras,
Jordi Oviedo i Toni Sabater

GRAVACIÓ D'ÀUDIOS

Manolo Villada i Maribel Fuertes

TRADUCCIÓ I CORRECCIÓ DE TEXTOS

Marta Andrés i Pau Cisneros

DISSENY PORTADA, PORTADELLES I ELEMENTS GRÀFICS D'ENLLAÇ

Artedelínea i Logik Graphics

IMPRESSIÓ I MAQUETACIÓ

Logik Graphics

DIPÒSIT LEGAL: V-98-2025

EDICIÓ: 200 EXEMPLARS

«El llibre ha participat en la convocatòria dels premis de la
Generalitat per a la promoció de l'ús del valencià de l'any 2025»

L'ASSOCIACIÓ CULTURAL FALLA JOSEP ANTONI

no s'identifica necessàriament amb els articles dels seus
col·laboradors.

SOBRE DESCÀRREGUES, ENLLAÇOS I IMATGES EN AQUEST LLIBRE

Tot el material que apareix en aquest llibre té únicament una
finalitat didàctica i divulgativa.

A tots els propietaris de les pàgines i imatges, moltes gràcies.
I encara que aquest llibre només ha estat editat amb finalitats
divulgatives, en el cas d'infringir cap copyright, preguem que
ens el comuniquen al nostre contacte en la web de la Falla, amb
la finalitat de retirar allò que es considere necessari.

ASSOCIACIÓ CULTURAL FALLA JOSEP ANTONI-PURÍSSIMA I MAJOR 2025

ALTON PUBLICIDAD

 alton_publicidad

 Alton Publicidad

C/Mayor,54 - Tel.96 151 29 86 - 46183 L'Elia-na-VALENCIA

INDEX

Saluda de l'alcalde	4
Saluda del regidor	5
Saluda del president	6
Saluda del president infantil	7
Junta directiva i Comissió major masculina	8
A la fallera major	10
Comissió femenina	12
Lema, explicació i versets de la falla gran	14
Dibuix de la falla gran	15
Matrimonis fallers	16
A la fallera major infantil	18
Comissió femenina infantil	20
Lema, explicació i versets de la falla infantil	21
Dibuix de la falla infantil	23
Al president infantil	24
Comissió masculina infantil	26
Què farem estes falles? Programa de festeigs	200
Què fem en la Josepa?	207
Nit d'Ànimes	242
Entrevista als representants de 2024	244

MONOGRÀFIC

50 anys de Falla, 50 fent Poble

Pròleg, *Marta Andrés* 28

1 La nostra història, la nostra gent

La Fundació: testimoni de Vicent Rubio, <i>Marta Piera</i>	34
Compartint aniversari: M ^a Amparo, tota una vida..., <i>Marta Piera</i>	42
Maruja i Amelia, tot per la Falla, <i>Marta Piera</i>	48
Mig segle al capdavant, <i>Marta Andrés</i>	56
Les nostres Falleres Majors i Presidents	60

2 Les nostres senyes d'identitat

El tren faller, <i>Kike Martínez Escrivá</i>	74
El grup de danses, <i>Teresa Peiró</i>	84
Els playbacks al llarg dels anys, <i>Marta Piera</i>	88
Els moros de la Josepa, <i>Marta Andrés</i>	96

3 Els monuments fallers

De la fusta al suro, <i>Voro Contreras</i>	104
En temps de bruixes, <i>Manuel S. Jardí</i>	112
50 anys plantant falles	118

4 La música en les falles

La importància de les bandes i les xarangues, <i>Vicente Zarzo</i>	134
50 anys de notes i paraules, <i>Marta Andrés</i>	138

5 El respecte per la llengua i les tradicions

Balanç d'un president de falla, <i>Rafa Desco</i>	144
50 anys d'història escrita, <i>Marta Andrés</i>	150
La indumentària: Patrimoni Cultural Valencià, <i>Fran Toचना</i>	160

6 El patrimoni del món faller

El paper de les comissions falleres, <i>Kike Martínez Escrivá</i>	166
Quan les falles foren declarades Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat, <i>Gil Manuel Hernández</i>	174

7 Vicent Andrés Estellés i les falles

1975 a l'Eliana corria el vi i va nàixer una Falla, <i>Voro Contreras</i>	186
Vicent Andrés Estelles: el poeta, el poble i l'Eliana, <i>Jordi Oviedo</i>	192
Estellesiana, <i>Toni Sabater</i>	196

Salvador Torrent i Català

ALCALDE DE L'ELIANA

Ja han arribat les Falles del 2025, un any carregat de significat per a tots vosaltres, ja que celebren el vostre 50é aniversari. Els carrers s'omplen de música, llum, pólvora i alegria. És el moment en què les falleres i els fallers donen vida a la festa i els monuments prenen el protagonisme durant aquests dies tan especials.

El president de la comissió, Daniel Carrión; la fallera major, Paola Prat; la fallera major infantil, Isabella Herrero; i el president infantil, Yoel Sánchez, viuran aquestes festes d'una manera única. Aproveiteu cada moment del vostre regnat, gaudiu intensament de les experiències que us esperen i conserveu per sempre el record de les Falles del 2025 com unes de les més memorables de la vostra vida.

Cal recordar que les Falles són molt més que una festa: són Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat des de fa ja nou anys, quan la UNESCO va reconèixer l'esforç de totes aquelles persones que han treballat per mantindre viva aquesta tradició tan estimada.

Per als valencians i les valencianes, les Falles són una expressió viva de la nostra identitat. Representen la força de la nostra llengua, l'arrelament de les nostres tradicions i la història que ens ha format com a poble.

A l'Eliana, les Falles no s'entendrien sense la Falla Josep Antoni, Puríssima i Major, que és una peça clau en la història festiva del nostre municipi. Fundada l'any 1975, va ser la primera comissió fallera de l'Eliana, i des de llavors no heu deixat de créixer. Enguany teniu l'orgull de celebrar els vostres primers 50 anys, una fita que ben segur celebrareu com mereixeu. Enhorabona per aquest mig segle de vida!

Per últim, m'agradaria aprofitar aquestes línies del Llibret per animar tots els veïns i veïnes del nostre poble a participar activament en els actes fallers. És l'oportunitat perfecta per viure la festa de prop i gaudir de tot el que les comissions han preparat amb tant d'esforç i dedicació.

Desitge, en nom de tota la corporació municipal i en el meu propi, que visqueu unes Falles plenes de màgia i emoció.

En Salva Torrent
Alcalde de l'Eliana

Enllaç
amb l'àudio
del Saluda.

Juan Espinosa Gil

REGIDOR DE FESTES

El dia 1 de març apleguen les nostres estimades falles, la festa per excel·lència dels valencians i les valencianes. 19 dies en què els carrers de les nostres ciutats s'omplin de llum, tradició, música, festa, però sobretot, de pólvora. Al nostre poble, seran dies de convivència entre les 4 comissions del nostre municipi, on junt amb la resta de veïns, gaudirem de la festa amb trellat, diversió, alegria, inclusió, igualtat, civisme i germanor.

Enguany, és un any molt especial per a la Falla Josep Antoni Puríssima i Major, un any en què he de felicitar-los pel compliment del seu 50 aniversari, on m'heu de permetre que felicite amb una estima especial. Recorde tots els moments viscuts dins de la comissió, recorde tots els dies que he passat de menut i no tan menut, tot el treball de la meua família sempre per intentar fer una falla millor, però sobretot, l'incansable treball de la meua abuela Carme 'La Maedeueta', una dona que ha donat tota la seua vida per poder aconseguir que la falla Josep Antoni, sempre fora tot un referent.

Malgrat que hauria de ser un any només de felicitacions, no puc deixar de pensar en la terrible catàstrofe que vam sofrir el passat 29 d'octubre al nostre territori valencià. Una DANA que va arrasar amb la vida de desenes de persones, centenars d'habitatges i milers de cotxes, una catàstrofe que li ha canviat la vida a milers de persones, que ens ha de fer veure i conscienciar-nos del problema global que tenim amb el canvi climàtic i un desastre natural de què hem d'aprendre dels errors comesos, perquè en una futura tragèdia, el mal siga del menor nivell possible. Aquestes falles m'agradaria dedicar-les a totes les persones i comissions afectades, però sobretot, aquelles persones que ja quedaran al nostre record.

Tornant a parlar de la Falla Josep Antoni, estic de segur que enguany, més que mai, hauran preparat una programació molt especial, amb molta estima i molts records. Unes falles que estaran plenes d'emocions, diversió, retrobades, tradicions, cultura, música, pólvora i sobretot d'un llibret molt especial. Estic de segur que tota la ciutadania de l'Eliana, d'una manera o d'altra, trobareu el vostre espai junt amb aquesta comissió i us acolliran de la millor forma possible com sempre ho han fet.

Ara, m'agradaria desitjar a la fallera major infantil Isabella Herrero i Ordóñez, a la fallera major Paola Prat i Herrero i al seu president infantil Yoel Sánchez i Palacios, com al seu president i amic Daniel Carrión i Torrent, unes bones festes josefines, que gaudiu de cada acte, de cada moment, de cada celebració d'aquesta gran festa i que les falles del 2025 queden sempre al vostre record.

No voldria acabar sense convidar-vos a compartir aquestes festes tan especials amb els nostres amics i amigues de la Falla Josep Antoni Puríssima i Major, a la vegada que m'agradaria continuar animant a tots els fallers i falleres de la seua comissió perquè continuen treballant de valent per la seua falla, amb l'estima que sempre ho ha fet tota la gent que ha format part de la comissió en aquests 50 anys i que es carreguen de ganes i il·lusió, per a poder aplegar a ser la primera falla del nostre poble que complisca els 100 anys.

Visca l'Eliana i Visca les Falles!
En Juan Espinosa Gil
Regidor de Festes

Enllaç
amb l'àudio
del Saluda.

Daniel Carrión i Torrent

PRESIDENT

Feliç 50 aniversari!

Que aquesta celebració siga inoblidable i que seguim cimentant el futur d'aquesta festa que, per a mi, és la millor festa del món.

Enllaç
amb l'àudio
del Saluda.

Benvolguts fallers i falleres,

Amb gran orgull i emoció, em dirigisc a tots vosaltres en aquest any tan especial per molts motius. En primer lloc, la nostra comissió celebra el seu 50 aniversari, el qual és un motiu de celebració important, i per altra banda, és el meu primer any de president de la Falla.

Ser president, de normal, és una gran responsabilitat, però ser-ho en un moment tan especial com el 50 aniversari és un honor que porte amb entusiasme.

Des de la seua fundació, la nostra falla ha sigut un pilar a la comunitat, un lloc on tradició, art i amiat s'entrellacen. Aquest mig segle de vida és testimoni de la dedicació i esforç que molta gent a la comissió, fallers i falleres que estan sempre per al que se'ls necessita i, desafortunadament d'altres que ja ens han deixat, han fet perquè la nostra Comissió sempre vaja endavant.

Vull agrair a Tere, la meua predecessora, la tasca incasable que ha fet durant el seu mandat, i també als anteriors presidents amb els quals he estat en la junta, per ensenyar-me que les falles només poden portar-se a terme amb dedicació i compromís.

Per la meua part, agrair a l'equip que me dona suport, la junta directiva de la falla, per ajudar-me a "trencar mà" en aquest primer any de president. A les bunyoleres, per ser les treballadores més incansables que conec, a la meua família, Verónica, Núria i Andreu, per aguantar-me i comprendre'm i, com no, a la mare que m'ha parit, senzillament per tot.

M'agradaria desitjar unes falles molt especials a Paola, Isabella i a Yoel. He vist amb la il·lusió que esteu gaudint els actes previs a les falles i no tinc cap dubte que el 2025 serà un any molt important en la vostra vida. Gaudiu aquestes festes de la millor manera possible, creeu records amb família i amics que perduren per sempre. Tots tres són fallers de bressol i, ben segur, han estat esperant aquest moment amb impaciència. Paola, gran fallera, no se'n perd una, encara i vivint fora de València. Amb una mare que ja ha sigut fallera major de la nostra comissió en dues ocasions i havent sigut ella fallera major infantil també a la Josepa, porta pólvora a les venes. Isabella, cosina de Paola, també ha mamat les falles des de ben xicoteta, apuntant-se a tots els saraus i gaudint de cadascuna de les propostes de la falla. Per últim, però no menys important, Yoel. Fill d'una gran saga fallera, on sa mare, Mónica, i les seues germanes Yulema i Yanira han sigut tant fallera major com falleres majors infantils de la nostra comissió.

Estic convençut que representareu amb orgull la nostra falla a tot arreu d'on aneu.

Aquest any volem rendir homenatge a tots aquells que ens han precedit i han fet de la nostra falla un referent a l'Eliana. Serà un any especial, i per eixe motiu vull animar als nous fallers i veïns a participar dels actes que organitzem. Les falles són per a viure-les, i afortunadament a l'Eliana més, donat que som un poble amb una festa fallera oberta per tothom, per això us volem al nostre costat.

I a tots aquells que no els agraden les falles, dir-vos que vos entenc, que treballarem perquè les falles siguin cíviques i respectuoses amb tots.

Yoel Sánchez Palacios

PRESIDENT INFANTIL

Em diuen Yoel Sánchez Palacios, fa uns quants anys vaig aparéixer en el llibret d'aquesta falla com a bolquer, ara tic l'honor de dirigir unes paraules a la comissió que m'ha vist créixer, com a president infantil en un any tan especial com és el seu 50 aniversari.

L'amor incondicional que tinc a les festes de la meua terreta l'he heretat de la meua gran família. Estic segur que m'ajudaran en aquest any faller amb la seua llarga experiència.

El que més m'agrada de les falles és la germanor, la tradició i sobretot la traca i els petards. Gaudisc molt de la setmana fallera en reunir-me juntament amb tots els xiquets de la comissió i passar totes les vesprades i nits jugant a ser pirotècnics.

Ser president infantil d'esta falla és una tasca molt important i espere no defraudar. Portaré amb molt d'orgull la caramba en tots i cadascun dels actes fallers. Viure l'ofrena com a representant de la comissió que m'ha acompanyat sempre, ho fa molt més especial.

Espere comptar amb l'ajuda de tots per a fer d'este, un any inoblidable, juntament amb Isabella, la meua fallera major infantil i Paola, la màxima representant. No puc oblidar-me de Dani que enguany s'estrena com a nou president i estic segur que ho farà genial.

Vull animar a tot el poble a vindre a la nostra falla per a gaudir d'estes grans festes, us esperem amb els braços oberts. Compartir este gran any amb la resta dels representants de les altres comissions és un privilegi i estic segur que ho passarem en gran.

El mes de la pólvora, la música i de les tradicions s'acosta i no puc estar més emocionat. Compte els dies per a poder donar inici a les falles en la Crida i ballar amb la música de les xarangues. Però sobretot, de celebrar que esta comissió porta 50 anys mantenint viva una gran tradició i em sent molt afortunat per formar part d'ella. Només em queda agrair-vos a tots haver confiat en mi per a representar-vos en l'aniversari d'esta gran falla.

Un abraçada molt forta.

Enllaç
amb l'àudio
del Saluda.

Junta directiva i Comissió major masculina

ÀREA DE PRESIDÈNCIA I ECONÒMICA

PRESIDENT

DANIEL CARRION I TORRENT

SECRETÀRIA

Marta Andrés Peiró

VICESECRETÀRIA

Concha Calero Iniesta

ARXIVERA

Blanca Morán Molina

TRESORERA

María Peiró Aguilar

VICETRESORERA

Carmen Torrent Badía

COMPTADORA

Mª José Marco Sanchís

DELEGADA DE PUBLICITATS

Josefa Vallés Navarro

DELEGADA DE LOTERIES

Amelia Montoya Piqueras

DELEGACIÓ DE MARXANDATGE

Yolanda Miralles González

Paula García Peris

Marta Casterá Jiménez

ÀREA D'ACTES PROTOCOLARIS

VICEPRESIDENTA 1a

TERESA PEIRÓ AGUILAR

DELEGACIÓ DE PRESENTACIÓ

Teresa Molina Gimeno

Amparo Marco Sanchís

Elia de la Cruz Marco

Malena Llorens Cruz

DELEGACIÓ DE CAVALCADA

Concha Calero Iniesta

Sonia Gil Fogué

DELEGACIÓ D'OFRENA

Teresa Molina Gimeno

Marta Casterá Jiménez

ÀREA D'ACTIVITATS

VICEPRESIDENT 2n

VICENT RAMON VALERO

DELEGACIÓ DE FESTEIGS

Javier Mesa Martín

Juan Barea Marzal

Wenceslao Sánchez Sánchez

Nacho Timón Martí de Vesés

DELEGACIÓ D'ACTIVITATS DIVERSES

Aroa Giménez Barrera

Carmen Daries Torrent

Elena Coll Espinosa

Elia de la Cruz Marco

Elena Carrasco Miralles

Marja Juan Santafé

DELEGACIÓ D'INFANTILS

Núria Cabanes Miquel

Verónica Escrivá Leal

Estefanía Vargas Basto

Marc Corbera Bote

Maria Compte Marco

Andrea Barea Andrés

ÀREA DE GESTIÓ INTERNA

VICEPRESIDENT 3r

FRANCISCO PEÑALVER ESTREMS

DELEGACIÓ DE CASAL

Maria Marco Marco

Concepción López Falomir

Bibiana Gutiérrez Pino

DELEGACIÓ DE RECOMPENSES

Ana Belén Cristóbal Roldán

DELEGACIÓ DE LLIBRET

Marta Andrés Peiró

Salvador Contreras Marco

Marta Piera Montaner

DELEGACIÓ DE COMUNICACIÓ

Elia de la Cruz Marco

Estefanía Vargas Basto

Aroa Giménez Barrera

JUNTA LOCAL FALLERA

Ana Belén Cristóbal Roldán

Elena Coll Espinosa

Javier Martínez Grau

COMISSIÓ DEL 50é ANIVERSARI

COMISSÀRIA

TERESA PEIRÓ AGUILAR

VOCALS

Teresa Molina Gimeno

Marta Andrés Peiró

Amparo Marco Sanchís

Sonia Gil Fogué

Inmaculada Cruz Aguilar

Aroa Giménez Barrera

Carmen Daries Torrent

Malena Cruz Llorens

Paola Prat i Herrero

A LA FALLERA MAJOR

per Maribel Fuertes

Herrero són les dues dames principals
i molt a veure tenen en una veu reconeguda
que ens acompanya a la ràdio local
des de ja fa molts anys.
Família fallera de sempre
que professa a la Josepa un amor incondicional.

Paola Prat i Herrero, fores ja reineta de menuda,
així que tindràs en aquest, el teu regnat
els mateixos sentiments, passions i emocions,
però elevats a l'excel·lència que et dona
la jove maduresa adquirida en els anys.

T'ompliran de felicitat els moments
que encara estan per arribar.
Enguany tu eres l'ànima dels carrers,
la flama i el primer tro.
Encendràs l'ànim de totes les falleres i fallers
de Josep Antoni Puríssima i Major

Seràs l'alegria i l'harmonia
que tota bona festa requereix.
I tot ocorria en el mateix lloc,
en la teua falla, dins d'un poble,
on les palmeres formen un amable jardí
els pins ens donen l'ombra en estiu,
els pardalets ens desperten a la primavera
on els tarongers adornen els nostres carrers tot l'any.

En nom d'aquesta gran Comissió.
Tots els cors a una,
i el teu cor Paola, per a tots.

Visca per sempre la Fallera Major!

Enllaç
amb l'àudio
del Saluda.

Comissió femenina

Fallera Major: Paola Prat i Herrero

Fallera Major Ixent: Aroa Giménez i Barrera

CORT D'HONOR

Ainhoa Campos i Alcácer
Aitana Cano Minaya
Aitana Cortés i Chust
Aitana Ibáñez i Izquierdo
Aitana Pérez i Roberto
Aitana Sánchez López
Alejandra Álvarez i Gutiérrez
Alejandra García i Prades
Amelia Montoya i Piqueras
Ana Betlem Cristóbal i Roldán
Ana Contreras i Rodrigo
Ana Escrivá i Marco
Ana Raquel Matilla i Rubio
Andrea Barea i Andrés
Andrea Tornal Coll
Ángela Miravet i Serrano
Arantxa Pardo i Pimenta
Ariadna Peinado i Díaz
Betlem Valero i Marco
Bianca Lledó i Calomarde
Blanca Corell i Escrivá
Blanca García i Tevar
Blanca Meseguer i Acera
Blanca Morán i Molina
Carla Sabater i Martínez
Carme Coll i Devesa
Carme Compte i Marco
Carme Espinosa i Molina
Carme Siomara Gimeno i Galindo
Carme Daries i Torrent
Carmina Ten i Pérez
Catalina Muñiz-Estévez Rodríguez
Catherine Heras i Carballo
Claudia Gaona i Cortés
Claudia Maset i Bautista

Cristina Valero i Marco
Daniela Herrero i Alcalde
Daniela Lorente i Vargas
Daniela Valls i Costa
Elena Carrasco i Miralles
Elena Coll i Espinosa
Elia de la Cruz i Marco
Elia Hernández i Izquierdo
Elma Webb i Palones
Empar Coll i Montoya
Estefanía Vargas i Basto
Francisca Giner i García
Gal·la Ramí Sanpons
Gemma Miguel i Ejbabra
Glòria Corell i Escrivá
Irene Chofré i Bisbal
Katia Castillo i López
Laura Raga i Morán
Laura Vila i Pogribna
Lucia Reinal i Valero
Lucia Miravet i Serrano
Malena Llorens i Cruz
María Compte i Marco
María Prieto i Benlloch
María Roldán i Sánchez
María Vidagany i Giner
Marina Gutiérrez i Sanantonio
Marina Iranzo i Romero
Marina Meseguer i Acera
Marta Garnés i Peirat
Marta Juan i Santafé
Marta Maset i Bautista
Marta Piera i Montaner
Marta Roig i Coll
Marta Sánchez-Toril i Valiente

Martina Álvarez i Luján
Natalia Cejalvo i Martínez
Natalia Crespo i Giménez
Natalia Herrero i Alcalde
Nerea Sánchez i Acha
Neus Campos i Alcácer
Noa Gimeno i Chisvert
Núria Navarro i Cuenca
Paola Bernal i Muñoz
Patricia García i Cañas
Paula Carrión i Torrent
Paula Cerezo i Navarro
Paula Gregorio i López
Paula Macián i Gamón
Paula Pérez i Gómez
Paula Roda i Calomarde
Paula Sánchez i Molina
Paz Lluch i Civera
Pepa Vallés i Navarro
Raquel Piera i Montaner
Rocío San Lorenzo i Escrivá
Rosa Martínez i Grau
Sandra García-Pardo i Ramón
Sandra Gómez i Guerra
Sandra Valladolid i Tolosa
Silvia Chuliá i Coll
Sofía Palacios i Moñinos
Tania Martínez i Alonso
Triana Gil i García
Veronica Escrivá i Leal
Violeta Amorós i Blanco
Yanira Sánchez i Palacios
Yolanda Moñinos i Pellicer
Yulema Sánchez i Palacios

Lema i versets de la falla gran MARE NOSTRUM

LA NOSTRA FALLA ALÇA LA VEU per donar visibilitat a un gran problema que ofega el Mediterrani: la contaminació. Residus, plàstics i abocaments han convertit aquest bressol de cultures en un espai de desesperació per a sirenes i dofins, que ens reclamen un canvi abans que siga massa tard. La natura ens ha avisat, però encara estem a temps d'actuar. Reflexionem, cuidem i treballem junts per tornar-li la bellesa i la vida al nostre mar blau, patrimoni de tots.

La nostra falla reflecteix,
un problema que ens entristeix.
El mar, que tant hem estimat,
ara es troba contaminat.

El Mediterrani no aguanta més,
tot el que li fem és un gran estrés.
Residus, plàstics i molts vertits,
ens carreguem el seu esperit.

La mare natura ens vol avisar,
que la situació no pot esperar.
No suporta més brutesa,
volem tornar-li la seua bellesa.

Els dofins han començat a cridar,
i les sirenes es posen a protestar:
"Deixeu-nos viure en pau i llibertat,
o el mar serà un desert abandonat."

El nostre mar, bressol de cultures,
Romans, grecs i àrabs, grans aventures.
Tots tenen en comú el mar,
i entre tots l'hem de salvar.

Els animals marins estan cansats,
dels humans que no fan cas de res.
Només pensen en el seu desig,
i no escolten cap crit de perill.

Fa uns mesos, la natura va esclatar,
amb la DANA que tot ho va arrossegar.
El canvi climàtic ens està avisant,
si no fem res, tot anirà empitjorant.

Si no tenim cura i actuem ja,
la bellesa del mar no es recuperarà.
El que abans era un món de color,
es convertirà en un lloc de dolor.

La gran sirena ens mira des de dalt,
ens desafia a fer un canvi global.
"Deixeu de fer malifetes,
i deixeu-nos viure tranquil·letes."

Al fons del mar, un caos ha arribat,
plàstics i brutesa que tot ho ha tapat.
Els corals moren, s'estan desfent,
i la fauna marina pateix lentament.

Mentre rodes la falla,
pensa en el que pots fer pel planeta.
Perquè el Mediterrani és el nostre tresor,
i salvar-lo depén de l'esforç de tothom.

Artista Faller: **Vicente Chaveli i Llinares**

Matrimonis fallers

Alicia Tolosa i Evelio Valladolid

Amparo Marco i José Manuel Ibáñez

Amparo Martínez i José Asensio

Ana Amalia Morera i Francisco Gómez

Ana Ordóñez i Juan José Herrero

Araceli Martínez i Xesco Comendador

Arantxa Aparicio i Saúl Giménez

Aryan Montesinos i Raúl Rubio

Bibiana Gutiérrez i Antonio Álvarez

Carla de Cubas i Sergio Cortina

Carme Ninet i Josep Maria Àngel

Carmen Comendador i Marco Mazzone

Carmen Devesa i José Antonio Coll

Carmen Martínez i Francisco Peñalver

Carmen Torrent i Ramón Carrión

Carolina Grima i Juan Espinosa

Concepción Calero i José Mateu

Concepción López i Felipe Calomarde

Cristina Giménez i Àngel Crespo

Diana Ballesteró i Ignacio Segarra

Elena Alcácer i Juan Bautista Campos

Elena Escrivá i Rubén Corell

Empar Palacios i Àngel García-Otermín

Encarna Oliver i José Alcácer

Eva María Peters i Juan José Barrantes

Heidi Lynn Gragg i Paul Bahrami

Immaculada de la Cruz i Amadeu Llorens

Immaculada Marco i Manel de la Cruz

Irene Mateu i Rafael Navarro

Isabel Prieto i Eloy Pérez

Isabel Zayas i Jorge García

Juana Marco i Antonio López

Mabel Bellver i Javier Mesa

María Amparo Romero i Fernando Iranzo

María Ángeles Torrent i Daniel Romero

María Begoña Alonso i Paco Bellver

María Carmen Llorens i Juan Bautista March

María Carmen López i Wenceslao Sánchez

María Carmen López i Vicente Mata

María Comes i Simone Folcarelli

María Eugenia Herrero i Joaquim Prat

María José Marco i Carlos Compte

María Lluïsa Calomarde i Manuel Hernández

María Marco i José Luís Escrivá

María Mateu i Jorge Pérez

María Peiró i Andrés Andrés

Marian Espinosa i Juan Carlos Coll

Marina García-Vacas i Carlos Fuertes

Marina Langa i José Luis Cócera

Marta Andrés i Juan Barea

Marta Casterá i Bruno Martínez

Marta Sierra i Jorge Martínez

Mercé Fayos i Xavier Comes

Mireia Martínez i Eduardo García

Mónica Benavent i Francisco Miguel

Mónica Palacios i Antonio Sánchez

Noelia Reig i Alejandro Fuertes

Noelia Sancho i José Hernández

Nuria Bernabeu i Miguel Gallart

Núria Cabanes i Ignacio Timón

Olga Gay i Juan José Santos

Patricia Martí i Víctor Manuel Blázquez

Paula García i David Llopis

Pilar Chust i David de Diego

Plácida Girón i Juan Vallés

Rosa María Reig i Edgar Saiz

Ruth Bardisa i Salvador Contreras

Sonia María Gil i Juan Antonio Espinosa

Sonia Navarro i Antonio Cerezo

Teresa Molina i Ramón Espinosa

Teresa Peiró i Miguel Gil

Vanessa Marfil i Julio Llinares

Verónica Carrión i Daniel Carrión

Verónica Prieto i Ignacio Cristóbal

Vicky Romero i José Vidal

Yolanda Miralles i Emilio Carrasco

Isabella Herrero i Ordóñez

A LA FALLERA MAJOR INFANTIL

per Maribel Fuertes

Podia començar amb aquestes boniques paraules:
l'hivern aplega a la seua fi,
i la primavera que s'aproxima
ja té un dolç nom, Isabella.
Perquè així és aquesta Perleta
que enguany ens representa.

Has sigut la nominada i escollida personeta
que lluirà el somriure més radiant
i la gràcia de la innocència de la infantesa.
Aprofita el temps bonica, d'aquest regal immens,
viu la meravellosa oportunitat que et donen
al costat de tota la teua família fallera
que treballa cada dia per a donar-te el millor.

Has nascut baix el parador,
has jugat a la porta del casal, viscuda la diversió,
i ara donaràs nom i prestància
a la teua Comissió.
Lluiràs a les cercaviles més que un sol
en la companyia de totes les xiquetes i xiquets
que orgullosos aniran al costat
de la seua fallereta, estàndard d'enguany.

Tot serà màgic, reial, sincer
perquè darrere t'escolta una falla forta i unida, la teua,
la que llueix en lluminària a l'entrada del carrer Puríssima,
seguida de Josep Antoni i creuada per Major.

Així que ja podem proclamar que,
Isabella Herrero i Ordóñez,
aquesta radiant xiqueta serà la nostra ben volguda
Fallereta Major.

Enllaç
amb l'àudio
del Vers.

Comissió femenina infantil

Fallera Major Infantil: Isabella Herrero i Ordóñez

Fallera Major Infantil Ixent: Amparo Ibáñez i Marco

CORT D'HONOR

Adhara Gómez i Collado

Adriana Bonora i Aucejo

Adriana García i Martínez

Adriana Pardo i Zarzo

Ainhoa Serón i Marí

Aitana Cócera i Langa

Aitana García i Zayas

Alba Arnal i Lara

Alejandra Gómez i Lorente

Alejandra Hernández i Prats

Alejandra Peinado i Díaz

Alma García i Vargas

Alma García-Otermín i Palacios

Alma Vidagany i Gil

Amalia Gómez i Morera

Ana Gómez i Morera

Àngela Llopis i García

Ariadna Llinares i Marfil

Aroa de Diego i Chust

Candela Blázquez i Martí

Carla Hernández i Sancho

Carla Zaya i Valero

Celia Sanz i Izquierdo

Claudia Contreras Bardisa

Claudia Jiménez i Ortíz

Claudia Miguel i Benavent

Danae Serón i Marí

Dania Rubio i Montesinos

Daniela Calleja i Valladolid

Daniela Calzadilla i del Arco

Daniella Penella i García-Pardo

Giulia Folcarelli i Comes

Irene Ibáñez i Marco

Irina Cócera i Langa

Lara Hilario i Martínez

Lara Piá i Carbó

Lluna Heras i Carballo

María Cócera i Langa

María March i Llorens

María Marco i Medrano

María Romero i Torrent

Marta Barea i Andrés

Marta García i Caprani

Martina Mazzone i Comendador

Martina Sánchez i García

Martina Vidal i Romero

Mía Sánchez i Matilla

Nora Contreras i Bardisa

Núria Carrión i Carrión

Olivia Saiz i Aznar

Sofía Hilario i Martínez

Tesa Romero i Castillo

Valentina Marco i Blesa

Valentina Morera i Gómez

Valeria Calleja i Valladolid

Vera Bernardo i Escrivá

Willow Bahrami

Lema LENTA MIGRACIÓ

Artista faller: Vicente Chaveli i Llinares

Els animals estan molt preocupats i tenen moltes coses a dir-nos. Abans vivien feliços en els boscos, en els mars i en els camps. Però, de sobte, tot va començar a canviar. Els humans han envaït els seus espais amb fàbriques, màquines i brutícia, deixant-los sense casa. Ara, no els queda més remei que marxar, buscant un lloc on puguin viure tranquils i tornar a ser feliços.

Aquesta falleta conta la història de la “Lenta Migració”, un viatge molt especial que han emprés els animals per a salvar-se. La tortuga és la més valenta de totes: porta a l’esquena els seus amics, mentre el conill marca el camí i el llop s’encarrega d’avisar a tothom. Però, darrere d’aquesta història, hi ha un missatge molt important: el món també és la casa dels animals, i hem d’aprendre a cuidar-lo perquè ningú haja de fugir del seu lloc.

Versets de la FALLA INFANTIL

Xiquets i xiquetes, escolteu amb atenció,
que la nostra falleta té molta raó.
Els animals volen contar la veritat,
perquè el món que tenien ja no és igual.

Els animalets vivien contents,
als boscos, la mar i altres ambients.
Però els humans tot ho volen ocupar,
i a la fi sense llar els van a deixar.

Un dia van dir: "Hem de marxar,
buscarem un lloc per tornar a jugar."
Lentament, tots es van preparar,
amb una gran tortuga per emigrar.

La tortuga camina, lenta però segura,
portant els amics a una nova aventura.
Al damunt, pugen tots, sense gens de por,
amb l'esperança de trobar un lloc millor.

Quan els humans es van confinar,
els animals pensaren que això duraria.
"Per fi la natura pot descansar!",
però de seguida tornaren a molestar.

El llop va començar a avisar:
"Afanyeu-vos, que hem de marxar.
El bosc està ple de soroll i fum,
ja no podem viure com abans, cap lloc és segur."

El conill va dir, amb un somriure alçant,
"Seguiu aquesta carlota, vos portaré endavant."
I així la tortuga no es va desviar,
caminant junts cap a la llibertat.

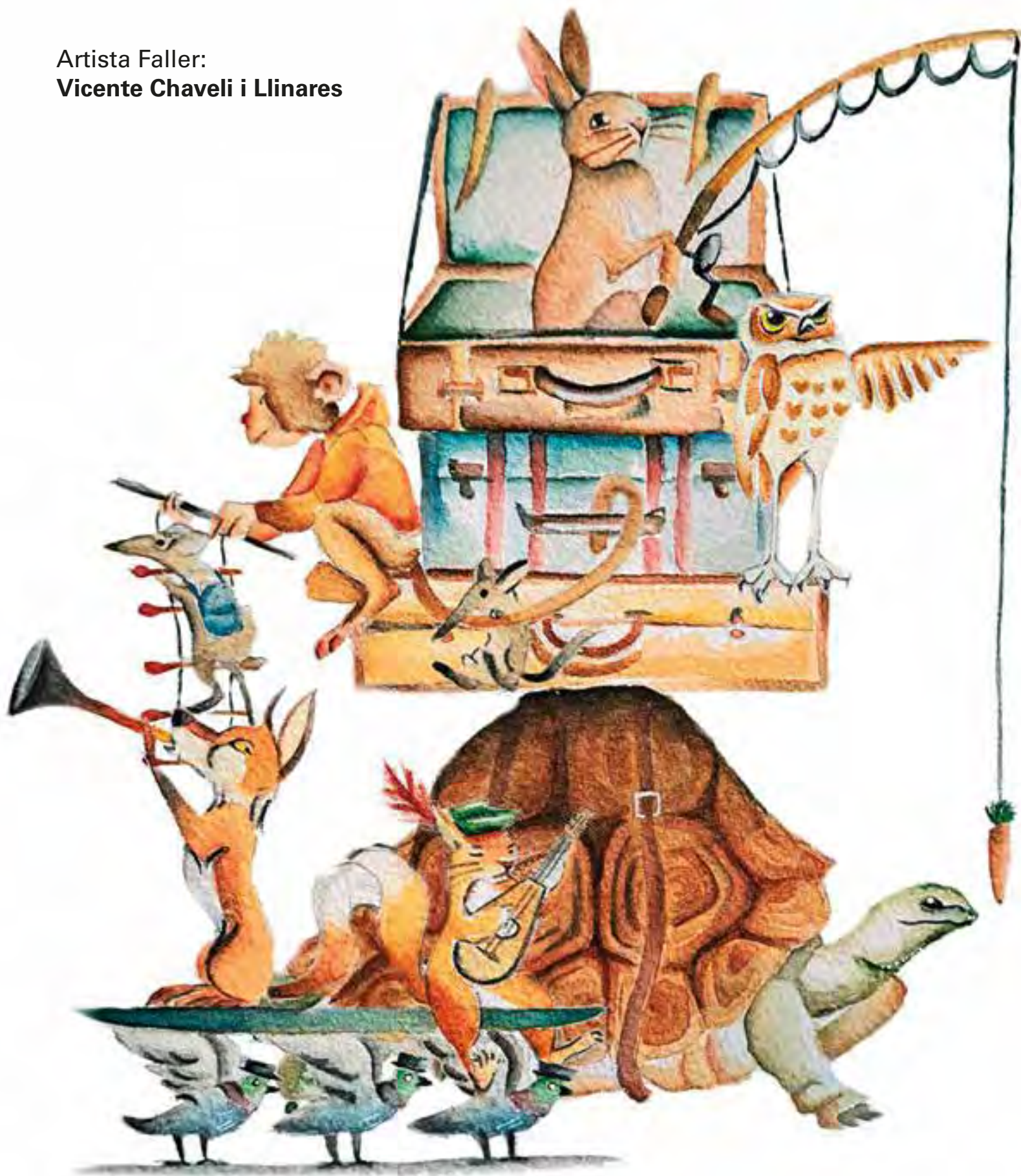
Amb tristesa i pena, les maletes han fet,
deixant enrere el lloc que tant han volgut.
"Tot açò és injust!", exclamen amb raó,
perquè la natura no mereix tant de dolor.

**Xiquets
i xiquetes,
escolteu
amb atenció**

Artista Faller:
Vicente Chaveli i Llinares

Yoel Sánchez Palacios

AL PRESIDENT INFANTIL

per Maribel Fuertes

Resulta que en aquest curs faller
estrenem President gran
i com no, com cada any President Infantil.
i ell és, Yoel Sánchez i Palacios.
Daniel i tu teniu una tasca primordial
i segur que donareu la més valuosa voluntat.

Entreveiem la teua figura
com el capità d'una gran nau,
la falla dels teus anhels t'espera
just, quan les llums de la matinada
comencen a arribar més prompte,
el capvespre desprén els seus millors colors
quan intuïm una tímida primavera,

Foc, terra i llum et guiaran en la teua missió,
et sentiràs l'homenet més agraït del món
perquè sabràs fer el millor a cada instant.

Vens de família repleta de reines falleres
i enguany tens una gran missió,
aportar el teu granet per perpetuar el futur de la falla
Josep Antoni Puríssima i Major.

Desfilaràs amb la cara ben alta i el cor per davant.
Tots aclamaren quan passeges el teu semblant elegant,
estarem aspectants, quan als peus de la maretà
deixes el teu clavell, ple d'emocions,
eixes que sempre guardaràs.

I com diuen en començar una partida de pilota
Cavallers, va de bo!

Yoel, el teu millor somni, també va de bo
i és des d'ara mateix, una meravellosa realitat.

Enllaç
amb l'àudio
del Vers.

Comissió masculina infantil

President Infantil: Yoel Sánchez Palacios

President Infantil Ixent: Nicolás Ibáñez i Marco

Delegat de Festeigs: Marc Gimeno i Chisvert

VOCALS

Adrián Miguel i Benavent

Andrés Stivi i Ibáñez

Andreu Carrión i Carrión

Artur Beck i Carrión

Biel Llinares i Marfil

Bruno Albarracín i Raga

Daniel Comendador i Martínez

David Balaguer i Figuerola

Enzo Chisvert i Martínez

Enzo Giménez i Aparicio

Felipe Barrantes i Peters

Fernando Iranzo i Romero

Francisco Gómez i Morera

Nacho Marco i Valero

Ivan March i Llorens

Izan Torrent i Ciarjolo

Jacques Beck i Carrión

Javier Macián i Gamón

Lluc Folcarelli i Comes

Luca Mazzone i Comendador

Marc Cristóbal i Prieto

Mario García i Martínez

Mario Saiz i Reig

Martín García i Zayas

Mikel Timón i Cabanes

Pablo Balaguer i Figuerola

Raúl Albarracín i Raga

Sebastián Barrantes i Peters

Sergio De Diego i Chust

Teo Zaya i Valero

5 JUSEPA

ANYS DE FALLA, 50 FENT POBLE.

1975-2025

Associació Cultural
Falla Josep Antoni,
Puríssima i Major

50 anys de Falla, 50 fent poble

Per Marta Andrés

Les Falles són més que una festa: són el reflex viu d'un poble que celebra la seua identitat, la seua història i la seua cultura.

Cada monument que plantem, cada melodia que sona, cada moment que compartim és una nova baula en la cadena que ens uneix, una cadena que no es trenca mai i que enllaça generacions que han viscut i estimat aquesta tradició amb passió.

Aquest monogràfic és un homenatge a la nostra Falla i al llarg camí que hem recorregut junts durant cinquanta anys. És molt més que un llibre; és una mirada enrere per recordar amb estima el treball i la il·lusió de totes les persones que han fet possible aquesta història. Fundadors visionaris, artistes fallers, Falleres Majors, Presidents, balladors, balladores i cada membre de la comissió han contribuït, any rere any, a plantar no només una Falla, sinó també un sentiment.

També és un reconeixement a figures essencials com les nostres bunyoleres, que amb les seues mans han fet molt més que bunyols: han construït un vincle que sosté econòmicament la nostra festa i reforça el nostre esperit de germanor. Sense elles, aquesta història no estaria completa.

A més de recordar els moments més importants d'aquestes cinc dècades, contades per *Vicent Rubio*, *Maruja*, *Amelia* i *Mª Amparo*, el monogràfic reivindica les nostres senyes d'identitat, aquelles que ens fan únics i especials. Parlem de l'origen del tren faller, en veu de *Kike Martínez*; del grup de danses, des de la visió de *Tere Peiró*; dels playbacks de

la presentació amb "*Les Teres*" (Tere Peiró i Tere Molina); i de les nostres filades mores, que cada any donen un toc distintiu obrint la cavalcada fallera. També ens endinsem en la memòria dels nostres monuments, de la mà de *José Luis Montaner* i ens explica la sàtira i la crítica fallera, sempre fidels al nostre caràcter, l'amic *Manolo Jardí*.

Aquest recorregut de cinc dècades ens mostra la força de la nostra cultura i la nostra llengua, elements que enforteixen la identitat d'un poble. També compartim històries amb persones com *Vicent Zarzo*, president de la Unió Musical de l'Eliana, que enguany també celebra 40 anys, o *Fran Tochenà*, Mestre Major del Gremi de Sastres i Modistes, que ens parla de la indumentària valenciana. No oblidem tampoc el nostre llibret, un testimoni escrit que any rere any ha estat un referent cultural gràcies a l'impuls i el treball de persones com *Rafa Desco* i *Carmen Torrent*.

I no podíem acabar aquest relat sense recordar un dels moments més importants per a la nostra festa: la declaració de les Falles com a Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat per la UNESCO. Ens ho conta *Gil Manuel Hernández*, un dels qui van treballar de valent per aconseguir aquest reconeixement internacional, que, no sols és un homenatge a les Falles com a manifestació artística i cultural, sinó també un tribut a l'esforç de totes les comissions falleres que, com la nostra, han treballat per preservar i enaltir la nostra festa, qüestió que ens explica *Kike Martínez Escrivà*.

50 anys de Falla, 50 fent poble vol ser una celebració de tot el que hem sigut, som i serem: un poble unit per la cultura, la festa i la nostra identitat valenciana. Per això, en aquest context, resulta inevitable evocar la figura de *Vicent Andrés Estellés*, un poeta que, amb la seua obra, va immortalitzar la quotidianitat, les arrels i la valencianitat més profunda.

Com les Falles, la poesia d'Estellés és un cant a la vida, a la cultura popular i a la tradició. En els seus versos, trobem la mateixa flama que encén cada any els monuments fallers: una passió pel poble, per la llengua i pel sentiment col·lectiu que ens defineix com a valencians. D'esta vesant de l'Estellés més faller s'encarreguen *Jordi Oviedo* i *Toni Sabater*.

No vull acabar sense expressar el més sincer agraïment a totes les persones que han col·laborat en l'elaboració d'aquest llibre. I un reconeixement especial va per a *Marta*

**“50 anys de Falla,
50 fent poble
vol ser una
celebració de
tot el que hem
sigut, som i serem:
un poble unit per
la cultura, la festa i
la nostra identitat
valenciana.
Per això, en aquest
context, resulta
inevitable evocar
la figura de
Vicent Andrés
Estellés”**

”

Piera i Voro Contreras, que amb les seues entrevistes han donat veu a les persones destacades de la nostra comissió per poder contar-nos totes les seues vivències i anècdotes que ens faran entendre millor eixa passió que tots tenim per la nostra festa. El vostre treball ha sigut fonamental per preservar i posar en valor el testimoni viu de la nostra comissió.

Gràcies també a l'esforç i la constància de tota la comissió fallera i de tot un poble, celebrem no sols el passat, sinó també un futur ple de possibilitats. Perquè les Falles són molt més que un patrimoni de la humanitat, són el patrimoni del cor de tots els valencians i valencianes.

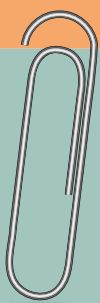
Que aquest llibre siga un record viu d'allò que hem sigut i un compromís amb allò que continuarem sent: poble, tradició i futur. Perquè com deia el poeta

**“Les Falles són el goig de la paraula
i tots sentats a la mateixa taula”**

V. A. Estellés

1

LA NOSTRA HISTÒRIA, LA NOSTRA GENT

Assumiràs la veu d'un poble,
i serà la veu del teu poble,
i seràs, per a sempre, poble,
i patiràs, i esperaràs,
i aniràs sempre entre la pols,
et seguirà una polseguera...

Allò que val és la consciència
de no ser res sino s'és poble.

V. A. ESTELLÉS

LA FUNDACIÓ:

testimoni de Vicent Rubio

Per Marta Piera

A l'Eliaana sempre hi havia hagut intenció de fer falla.

De fet, abans que es fundara la nostra comissió, ja s'havien plantat falles. Conta Vicent que els veïns del carrer Francisco Alcaide muntaven cada any una falleta, i els del carrer del Carme també. Però es va deixar de fer. Fins que un any, les dones del carrer varen plantar una falleta inspirada en "Lucecitas" la famosa novel·la, a la vorera del carrer Major, a l'altura del que avui en dia és el número 31.

Es va donar la casualitat que una sèrie de dones estaven disposades a treballar en equip. La tia Maruja "la Garrida" i sa mare Sunsión s'encarregaven de fer els monyos de fallera; Moñinos, que tenia la joieria en el cantó de ca la tia Matilde, de fer les insígnies, i el tio Vicent "el Figuero", les fotografies. I així va començar la falla.

ELS INICIS

Segons conta Vicent, la majoria eren matrimonis amb els seus xiquets i xiquetes. *Joves n'érem poquets, nosaltres n'érem uns quatre: Benjamín Sesé, "el Figuero", Toni Arnau i jo.*

De fet, a la primera presentació es varen queixar, perquè tot era per a les xiques i els xics no tenien res. Així que Moñinos, que va ser el nostre primer president, va decidir fer un escut de plata per a les falleres majors i per als joves de la comissió. Aquest primer escut portava escrit "Jose Antonio y adyacentes" i era l'escut de l'Eliaana amb l'església al mig, diferent del del micalet que va néixer l'any següent.

També el primer any com a primera i última vegada, la comissió va tindre una Fallera Major Infantil: Inma Cruz i Aguilar, un President Infantil: Juan Espinosa i Aguilar, una Fallera Major: Amparo Espinosa Chisvert i una Reina del Foc i Reina de la Flor infantils (Tere i Gela Molina Gimeno) i majors (Chelo Prosper Silvestre i Charo Pons Coll).

Fallera Major 1979 i Fallera Major de València

Un any, recorda Vicent, varen fer faller d'honor al jugador del València Club de Futbol Johny Rep. *Anàrem al xalet d'ell, perquè el València llogava l'Oasis, tenia uns xalets i hi havia alguns jugadors que vivien allí. Va vindre al casal i recorde que algú va tirar una traca i el pobre es va espantar tant que es va ficar per baix de les taules.*

La setmana fallera no era com la que estem acostumats a viure ara. No hi havia activitats a les vesprades ni música de nit. Als actes pocs fallers es vestien, de fet els primers anys a la Crida sols ho feien les falleres majors. La Mascletà es feia en el que ara és l'avinguda de les Corts Valencianes, que per aquell moment, era camp, i la nit del foc era l'esdeveniment més esperat de la setmana. A les dotze de la nit, tothom anava a veure-la.

ELS PRIMERS CASALS

Una vegada la decisió es va fer una realitat, faltava trobar un lloc físic on poder organitzar totes les activitats falleres. El primer casal se situava al carrer General Pastor número 31, l'anomenada planta baixa de la Selfa.

Inma Cruz, fallera major infantil, acompanyada per la regina de la flor, Gela Molina i per la regina del foc, Tere Molina. Any 1976

Presa de possessió del Vicente Moñinos. Any 1976

Pintàrem el casal, vàrem fer els escuts en les parets, pintàrem la dolçaina i el tabalet, unes barraques... Treballàrem de valent. Va donar la casualitat que aquell local havia sigut abans una cristalleria, i hi havia un entaulat forrat, que utilitzaven per a treballar el vidre. I als joves els va venir de luxe per a poder usar-lo per a fer festa.

Al cap dels anys, la Selfa va posar en venda el baix i és quan es varen traslladar al baix del tio Pepe Marco "el de la tenda de la plaça", al carrer Major 31. Allí han estat molts anys, fins que varen decidir comprar el casal actual, situat al carrer Francisco Alcaide número 12.

LA PRESENTACIÓ, TOT UN REpte

Un dels actes més importants, per no dir el més, és l'exaltació dels màxims representats que dona inici oficial a l'any faller. Organitzar i pensar en un lloc on poder fer-la es va convertir en tot un repte al no disposar d'un saló d'actes per a l'ocasió.

Les dues primeres les varen fer al Poliesportiu municipal, al pavelló de bàsquet. *Quan se'n va adonar l'arquitecte es posava les mans al cap*, conta Vicent. *Encara com que l'entaulat agafava tot el pavelló d'ample. Això va salvar el tema.*

Després varen provar sort a la Pobla de Vallbona, també anaren al cine a Riba-roja, fins que, finalment es varen assestar a Lliria. Allí se n'anaven alternant entre els auditoris de la Primitiva i la Unió. Tot i que no era el mateix que ara, sí que feien passacarrer. Anaven a per les falleres majors i presidents i, en vegada d'acabar el passacarrer a l'auditori, ho feia allà on s'esperava l'autobús per a anar tots junts a la presentació.

Els últims anys abans de poder tornar a l'Eliana, anaren fins i tot a València, a l'escola San José dels Jesuïtes. I, finalment, a les falles del 1996 varen poder estrenar l'auditori municipal de l'Eliana, escenari de les nostres presentacions fins a l'actualitat.

EL TREN FALLER, DENOMINACIÓ D'ORIGEN JOSEPA

Aprofitant que el tio Vicent "el Figuero" treballava en els ferrocarrils, els reservaven cada any un vagó per a poder pujar tota la comissió des de Montesol a l'Eliana i començar així el passacarrer. Així baixant a l'estació de

Acte de l'ofrena. Any 1990

l'Elia, els fallers i les falleres, disfressats simulaven ser estrangers que venien a l'Elia en falles a veure la festa.

Des de la plaça de l'Estació entraven al poble pel que era en aquell moment el camí de l'estació, l'avinguda General Pastor. I omplien el carrer en comitiva de gent, música i molta festa. Al pas del temps, les altres comissions esperaven a la nostra falla al carrer València per a així formar i seguir amb el tren faller.

L'OFRENA

Sempre s'ha fet l'ofrena a la Mare de Déu del Carme. El primer any, conta Vicent, es va voler fer amb l'anda de les processons, però don Ricardo no va voler i els en va donar una més xicoteta, que anava per les cases. Al final, entre els fallers en varen pintar una i la col·locaven al jardí de la plaça, darrere de l'església, fins que, una vegada creada la Junta Local Fallera, se'n va comprar una entre tots.

Va haver-hi un any que varen fer una ofrena un diumenge de matí a la Mare de Déu que hi havia en la fonteta del cantó de l'encreuament entre el carrer Francisco Alcaide i carrer Major.

EL PARADOR

L'any 1990 va ser el primer amb un parador. La decisió definitiva es va prendre després que l'any anterior ploquera tant que la majoria dels actes no es pogueren dur a terme.

El primer any va ser de color gris. Tono portà els postes de la llum que eren els pilars, i Daniel i algun altre faller més coneixia a un tal Cortés que feia toldos per a camions. I així vàrem montar el primer parador.

I així, a poquet a poquet i treballant en equip, un grup de dones i homes del carrer varen anar creant, des de zero, la nostra comissió. Ara, la família és molt més àmplia i els passacarrers sí que s'omplin de fallers i falleres. Les vesprades i les nits de març estan més que ocupades amb activitats de tot tipus i la festa no acaba fins tard. La nit del foc es manté i segueix sent un dels esdeveniments més esperats. El tren faller ja no comença a Montesol, però encara hi ha grups a la comissió que mantenen viva la seua essència. Els moros continuen obrint pas cada cavalcada i a la Crida la plaça del País Valencià s'omple dels fallers i les

falleres que conformen les quatre comissions del nostre municipi. El parador gris prompte el van canviar i ara ens hem quedat curts. Ja són tres anys amb dos paradors, i encara així ens en faria falta un tercer moltes nits.

Qui li anava a dir a tots aquells elianers i elianeres que l'any 1975 van decidir fer falla que, no sols es mantindria mig segle després, sinó que l'arrel és tan forta que hi hauria falla per a molts anys més.

Primer escut de la Falla. 1976

Muntatge del primer parador. Any 1990

Amparo Espinosa, fallera major infantil, acompanyada per la regina de la flor, Charo Pons i per la regina del foc, Chelo Prósper. Any 1976

Ismael "El Gallo" amb els seus nets. Any 2000

Presentació 1979

**COMPARTINT
ANIVERSARI:**
Mª Amparo, tota
una vida a la Comissió

Per Marta Piera

Maria Amparo és una d'aquelles dones que pot dir ben orgullosa que és filla de la falla, perquè va néixer el mateix any que ho va fer la nostra comissió.

Per a Maria Amparo la falla està tan integrada en la seua vida que no s'imagina viure sense ella. Sent que són els teus costums i que ha de formar-ne part sí o sí, perquè si no és com que et falta alguna cosa.

Dels seus primers anys recorda com de bé s'ho passava asajant els balls per a la presentació, tant ella com el seu grup que, avui en dia, encara continua formant part del seu dia a dia i del dia a dia de la Josepa.

Si li pregunte per anècdotes diu que en té tantes que no sabria per on començar, però, clar, venint de família d'artistes com ve ella, això és més que normal.

Un any ma mare (Pepita) va decidir disfressar-se de tirolesa, amb la cabra i tot. I va aconseguir la cabra, eh! Allí va estar l'animalet, va pujar les escales de casa i tot! Això era un show, ma casa es convertia en la boca del metro de tanta gent que hi havia, recorda divertida.

I com sempre diuen "The show must go on" i bé que segueix. Ara, els elianers i elianeres saben que no trobaran a Lina Morgan al tren faller, però sí al grup de la seua filla, que cada any se supera.

Si una cosa tenen clara tots ells i elles és que s'ha de mantindre la tradició. La idea originària del tren faller era fer sàtira sobre el que estiguera a l'ordre del dia aquell any amb disfresses fetes amb el que hi havia per casa. Així que pensat

i fet. Cada any el seu grup en especial se supera i munta uns shows que aconseguixen fer riure a carcallades als elianers i les elianeres.

EL SEU REGNAT

Com passa en moltes famílies, a Maria Amparo li va tocar heretar els vestits de fallera de les seues cosines, fins que ja no varen donar més de si. I, en aquell moment, no li'n va quedar una altra que donar-li un ultimàtum als seus pares: o em feu un vestit nou, o l'any que ve no em vist. I, aprofitant que l'any següent feia 18 anys varen decidir fer-la fallera major. *Ja que li ho hem de fer tot nou, que siga fallera major, supose que diria ma mare.*

Va compartir regnat amb els germans Paula i Dani Carrión, i aquell any el recorda com un somni fet realitat, perquè ella fallera major infantil no és que haguera volgut ser, però fallera major sí. I, clar, amb 18 anys et sents una reina: *jo tenia a mon pare i a ma mare pendants de mi, vaig viure tota la il·lusió sense gens de faena ni obligació, reconeix.*

I també reconeix que aquell any li va canviar per complet la perspectiva que tenia de l'ofrena. Fins a aquell moment el que més gaudia era la presentació, perquè era el que més comboi portava, però una vegada va arribar a la plaça de la mà del que ella diu que és com son tio, el que era en aquell moment president, Pepe Escrivà, tot va canviar. *Veure a tota la gent aplaudint-te emociona molt, des d'aquell any m'agrada molt l'ofrena.*

ELS MÚSICS DE MONTSERRAT

Aquest municipi de la Ribera Alta és conegut per ser un poble de músics. En són tants que les falles les celebren una setmana després, perquè tenen a tot el poble repartit per les localitats de la província de València. I entre les localitats amb presència montserratera al març es trobava l'Elia.

Mon pare era l'encarregat de festejos, i quan venien els de la xaranga, ell s'encarregava de buscar un pis perquè es pogueren quedar a dormir tota la setmana. Com no hi havia parador, quan acabava l'orquestra ens tancàvem al casalet i els músics continuaven tocant.

“Veure tota la gent aplaudint-te emociona molt, des d'aquell any m'agrada molt l'ofrena”

D'aquells anys també recorda haver anat a Galaxy amb els músics i amb els seus pares, de fet, en l'actualitat encara manté el contacte amb algun d'ells. I d'anar l'any del seu regnat a l'ofrena de Montserrat i coincidir amb la Fallera Major de València, Maria Remedios Rodrigo, i la seua Cort d'Honor.

Les nits de la setmana fallera amb els músics de Montserrat eren eternes. Si bé l'orquestra acabava molt abans que ara, la festa seguia on fora. L'any que va ser fallera major Amparo Zacarés (el 1988) son pare els va convidar a tots a seguir la festa al seu xalet. I allí que varen anar tots en comitiva, els fallers i falleres que s'havien quedat fins al final i els músics de Montserrat.

Quan es va fer de dia, un dels músics que tocava la trompeta va pujar dalt a la terrassa i va tocar "El Silencio" i així vàrem concloure la nit. Igual que havíem pujat tots caminant tornàrem al poble. Jo anava amb mon pare i ma mare, però recorde que hi havia gent de totes les edats. Abans ens ajuntàvem tots, era més familiar, diu.

Desafortunadament, març és un mes inestable climatològicament parlant. I algun any ha passat que ha plogut tant que poc s'ha pogut fer. Un d'aquells anys de falles passades per aigua, va provocar la cancel·lació de l'ofrena el seu dia natural. *Quan ja estàvem en el carrer del Casal, va començar a ploure tant que la meua cosina, que era més major i vivia en el mateix carrer, va decidir pujar-me'n a casa. I no se li va ocórrer altra cosa que començar a secar-me amb el secador. Les manteletes, que eren de seda, varen començar a arrugar-se i no les vàrem poder salvar. Però pobra, ella com ho anava a saber, recorda.*

PASSAT I PRESENT

Enguany torna a ballar a la presentació amb motiu del 50 aniversari, i quan posa la mirada en el passat s'adona de com de complicat era tot sense les facilitats de hui en dia.

Abans havíem d'estar tirant cap enrere i cap endavant amb el radio cassette quan assajàvem, i si no atinaves havies de tornar a començar. Ara veig l'USB i dic: com ho farien? Gravarien totes les cançons en la mateixa cinta? Ara és molt més fàcil i ràpid.

A la falla, diu, ha vist una evolució els últims anys. De superproduccions i molta gent dalt de l'escenari, a d'al-

tres amb menys gent, i ara, cada vegada més, la família va creixent. Espera amb ànsies la presentació d'enguany perquè està segura que serà molt bonica i li farà recordar moments mítics de la història de la comissió.

Quan jo ballava sempre fèiem uns balls molt treballats i molt bonics, i hi havia molta varietat. Sempre estaven els típics balls moderns, però també hi havia sarsueles, pasdobles o cabaret. Ens ajuntàvem diversos grups i ballàvem de tot. El vestuari era inigualable, gràcies al treball incansable de les dones de la falla, que no es conformaven fent-te sols la disfressa, també et confeccionaven accessoris a conjunt perquè eren unes dones que no tenien fi.

“Si parlem de futur insisteix a continuar amb les arrels que et proporciona formar part d'aquesta falla. És la tradició de tota una vida i del teu poble. Parla de no perdre mai l'orgull de ser fallers i falleres de la Josepa”

Recorda un any de 19 balls i d'acabar la presentació a les 4 de la matinada i ho compara amb el que li contava Pilarín la dels "azulejos" del primer any que ella va ballar, quan sols estava el seu grup. *Diu que isqueren, ballaren i com la gent aplaudia tant, van haver de tornar a eixir i tornar a fer el mateix ball. Fins a 3 vegades el varen repetir, clar, què anaven a fer. Conta rient-se.*

ARRELS

Si haguera de definir la falla, Maria Amparo ho té clar: les meues arrels. I ara, amb el pas del temps, encara valora més l'esforç i la dedicació de totes i cadascuna de les persones que cada any s'esforcen per fer falla. Ha passat de gaudir sense preocupacions a la seua joventut a, veure com s'ha d'encarregar de pagar les quotes i la loteria dels seus fills, que formen part activa de la falla, ballen a les presentacions, es vesteixen de faller i fallera i passen les nits de falles al carrer amb els seus amics i amigues.

I ara, que com ella diu ja ha "jurat bandera" a la falla perquè s'ha vestit de mora, entén el paper tan important que tenen en la història de la nostra comissió.

L'any passat vàrem decidir vestir-nos i em va sorprendre una barbaritat. No pensava que anara a agradar-me tant. No sols et sents empoderada, sinó que veure reflectida la satisfacció en la cara de totes ixes dones que durant tota una vida s'han esforçat tant i han treballat tant... no té preu. Enguany repetiré.

Si parlem de futur insisteix a continuar amb les arrels que et proporciona formar part d'aquesta falla. És la tradició de tota una vida i del teu poble. Parla de no perdre mai l'orgull de ser fallers i falleres de la Josepa.

Als meus fills els diria que no perden l'essència d'on venen. Tenen eixa família i eixa identitat que per a mi ha suposat part essencial de la meua vida.

És molt bonic veure créixer a persones que has vist néixer, veure com porten els seus fills i mantenen la tradició. A mi, m'agradaria poder portar algun dia als meus nets també, conclou.

MARUJA I AMELIA, tot per la falla

Per Marta Piera

No sé si ho sabeu, però a la nostra comissió som molt afortunats.

Tenim el luxe de comptar amb superdones, que no sols han vist la falla néixer i han format part de la seua fundació, sinó que han treballat de valent, han dormit poc i han après, en temps rècord, a organitzar i gestionar la primera comissió del nostre poble.

Les protagonistes d'aquest article, així com tantes altres dones (la tia Paca "la de rata", Maria i Conxín "la Mussola", Carmensín "la Maedeueta", o la tia Conxeta la de "Kukala") formen part d'aquella generació de dones incansables, que, un dia varen decidir incloure la falla a les seues atrafegades vides i que, des d'aleshores, no han parat mai de treballar per a ella.

Però és impossible pensar en el nucli dur de la falla i que no ens vinguen al cap dos noms en especial.

Maruja i Amelia són aquelles dones que trobes cada dimecres de casal obert siga març, juny, novembre o gener. Aquelles dones que trobes al fons del bunyoler treballant sense parar quan passes a comprar bunyols o xurros. Aquelles dones que, tot i la feina que tenen, encara troben temps (i ganes) per a eixir al carrer i aplaudir-te amb un somriure d'orella a orella i una cara de satisfacció enorme cada vegada que passes en passacarrer siga vestida de fallera, o disfressada a les cavalcades. Si busques entre la gent, sempre les trobaràs. Al carrer del casal, al carrer Puríssima o en el cantó de ca la tia Tereseta. Sempre estan elles.

He de reconèixer que la tia Maruja i la tia Amelia sempre m'han imposat. En el bon sentit de la paraula, que com bé elles diuen, encara que un grup gran faça la faena, en tota associació fa falta algú que pose ordre i dirigisca. I elles, des del primer moment, no van dubtar a posar-se al capdavant amb

un objectiu i un sentiment ben clar: la voluntat de créixer i millorar any rere any i l'estima per la nostra falla.

Començarem fent una falla inspirada en "Lucecitas", una novel·la que posaven a la ràdio i l'any següent aparegué la falla, em conta Maruja. Corria l'any 1975.

Dos anys després s'apuntà Amelia i, a partir d'aquell moment, començaren, entre les dues, a gestionar totes les activitats necessàries per a dur a terme cada exercici faller. Elles mateixes s'encarregaven d'anar a cobrar les quotes de la falla i repartir la loteria, que en aquell moment prenia forma de "cartonet". Anaven a demanar la voluntat casa per casa, per a poder fer-li un regal a les falleres majors quan la falla encara no disposava de suficients fons per a fer-ho. Anaven a Vercher, junt amb Carmen "La Barraca" a encomanar les bandes. *Abans no era com ara -diu la tia Amelia- abans havíem d'anar allí de manera presencial, veure cada banda, la llargària, comparar preus... ara amb el mòbil s'arregla de seguida.*

S'encarregaven d'encomanar els quadres de les falleres majors, i d'anar a comprar les teles que la resta de les dones els demanaven per a poder confeccionar les disfresses dels balls de la presentació. Cada setmana, per una cosa o altra, anaven a València.

50 ANYS FENT BUNYOLS

Des del primer any estem fent bunyols. Posàrem una paradeta amb un foguer de llenya, i junt amb la tia Amparo "la Gata"; la tia Sunción "la Roja"; la tia Paca "la de Rata"; Carmensín "la Maedeueta"; Maria i Conxín "la Mussola" i la tia Pilar "la Fustera" començarem, em comenta Maruja.

Dos mesos i mig (des de gener fins a després de falles), en què aquestes dones decideixen sacrificar els seus caps de setmana per a fer bunyols. Perquè no sols són els diumenges, els dissabtes s'ha de torrar la carabassa perquè estiga tot a punt el diumenge.

Des que s'obri no es tanca fins que s'acaben les falles, diu Amelia. I obrin ben prompte, tan prompte que moltes vegades es troben de camí al bunyoler a la joventut de la falla encara de festa.

I mira que han hagut de canviar de bunyoler, però siga on siga, elles s'han conformat. Els primers bunyols els varen

Amelia

Maruja "la Garrida"

Bunyoleres fent les paelles del diumenge

“Els primers bunyols els varen fer en una paradeta que varen muntar a peu de carrer, fins que es passaren al casal de la Selfa”

fer en una paradeta que varen muntar a peu de carrer, fins que es passaren al casal de la Selfa. Després es traslladaren al baix de Pepe Escrivà, i finalment, al de la tia Conxeta, la de Pepe “el Gallinero”, on han estat tants anys. Enguany, es tornen a mudar, i ho fan al nostre estrenat “casalet”. *Ha quedat molt asest -diu Maruja- ens toca fer-los enguany allí, pues allí els farem.*

ELS XURROS, UN REPTE SUPERAT

L’afany que tenien de millorar i aprendre coses noves any rere any, era, com vos he contat, incansable i, tot i que ja portaven un parell d’anys fent bunyols, varen decidir ampliar el seu repertori i endinsar-se en l’art de fer xurros.

Quan anàvem per la loteria a Santa Caterina, sempre anàvem a berenar al Siglo, i un dia vaig veure com la dona del local estava fent xurros amb una màquina. Sense pensar-m’ho, li vaig dir a Carmen (“la Barraca”) que nosaltres també hauríem de fer xurros, així que em vaig dirigir a la dona i li vaig demanar la fórmula per a fer-los. Conta Amelia.

Bunyoleres al barracó del casal de Pepe el de la tenda

I encara que semblava que no anava a ser tan complicat, lo seu els va costar aprendre a fer-los bons del tot. Provaren un dia i els varen eixir molt molls. Provaren altre dia i els varen eixir molt durs, i, finalment, varen optar per l'opció més intel·ligent: demanar consell a aquelles dones que ja en feien.

Vingueren a ensenyar-nos Amparito i una amiga seua de Foios, que elles feien xurros en una falla per a vendre'n, diu Maruja.

Una vegada ja tenien dominada la recepta del xurro, varen comprar una màquina de fer embotit i li varen canviar la placa, i així varen estar fent-los fins que un dia, allà per l'any 1997, el pare de la fallera major infantil, Rocío Betoret, va veure com aquestes dones feien els bunyols i els xurros i els va explicar que hi havia màquines específiques per a això i que ell els n'aconseguiria una.

Ens va portar una màquina i estàvem encantades. I també ens va donar una pastera per a pastar-los, perquè fins a aquell moment els feiem a mà. Aquella màquina ens donà molta ventaja, conten orgulloses les dues.

ELS PRIMERS ANYS DE LA FALLA: ENCERT I ERROR

Els primers anys de falla s'apanyaven com podien i, tot i que no comptaven amb les facilitats d'avui en dia, sempre tiraven endavant.

Les bunyoleres fent el sopar

Les bunyoleres en el casal de "Conxin la gallinera"

Les bunyoleres al baix de Pep Escrivà

Després d'uns primers intents de presentació al pavelló del Poliesportiu, varen haver de canviar de lloc moltes vegades, sempre fora de l'Eliana. Això implicava tindre-ho tot ben organitzat de forma que, una vegada arribares al teatre, tot estiguera correcte.

Un any ens deixàrem el cassette amb totes les cançons per a ballar en ma casa (diu Maruja). Vaig haver de cridar a ma mare i dir-li que passaria un xic a per ell, perquè si no no hauríem pogut ballar. Ara, si t'oblides d'alguna cosa, sempre pots tornar a casa, abans es feia pesat.

I entre tots ho feien tot: els uns als altres s'ajudaven a vestir-se, a fer-se els monyos, a maquillar-se... tot era treball en equip.

De les carrosses de la cavalcada i de buscar artista faller també s'encarregaven elles. Anaven a Bunyol a buscar-les i a parlar amb Salvador Espert, que ens va fer la falla els primers anys. *Venia el sogre una vegada al mes a cobrar des de Bunyol. La falla em preparava els diners i jo els donava cada mes, em diu Maruja.*

Hem anat a tots els llocs i hem treballat més del que hem pogut, diuen, però també han tingut temps per a gaudir.

Un any es varen disfressar per al tren faller de ministres sense cartera, altre de tutú, altre d'esquimals... sempre repartint menjar. Un any varen fer un perol gran de xocolata i dalt del camió es varen passar la cercavila repartint a tots els que en volgueren. Un altre any ho varen fer amb merengue i no tenien prou mans per a donar-ne.

I a la presentació també ballaven! *Un any isquérem a ballar en pijama la cançó de dormir dels Pitufos Julia "la Puleta", Amparo "la Gata", Maruja i jo (conta Amelia). Manolo, el fill de Conxín feia d'Abraham. També hem eixit a ballar de paralets i de monges. S'ho passàvem molt bé i disfrutàvem molt, recorda Amelia.*

ELS MOROS A LA CAVALCADA: ASSIGNATURA OBLIGATÒRIA

La cavalcada de falles no seria el mateix sense els tradicionals "moros" que, junt amb la capitana mora, sempre obrin pas en la nostra cercavila. I les primeres a vestir-se de mores, no cal dir-ho, varen ser elles. Unes 6 o 7 dones disfressades de dalt a baix que marcaren un precedent. Els va agradar tant a la gent que varen decidir fer-ho cada any. Però hi havia un inconvenient: era molt car. En aquella època les bunyoleres sols feien bunyols al matí i conta

Amelia que, els agradava tant que es varen comprometre a fer bunyols també a la vesprada amb la condició que tots els anys hi haguera moros. I així va ser.

Anaren a Villena a veure com funcionava tot per mediació de Toni Ribers, que ja els havia llogat els tratges els primers anys. I, allí, a Villena, varen acabar d'aprendre tot el necessari per a poder vestir-se cada any.

Jo sempre he dit que si un any ens haguera tocat la loteria, haguera vestit a tots els grups de moros, perquè és molt bonic, m'encanta. Diu Maruja.

D'IDEES CLARES

Qui coneix a Maruja i Amelia sap que, altra cosa no, però si se'ls posa una idea al cap, no hi ha ningú que les pare. Sempre han tingut les coses clares i saben que per a poder seguir molts anys fent falla s'ha de cuidar els fallers i falleres i els comerços del poble, que, al cap i a la fi, són els que ajuden a fer festa.

Sempre han repartit les compres entre els negocis del poble perquè, diuen, són de l'Eliana, són fallers del municipi i s'anuncien al llibret. *Això ho tenim molt clar*, diu Amelia.

I cuiden molt els fallers i les falleres de la nostra comissió, siguen menuts, joves o adults. Podrien haver-se jubilat ja, però prefereixen continuar fent la xocolata de després de la presentació o els xurros del berenar dels menuts (si fa falta, deixen de vendre al públic perquè els xiquets i les xiquetes no es queden sense berenar). S'encarreguen d'organitzar els sopars de la setmana fallera, sempre pendents del que fa falta anar a comprar. Ajuden a pelar les creïlles el dia que toca entrepà de truita; a fer l'embotit i a calcular la quantitat de safates necessàries per a la nit més esperada de qualsevol faller de la Josepa: la de les coquetes. Ara compten amb molta més ajuda, contenen orgullosos. No sols a l'hora d'organitzar els sopars durant la setmana fallera, sinó a l'hora de fer bunyols.

Les truites ara les fan Carmen "la Barraca", Maria "la Roja" i Maria Peiró, la generació que ve darrere de nosaltres, i al bunyol també venen a ajudar Blanca i Pepa Vallés, Sota, Finín, Beba, i Belén i les nostres filles Maria Amparo i Tere. Inclús la joventut, Maria Compte i el meu net Alejandro, diu Amelia.

Al tren faller

Disfressades d'esquimals al tren faller

Repartint bunyols al tren faller

Vestides de mores a la cavalcada

Al Forn Comes fent el panquemaos de la presentació. Any 2002

“Maruja i Amelia, tant de bo pogueren ser eternes”

LLEGAT QUE DURARÀ MOLTS ANYS

I com veuen la falla cinquanta anys després? Doncs molt canviada, però, diuen, que per a bé.

Les dues coincideixen que fa goig veure la falla tan plena de vida. *Un any, ningú es vestia per a la Crida i em va tocar agafar a unes quantes durant l'arreglè per a fer-los els monyos corrents i que es vestiren, perquè si no no hi havia ningú*, conta Maruja.

Sí que és veritat que abans era més familiar-conta Amelia-*ara quan venen a pagar la loteria els dimecres al casal no conec ni a la meitat, encara que també pot ser l'edat.*

Cinquanta anys després la falla continua mantenint l'essència d'aquell grup de dones que varen decidir crear la primera comissió de l'Eliana i, en gran part, li ho devem a Maruja i Amelia. Dues dones que s'han deixat la vida per la falla mentre gestionaven una casa amb 4 i 3 fills, i que han hagut de trobar-li hores als dies per poder mantenir la flama de la Josepa viva.

Maruja i Amelia, tant de bo pogueren ser eternes.

Les bunyoleres al Nou Casalet de Marqués de Cáceres

MIG SEGLE AL CAPDAVANT

Els nostres presidents

Al llarg dels anys, la nostra associació fallera ha comptat amb líders excepcionals que, des de les seues respectives presidències, han deixat una empremta indeleble en la nostra història. Cadascun d'ells ha aportat un enfocament únic, d'acord amb les necessitats i desafiaments del seu temps.

Tots ells han escrit un capítol essencial en la nostra comissió, aportant el millor de si mateixos per a construir el que som hui: una gran família fallera, orgullosa del seu passat i amb una gran il·lusió pel seu futur.

Per Marta Andrés

El Fundador:

Vicent Moñinos Escrivá (1976-1980)

Vicent va ser el primer president i fundador de la nostra falla. Encara que ell era qui estava al capdavant, es va rodejar d'un grup de persones que van saber transformar una simple idea en la tradició que hui ens uneix.

El més Longeu:

José Escrivá Martínez (1981-1997)

En la nostra història, destaca també la figura del president que més anys ha ostentat el càrrec, la dedicació en el seu mandat es va assegurar l'estabilitat i el creixement sostingut de la falla durant anys. Sota el seu lideratge, es van enfortir els llaços veïnals i es va generar un sentit de pertinença que encara perdura en cadascun de nosaltres.

El defensor de la Cultura i la Llengua Valenciana:

Rafael Desco i Coll (1998-2004)

Un capítol especial el va protagonitzar el president que va fer de la cultura, la llengua i les tradicions valencianes l'eix del seu mandat. Amb una visió clara, va potenciar l'ús del valencià en tots els actes oficials, va promoure activitats culturals que van enaltir les nostres arrels i va treballar incansablement per ressaltar l'orgull de ser valencians. Amb ell va nàixer el grup de Danses i el nostre llibre tal com hui el coneixem. El seu llegat ens recorda la importància de mantindre viva la nostra identitat com a poble.

L'impulsor del Creixement:

Manuel Ricart i Lluna (2005-2013)

Un dels moments més significatius en la nostra trajectòria el va protagonitzar aquell president que va liderar el creixement espectacular de la nostra comissió. Amb una visió estratègica i gran capacitat organitzativa, va duplicar la participació i va transformar la nostra falla en un referent.

Sota el seu mandat la comissió es va convertir en la més nombrosa de la població i una comissió viva que començava a tindre activitat més enllà de la setmana fallera. Amb una molt diversa programació durant tot l'any.

El defensor de la Concòrdia i la Germanor:

Juan Espinosa Aguilar (2014-2017)

La seua passió i compromís van ser el motor que va posar en marxa la maquinària cultural i festiva que encara hui mantenim. Ell ens va ensenyar que una falla no és només un monument, sinó una comunitat.

El seu llegat es percep hui no sols en la nostra comissió, sinó també en el respecte i l'amistat que hem cultivat amb altres falles. Ell va demostrar que la unió i la cooperació són fonamentals per al futur de la festa fallera, i que junts, com a col·lectiu, som més forts i enriqueim les nostres tradicions.

50 anys de falla, 50 fent poble

La primera Dona Presidenta:

Teresa Peiró Aguilar (2018-2024)

La seua arribada va representar una renovació no sols en el lideratge, sinó també en la manera d'entendre i gestionar la nostra comissió mantenint un respecte profund per les nostres tradicions més arrelades.

Sota el seu lideratge, es van impulsar iniciatives que van promoure la integració de totes les veus, des dels més joves fins als veterans, convertint la falla és un espai més divers i acollidor, atraient a persones de diferents orígens i perspectives fins a aconseguir la xifra de quatre-cents fallers.

Com a primera dona presidenta, va trencar barreres i va establir un precedent important per a les generacions futures. No sols es va convertir en un referent per a altres dones de la comissió, sinó que també va impulsar mesures concretes per a garantir una major representació femenina en tots els nivells de participació.

El president actual: Un faller de sempre.

Daniel Carrión Torrent (2025-)

El president actual, tot i haver començat recentment el seu mandat, és un faller de tota la vida. Amb una gran implicació i coneixement de la comissió, fa anys que participa activament en les activitats i tradicions de la falla. Aquesta experiència l'ha fet conèixer profundament les nostres necessitats i les expectatives de tots els fallers i falleres.

El seu objectiu és continuar amb el treball fet pels presidents anteriors, mantenint les tradicions, però també apostant per la modernització tan necessària en els temps que corren.

Sota la seua presidència, ja es respira un ambient de confiança i entusiasme, amb projectes pensats per a continuar enfortint la germanor i l'esperit faller que ens defineixen. Encara que el seu camí acaba de començar, l'experiència acumulada com a faller i el seu amor per la nostra festa prometen una etapa plena de bons moments i èxits per a la nostra comissió.

LES NOSTRES
FALLERES
MAJORS
I PRESIDENTS

50 anys representant amb orgull la comissió

Cinquanta anys d'història, tradició i passió fallera es concentren en aquest reportatge fotogràfic dedicat als autèntics protagonistes de la nostra comissió: les nostres Falleres Majors i Presidents que, any rere any, han encapçalat la nostra festa. Amb aquest projecte, volem retre homenatge a totes les persones que han tingut l'honor de representar-nos i que, amb el seu esforç i dedicació, han ajudat a construir i fer créixer la comissió.

Aquest recorregut visual és molt més que un recull d'imatges: és un testimoni de l'evolució i la força d'una comissió que es manté més viva que mai després de mig segle.

BENVINGUTS
a la nostra història! . . . /

1976

Inmaculada Cruz Aguilar

Juan Espinosa Aguilar

Amparo Espinosa Chisvert

Vicente Moñinos Escrivá

Vicente Moñinos Escrivá

Mª José Albors Blat

Juan Espinosa Aguilar

Pilar Fons Camara

1979

1980

Mª Carmen Camps Miguel

Antonio López Coll

Carmen Martínez Prósper

Vicente Moñinos Escrivá

Jose Escrivá Martínez

Pilar López Coll

Ignacio Marco Andrés

Cristina Ramos Mínguez

1983

1984

Cristina Zacarés Montoliu

Vicente Silvestre Camps

Mª José Marco Andrés

Jose Escrivá Martínez

1977

Yolanda Moñinos Pellicer

Juan Espinosa Aguilar

Chelo Prósper Silvestre

Vicente Moñinos Escrivá

Vicente Moñinos Escrivá

Merche Blat Pons

Juan Espinosa Aguilar

Inmaculada Marco Andrés

1978

1981

Isabel Luján Marco

José Luis Montaner Blat

Remedios Silvestre Camps

José Escrivá Martínez

José Escrivá Martínez

Amparo Badía Sanchís

Juan Carlos Luján Marco

Eva Santafé Miguel

1982

1985

Mª Ángeles Marco Badía

José Marco Badía

Teresa Peiró Aguilar

José Escrivá Martínez

1986

Cristina Valero Marco

Ramón Marco Camps

Mª Amparo Coll Montoya

José Escrivá Martínez

José Escrivá Martínez

Inmaculada Marco Andrés

Chesco Comendador Espinosa

Verónica Escrivá Leal

1989

Inma Marco Viana

Salvador Contreras Marco

Teresa i Gela Molina Gimeno

José Escrivá Martínez

1990

José Escrivá Martínez

Mª Amparo Romero Cabedo

Daniel Carrión Torrent

Paula Carrión Torrent

1993

Rosa Marco Hernández

Andrés Andrés Peiró

Josefina Vallés Navarro

José Escrivá Martínez

1994

1987

Ana Belén Mira Sirvent

Julio César Ferrer Giner

Inma Sanz Montaner

José Escrivá Martínez

José Escrivá Martínez

Amparo Zacarés Montoliu

Ramón Gimeno Espinosa

Marta Andrés Peiró

1988

1991

Pilar Cotanda Montaner

Daniel Romero Cabedo

Mª Amparo Aleixandre Oliver

José Escrivá Martínez

José Escrivá Martínez

Encarna García Romero

Francisco Ricart Lluna

Laura Raga Moran

1992

1995

Andrea Desco Espiago

Rafa Desco Espiago

Clara Espiago Ballester

José Escrivá Martínez

1996

María Comes Fayos

Borja Peñalver Martínez

Merche Fayos Puig

José Escrivá Martínez

Rafael Desco Coll

Mª Ángeles del Agua Morales

Nacho Peñalver Martínez

Carmen Marco Hernández

1999

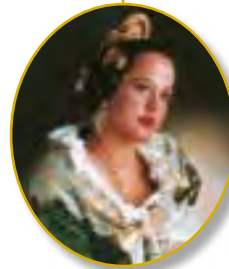
2000

Arantxa Aparicio Albalat

Salvador Daries Torrent

Pilar Molina Gimeno

Rafael Desco Coll

Rafael Desco Coll

Paula Carrión Torrent

Vicente Ruix Puertes

Ana Fuster García

2003

2004

Núria Quiralte Cases

Sergio Cortina Molina

Araceli Martínez Portero

Rafael Desco Coll

1997

Rocio Betoret Naranjo

Juan Andrés Peiró

Marta Andrés Peiró

José Escrivá Martínez

Rafael Desco Coll

Carmen Comendador Espinosa

Vicente Cabanes Miquel

Verónica Rubio Soriano

1998

2001

Carmen Cambra Sanz

Ángel Crespo Estivaliz

Ana Belen Benlloch Checa

Rafael Desco Coll

Rafael Desco Coll

Mª Eugenia Herrero Oliver

Javier Comes Fayos

Laura Sebastiá Gómez

2002

2005

Raquel Coll López

Adolfo Cambra Sanz

María Faguas Sebastián

Manolo Ricart Lluna

2006

María Mateu Calero

Juan Espinosa Gil

Sonia Gil Fogué

Manolo Ricart Lluna

Manolo Ricart Lluna

Begoña Balaguer Andreu

Alberto Fuster García

Marta Contreras Gardel

2009

2010

Paola Prat Herrero

José Prat Herrero

Mª Eugenia Herrero Oliver

Manolo Ricart Lluna

Manolo Ricart Lluna

Sonia Gil Fogué

Oscar Espinosa Gil

Meritxell Llorens Cruz

2013

2014

Carmen Compte Marco

José Reinal Valero

Cristina Valero Marco

Juan Espinosa Aguilar

2007

Elia de la Cruz Marco

Carlos Gil Peiró

Ana Escrivá Marco

Manolo Ricart Lluna

Manolo Ricart Lluna

Natalia Santamaría Armiñana

Javier Alvaréz Luján

Amparo Plaza Jorques

2008

2011

Aroa Giménez Barrera

Miquel Comes Fayos

Carmen Torrent Badía

Manolo Ricart Lluna

Manolo Ricart Lluna

Rosa Martínez Grau

Daniel de la Cruz Marco

Paula Sánchez Molina

2012

2015

Lucía Reinal Valero

Hugo Martínez Casterá

Marta Casterá Giménez

Juan Espinosa Aguilar

2016

María Compte Marco

Hugo Martínez Casterá

María Mateu Calero

Juan Espinosa Aguilar

Teresa Peiró Aguilar

Mª Carmen López Coll

Alejandro Herrero Alcalde

Natalia Herrero Alcalde

2019

2020

Yanira Sánchez Palacios

Alejandro Herrero Alcalde

Mónica Palacios Linares

Teresa Peiró Aguilar

Teresa Peiró Aguilar

Ana Escrivá Marco

Marc Gimeno Chisvert

Marta Barea Andrés

2023

2024

Amparo Ibáñez Marco

Nicolás Ibáñez Marco

Aroa Giménez Barrera

Teresa Peiró Aguilar

2017

Andrea Barea Andrés

Alejandro Comendador
Martínez

Marta Andrés Peiró

Juan Espinosa Aguilar

Teresa Peiró Aguilar

Amparo Palacios Linares

Alejandro García-Otermín
Palacios

Yulema Sánchez Palacios

2018

2021

Yanira Sánchez Palacios

Alejandro Herrero Alcalde

Mónica Palacios Linares

Teresa Peiró Aguilar

Teresa Peiró Aguilar

Mónica Palacios Linares

Alejandro Herrero Alcalde

Yanira Sánchez Palacios

2022

2025

Isabella Herrero Ordóñez

Yoel Sánchez Palacios

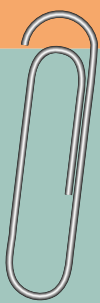
Paola Prat Herrero

Daniel Carrión Torrent

2

LES NOSTRES SENYES D'IDENTITAT

Alegria, valencians!

**Ha arribat març a València,
i sempre que arriba març
tots sentim com un glop en el cor
l'alegria de ser valencians!"**

"Primavera popular."

V. A. ESTELLÉS

EL TREN FALLER: **La sàtira festiva del Nostre Poble**

Per J. Enrique Martínez Escrivà

Sense cap dubte, la sàtira és una de les essències de la festa fallera. Per molt que ens diguen, si no hi ha sàtira, no és falla.

Aquesta dimensió humorística sempre ha estat present en els monuments, les escenes i els ninots que donen vida a la festa. No obstant això, aquesta tradició transcendeix els monuments mateixos i troba l'expressió en la gent del carrer, en les seues disfresses i en les seues desfilades, que comparteixen amb el públic una visió crítica i carregada d'enginy. Així és com naix el Tren Faller, una manifestació festiva que exemplifica com el poble valencià utilitza l'humor com a reflex de la seua realitat.

El concepte del "Tren Faller" té els seus orígens als anys vint del segle passat, un moment històric en què les Falles començaven a adquirir renom més enllà de València ciutat. La "Societat per al Foment del Turisme" va ser la primera a idear el "Tren Faller", un servei especial de ferrocarril que portava visitants fins a València durant les festes. Aquest projecte pretenia promocionar les Falles com un atractiu turístic, especialment entre les grans ciutats com Madrid, Barcelona o Saragossa. Gràcies a aquesta iniciativa, figures prominents i famílies benestants començaren a formar part del públic que venia a gaudir de les Falles.

Amb el temps, aquest "Tren Faller" es va convertir en una tradició anual que, adquirí també, una nova forma als pobles. L'humor i l'esperit satíric dels fallers va transformar aquesta iniciativa ferroviària en una manifestació popular que parodiava els costums i la classe social dels seus passatgers inicials, derivant en un acte de burla i crítica que aviat va anar més enllà del tren mateix.

50 anys de falla, 50 fent poble

Valencia.—La llegada del tren "fallero" y las

La llegada del tren "fallero" a la ciudad. Los trenes de la línea de Valencia a Alicante, que van cargados de pasajeros, llegan a la ciudad.

El momento de la llegada del tren "fallero" a la ciudad. Los trenes de la línea de Valencia a Alicante, que van cargados de pasajeros, llegan a la ciudad.

Los trenes de la línea de Valencia a Alicante, que van cargados de pasajeros, llegan a la ciudad.

El momento de la llegada del tren "fallero" a la ciudad. Los trenes de la línea de Valencia a Alicante, que van cargados de pasajeros, llegan a la ciudad.

El momento de la llegada del tren "fallero" a la ciudad. Los trenes de la línea de Valencia a Alicante, que van cargados de pasajeros, llegan a la ciudad.

www.todocoleccion.net

En paral·lel, als anys trenta, naixia la Cavalcada del Ninot, una cercavila en què les comissions falleres traslladaven els seus ninots fins a l'exposició prèvia a la plantà. Durant aquesta etapa republicana, la Cavalcada no sols complia una funció lògica, sinó que també començava a incorporar elements humorístics i burlescs. Després de la Guerra Civil, malgrat la censura del franquisme, aquesta desfilada es recuperà amb més força i amb una aposta encara més decidida per la sàtira.

Va ser en 1954 quan la Cavalcada del Ninot es desvinculà del trasllat literal dels ninots i es convertí en una desfilada carnavalesca, una tradició que posava en escena les crítiques socials i polítiques de manera controlada. Amb l'arribada de la democràcia, la Cavalcada va recuperar totalment el seu caràcter subversiu i crític, essent un espai per a la llibertat d'expressió popular.

Als pobles valencians, on la tradició fallera començava a arrelar-se amb força, el concepte del "Tren Faller" va evolucionar amb una identitat pròpia. Inspirats per l'arribada de visitants benestants a les seues celebracions, els fallers i falleres creen un acte que es burlava d'aquesta elit. Disfressats de les figures destacades del moment o imitant escenes de la vida quotidiana amb un toc grotesc, aconseguiren transformar el "Tren Faller" en una desfilada de sàtira social i política.

Amb el pas dels anys, aquesta expressió va anar integrant també temes d'actualitat local i internacional. Així, el "Tren Faller" es convertí en una mena de mirall que reflectia, amb humor i exageració, els esdeveniments que marcaven el pols del poble i la societat.

Un altre factor clau en el desenvolupament del "Tren Faller" va ser la influència del Carnestoltes. Aquesta festivitat, que havia perdut protagonisme amb l'ascens de les Falles, trobà en el "Tren Faller" una nova manera de sobreviure. Els elements característics del Carnestoltes – com les disfresses, la crítica desenfadada i l'esperit irreverent – es fusionaren amb la tradició fallera, donant lloc a un acte festiu que combinava l'alegria del carnaval amb la profunditat de la crítica social.

En el "Tren Faller", aquesta herència es manifesta en l'espectacularitat de les disfresses, els colors vius i l'energia desbordant que caracteritza la desfilada. Més enllà de l'humor, el "Tren Faller" és també un espai per a la creativitat, on les comissions falleres mostren el seu talent per captar l'essència de la realitat amb una visió única.

Al nostre poble el tren faller naix de la mà de la comissió fallera Josep Antoni, Puríssima i Major, a mitjans dels anys 70, tenint com antecedents altres desfilades de disfresses que es realitzaven al municipi de les festes o de les falles populars de carrer. El concepte era el que hem explicat, però en la idiosincràsia que la comissió es trasllada a l'estació de "Montesol" en un tren especial que gestionava el tio Vicent García Escrivà "el figuero" i

**“En el “Tren Faller”,
aquesta herència
es manifesta en
l'espectacularitat
de les disfresses,
els colors vius
i l'energia
desbordant que
caracteritza la
desfilada”**

Juan Carlos Coll, que treballaven a la ferroviària. El dit trenet aplegaria a l'estació de l'Eliana emulant “el Tren Faller” on aplegaven eixos “turistes” que visitarien les falles del nostre poble, entre aquesta varietat de “visitants” ens trobaríem a personalitats i famosos del moment. Des de l'estació començaria la desfilada que es desenvoluparia pels carrers centrals del nostre municipi.

Posteriorment, amb el naixement de la Falla Verge del Carme, la dita falla realitzaria dintre dels seus festejos fallers, el tren faller per la barriada de la seua demarcació. Durant anys cada comissió realitzaria el seu propi tren faller en dies diferents.

No és fins a la creació de la Falla del Mercat a principis dels anys 80, i vista la situació de realitzar diferents desfilades al respecte, quan des de l'Ajuntament i tenint com antecedent a la Junta Local Fallera un consell faller seria el precedent per a crear un Tren Faller conjunt, que s'estipularia en el dissabte anterior a Sant Josep, sense caure en la setmana Fallera.

Encara que el “Tren Faller”, ha tingut certs alts i baixos, donat que s’ha anat a una tergiversació de la seua essència, com és la crítica i la sàtira, trobant una transformació on les disfresses exclusivament se centrava més en una excusa per a desfasar que per a fer sàtira. Hui en dia, el “Tren Faller” continua essent una part fonamental de la festa fallera a l’Eliana. Amb un esperit marcadament popular, aquesta celebració és molt més que una simple desfilada: és una mostra de la vitalitat d’una tradició que no ha perdut la seua capacitat d’adaptació. Les comissions falleres treballen any rere any per sorprendre amb escenes que connecten amb les inquietuds del moment, fent del “Tren Faller” una manifestació festiva d’esperit carnavalesc.

“És una mostra de la vitalitat d’una tradició que no ha perdut la seua capacitat d’adaptació”

“Una manifestació festiva d’esperit carnavalesc”

EL GRUP DE DANSES:

Recuperant tradicions

Per Teresa Peiró Aguilar

Va ser l'any 1999, de la mà de l'aleshores president Rafa Descó, quan es va fundar el nostre Grup de Danses "Les Arracades", amb motiu de la preparació dels actes commemoratius del nostre 25é Aniversari que es celebraria l'any 2000.

L'objectiu primordial era donar a conèixer el folklore del País Valencià fora dels nostres límits naturals i aconseguir, al mateix temps, rescatar les arrelades tradicions de la nostra terra, tant siga en la dansa com en la música i els costums de les nostres gents.

El grup ha estat compost per molts fallers i falleres des de la seua fundació el 1.999, en un primer moment érem Empar, Manolo, Laura, Pilar, Tere, Carmen, Rafa, Marta, Andrea, Rosa, Roseta, Tere, Fran, Ana Betlem, i més endavant s'anaren afegint Amparo, Mª Amparo, Belén, Mónica, Amparo...i moltes més persones que segurament me n'oblido.

El grup s'anava fent gran i despertava interès en els més menuts que, fins i tot, van arribar a crear un grup de xiquetes que durant uns anys acompanyaven al grup en les diferents actuacions en les quals participava. Recorde a Andrea, Maria, Carmen, Amparo, Isabella, Marta, Carmen, Elena.

El grup va estar en actiu durant quinze anys, i moltes han sigut les actuacions arreu dels pobles de la nostra comunitat

en què hem pogut participar, sense faltar, com no pot ser d'altra manera, la tradicional "Nit de Danses" que durant la setmana fallera se celebrava al nostre parador, sent l'última que podem recordar un 16 de març de 2015.

Però el nostre grup no sols participava en les activitats falleres, sinó que també, formàvem part dels actes organitzats per les diferents Clavaries a les festes majors de l'Eliana, convertint-se també en una tradició acompanyar a la Mare de Déu del Carme en el tradicional trasllat que se celebra el 15 de juliol.

Cal destacar també la Trobada de Danses que cada any organitzàvem a l'Auditori Municipal de l'Eliana, amb la participació de grups d'altres localitats, i que va comptar amb un total de 7 edicions entre els anys 2002 i 2010, compartint escenari amb grups de Bétera, Lliria, Marines, o la Ciutat de València.

Però tot grup necessita al seu cap un bon mestre o mestra i en aquest cas al llarg de la vida del grup de danses han sigut dos les persones que s'han encarregat d'ensenyar-nos tot el que encara saben, Carolina Miquel i Eduard Caballer. Carolina ens va acompanyar des de la seua creació fins que va ser mare i va haver de deixar la docència, encara que hui continua sent una balladora en el famós "Grup de Danses la Senyera" de la ciutat de València. El relleu el va agafar Eduard Caballer, de la coneguda colla de dolçainers de Sagunt: "Germans Caballer". Amb Eduard no sols vam aprendre les diferents danses sinó que també va ajudar-nos a entendre i assolir els coneixements del nostre folklore.

Encara que hui en dia ja no continua, el Grup de Danses ha sigut tot un emblema de la nostra comissió i, qui sap si algun dia podrem tornar a gaudir-ne de nou.

**ELS PLAYBACKS AL
LLARG DELS ANYS:
“Les Teres”**

Per Marta Piera

Porten tota una vida ballant i assajant els xiquets i les xiquetes de la falla.

Elles poden dir que han vist créixer a la majoria dels fallers i falleres que, com elles, un dia també varen ser xiquets i xiquetes, i que ara són adults, molts d'ells pares i mares d'uns fills que en l'actualitat també assagen elles: "les Teres".

Tere Molina i Tere Peiró començaren a assajar els menuts i menudes amb 14 i 16 anys, i hi ha hagut anys en què elles mateixes s'han encarregat d'assajar a tots els grups de la falla. El primer ball el recorden perfectament, com si haguera sigut ahir: era *Lo Juro*, de Daniela Romo.

A mesura que acabava l'estiu, es posaven en "mode" falles i ja no existia res més que no fora assajar, assajar i assajar.

Elles, que quan es va fundar la comissió tenien 6 i 8 anys, varen afegir la falla a les seues vides quotidianes, i, avui en dia, encara es desviuen per ella. Han crescut, s'han casat, han tingut fills... però sempre han estat disposades a ajudar en el que faça falta.

L'ODISSEA DE LES CANÇONS

"Acabàvem de treballar, anàvem a fer-nos un café al Torrent i directament a assajar. Així tots els dies", conta Tere Peiró. Perquè abans s'assajaven els balls de la presentació cada dia.

Començar a organitzar els balls era tota una odissea si ho comparem amb l'actualitat.

El pas número u era escollir les cançons: Els demanaven consell a les seues mares i a les dones de la falla i aquestes sempre els donaven idees. "A Amelia li agradaven molt les revistes i ella sempre ens proposava cançons per a ballar cada any", diu Tere Molina.

Seguidament, una vegada tenien clares les cançons, faltava trobar-les, perquè no era tan fàcil. De fet, moltes vegades ballaven cançons que ni elles mateixes coneixien. Em conten que anaven a la Pobla de Vallbona a casa d'Arturo, un col·leccionista de discs, que els deixava perquè gravaren les cançons que necessitaven i després els tornaven. I aquest tercer pas, el de gravar les cançons, també era tediós.

Al principi ho feien amb un aparell que gravava les cintes, però havien d'anar amb molt de compte, perquè si passava algun cotxe en el moment de la gravació o algú feia qualsevol soroll, no servia i havien de tornar a començar. Després, varen començar a anar al xalet dels Aleixandre, que tenien un aparell que gravava la cinta i directament la passava a una altra cinta, i era molt més fàcil. Però encara que pot semblar que una vegada ja tenien la cançó gravada a la cinta ja havia acabat l'odissea, no era així, perquè arribava el dia de la presentació i més d'una vegada s'han endut una sorpresa amb les cançons.

"Nosaltres sempre gravàvem totes les cançons en un disc, perquè així, tot i que al principi et tocava fer més feina, quan arribava el dia de la presentació ja te n'oblidaves", conta Tere Molina. El que passa és que moltes vegades les versions de les cançons del disc de la presentació eren diferents de les que assajaven.

"Intentàvem buscar la cançó amb més qualitat per al disc de la presentació, i més d'una vegada ens ha passat que, ja sobre l'escenari, la cançó no era la mateixa, era una versió més llarga o més curta i hem hagut d'improvisar sobre la marxa", diu Tere Peiró.

De fet, un any es va parar la música fins a tres ocasions, recorden. I es van estressar tant que Tere Peiró quasi es posa a plorar dalt de l'escenari, però finalment, com sempre diuen, *a la tercera va la vençuda* i varen poder fer tot el ball. No cal dir que el públic les va animar com mai.

Ara, tot això ha canviat, i amb el mòbil de seguida troben inspiració. Tots els passos que abans havien de realitzar per a tindre la cançó a punt es redueixen a un. "Hem passat per totes les fases -diu Tere Molina- de la cinta, al CD, passant per l'USB i ara el mòbil".

Com elles bé diuen, han passat per totes les fases, però no sols a l'hora d'escollir cançons. Igual que les bunyoleres s'han anat adaptant als diferents locals per a fer bunyols,

també ho han fet elles per a assajar. Han passat per moltes plantes baixes de l'Elia, perquè al principi no tenien un lloc suficientment gran per a poder assajar.

Els dies d'assajos també han canviat i ara no són tots els dies, sinó un dia a la setmana. La vida ha canviat i en l'actualitat els xiquets tenen moltes més activitats extraescolars que abans, i per això es fa complicat acoblar més d'un dia per a assajar. "Ara ho condensem tot al diumenge", diu Tere Peiró.

VESTUARIS ÚNICS

Els vestuaris eren inigualables i se superaven cada any. Elles mateixes els dissenyaven i anaven a buscar teles a València amb l'ajuda de les mares. Es presentaven en *Marina* i preguntaven quants metres necessitaven de tela per als xiquets i xiquetes de cada grup i els portaven les teles a Encarna.

Recorden anar a casa d'Encarna a què els preguera les mesures i així després tallara les teles. "Muntaven com un taller clandestí -conten- totes les nits quedaven, es portaven màquines antigues i les dones que sabien cosir es quedaven fins a la matinada fent-nos el vestuari. Tot era treball en equip, qui no sabia s'encarregava d'una altra cosa, la tia Amelia posava el café, per exemple".

DEL PASSAT AL PRESENT

Quan eren joves ballaven cançons de l'època dels seus pares i ara ballen cançons modernes, qui els ho havia de dir. "Ens n'anàvem sempre més enrere, sempre buscàvem cançons més antigues no és com ara que ballem tot modern", comenten. "Abans ho féiem així perquè eren els tipus de balls i cançons amb què el públic més gaudia."

Sempre han intentat que hi haja variació. Als inicis feien sarsueles, cabaret, revistes, algun ball més modern... ara, tot i que els playbacks han canviat i no hi ha tanta variació com abans, elles intenten portar cada any una cançó que tot el públic, inclosos majors i joves, puguen reconèixer fàcilment.

Tenen moltes ganes dels balls d'enguany, on es mesclen cançons més modernes amb algunes d'antigues, conten que els xiquets i les xiquetes dels grups que assagen van

a ballar cançons que no coneixen i, reconeixen, els agrada veure com, després de tants anys, poden tornar a fer aquells balls que tant varen gaudir fent en aquella època.

En els últims anys la falla ha crescut de manera significativa i elles també ho noten a l'hora de fer els grups per als balls. Han passat de grups de 6 o 8 a grups de 36 xiquets i xiquetes. "Enguany -conta Tere Molina- han vingut 20 xiquets i xiquetes de colp nous i he hagut de posar-los un cartell amb els seus noms, perquè si no m'era molt complicat aprendre'm tots els nous noms de memòria".

Quant a l'organització a l'hora d'escollir les cançons també és molt més fàcil i ràpida que abans. Ara, ja no assagen a tants grups, es poden permetre assajar a un cadascuna, perquè hi ha més falleres disposades a assajar, com Amparo Marco o Amparo Coll. S'organitzen a través d'un grup de WhatsApp (més directe que això, res) i, a través d'ell, decideixen les cançons que balla cada grup i els dies que assagen, per tal de no coincidir i què tots tinguin el casal disponible almenys una vegada a la setmana.

“Tenen moltes ganes dels balls d'enguany, on es mesclen cançons més modernes amb algunes d'antigues”

BALLEM PER A LA FALLA

Em conta Tere Molina que quan la falla va fer vint-i-cinc anys no pensava que, vint-i-cinc anys després continuaria assajant i vestint-se de fallera. I ací estan, igual d'implicades que el primer dia.

El secret de tants anys? Que sempre han sigut un equip, i, sobretot, que ballen per a la falla, no per a elles: “Quan volem que isquen bé els playbacks ho fem perquè la gent de la falla es puga sentir orgullosa de formar part de la Josepa”, conclouen.

**“Quan volem
que isquen bé els
playbacks ho fem
perquè la gent de
la falla es puga
sentir orgullosa de
formar part de la
Josepa”**

ELS MOROS DE LA JOSEPA

Per Marta Andrés

La festa de Moros i Cristians és una de les celebracions més emblemàtiques de la Comunitat Valenciana que commemora les batalles històriques entre musulmans i cristians durant la Reconquesta.

Aquesta festivitat es caracteritza per les seues espectaculars desfilades amb luxosos vestits de decoració minuciosa, la música dels timbals i el soroll dels trabucs.

Tradicionalment, se celebra en més de 215 localitats de la nostra Comunitat en les quals hi ha una forta influència d'aquesta història, sent les més antigues i conegudes les d'Alcoi, Cocentaina, Elda, Petrer, Ontinyent, Villena, Bocairent, Banyeres de Mariola, Crevillent, l'Olleria, Callosa d'en Sarrià i la Vila Joiosa.

Per contra, al nostre poble, l'Eliana, mai no ha existit la tradició festiva de moros i cristians, ni existeix cap Comparsa mora com en altres municipis. No obstant això, des de la Falla Josep Antoni fa 40 anys que volem retre un homenatge a aquesta meravellosa festa.

La història d'aquesta peculiar tradició va nèixer a la falla de la mà de les nostres bunyoleres, que mogudes per la seua passió per les Falles i pel desig d'innovar i de reproduir allò que havien vist en altres pobles, van decidir eixir, per primera vegada, vestides de mores a la cavalcada, allà pels anys

80. En aquells anys, els vestits de moro venien de Villena i eren els mateixos fallers, amb els seus furgons particulars els qui s'encarregaven de viatjar fins allí per triar-los i portar-los.

Llavors la comissió era molt modesta, i hi havia un grup de fallers i falleres que s'encarregaven de buscar totes les disfresses de tots els qui desfilaven en la cavalcada de falles, entre elles, les filades mores. Com hem dit, els moros venien de Villena i la resta de disfresses de la mítica Casa Rosita situada a la ciutat de València.

Donat que els vestits de moro eren considerablement més costosos que la resta, les bunyoleres treballaven incansablement fent bunyols, cada matí durant les festes de les falles, per reunir els diners necessaris i que la tradició de les "filades mores" romanguera en el temps. Amb els beneficis d'aquestes vendes aconseguien sufragar la despesa dels sumptuosos vestits.

A mesura que passaven els anys, la comissió anava creixent en nombre de fallers i falleres i aquesta tradició encaria massa el pressupost faller destinat a la cavalcada, la qual cosa va produir que l'activitat passara per moments crítics en la seua participació. No obstant això, l'esperit de les bunyoleres es va mantindre ferm i perquè el costum no desapareguera, van proposar ampliar el seu treball i van començar a fer bunyols també a les vesprades, incrementant els ingressos i assegurant així la seua continuïtat.

Des dels més menuts fins als més majors, homes, dones i joves, han participat alguna vegada en les filades mores, aconseguint consolidar aquest llegat com una de les manifestacions culturals més estimada de la falla. Hui en dia s'ha convertit en tot un símbol de la nostra comissió molt envejada, i de tant en tant criticada, per la resta de les comissions falleres.

Més de quaranta anys després les nostres filades mores, amb la música de Benimodo al cap, continuen obrint la nostra emblemàtica cavalcada. Els recorreguts han anat variant en el pas del temps, però sempre tenen el seu colofó final al mateix carrer, al carrer Puríssima. I allí estan elles, les nostres bunyoleres, les que ho van començar tot, segudes davant de la policia, esperant veure passar la nostra comparsa i rebent la respectuosa salutació del capità o capitana mora, a les qui foren les promotores d'aquest emblema per a la nostra Falla.

Perquè, quan els moros de la Josepa entren pel carrer Puríssima, l'emoció és indescriptible. Els timbals ressonen amb un ritme que accelera els cors i la nostra gent, situada a les voreres, conté la respiració en veure passar els espectaculars vestits i la cara d'orgull i satisfacció dels fallers i falleres que els van desfilant.

Aquesta entrada és un símbol viu de la nostra història, una expressió de la nostra identitat i un homenatge a totes les generacions que han treballat durant tants anys per mantenir-la viva.

“La història d'aquesta peculiar tradició va nàixer a la falla de la mà de les nostres bunyoleres”

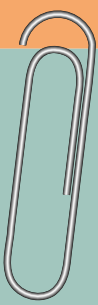
“Van començar a fer bunyols també a les vesprades, incrementant els ingressos i assegurant així la seua continuïtat”

3

ELS MONUMENTS FALLERS

Març arriba a València, i sempre porta
coses que vénen i se'n van,
els epigrames, les cançons,
el foc alegre i popular,
però en els cors deixa l'anhel
d'una terca continuïtat.

V. A. ESTELLÉS

DE LA FUSTA AL SURO: la mirada de José Luis Montaner

Per Voro Contreras

50 anys d'història fallera a través dels monuments

L'afició per les falles -o, en concret, pels monuments fallers- li ve a José Luis Montaner Blat pel seu iaio matern Luis, a qui encara recorda arribant des de València ciutat cada primer cap de setmana de març amb la revista "El coet" baix el braç. Amb el seu iaio i amb aquelles revistes falleres -"El turista faller", "Pensat i fet"- José Luis va aprendre a conèixer als principals artistes i a distingir els bons monuments dels menys bons. "El 14 de març ja no tenia col·legi i el 15 plantaven les falles, i eixe era el dia en què més gaudia jo", assegura. José Luis va aprendre, en definitiva, a tindre un criteri faller que li dura fins hui, la qual cosa inevitablement l'obliga a tindre una certa nostàlgia pels temps passats.

Sí, tot canvia i no sempre per a bé. O potser això va de segons com es miren les coses. Tal com assenyala José Luis, la majoria de les comissions valencianes -inclosa la nostra- han optat d'uns anys ençà a centrar els seus esforços -especialment, els econòmics- en altres assumptes aliens a eixa "estoreta velleta" que va donar origen a la festa. "S'ha perdut l'afició pel monument", torna a lamentar José Luis.

L' 'ojo', no és una qüestió de monumentalitat. De fet, José Luis reconeix que hui les falles són més espectaculars que mai, encara que ell moltes vegades es "perd" davant les muntanyes de ninots que s'acumulen sobretot en les falles de les comissions amb més pretensions. També s'avorreix davant tant de preciosisme estètic que s'ha menjat l'essència satírica de les falles. "Ara lliges les cartel·les i no saps de què has de riure", diu. Per no parlar que les falles d'abans, les de cartó i fusta, les que hui a penes es planten com un desafiament als nous temps de la dictadura del suro, cremaven molt millor. "Això és el que més m'impactava dels monuments d'abans, veure el lent que cremaven, com els ninots cremaven a poc

Primera falla plantada a la comissió. Any 1976

a poc, com tardava a caure el remat mentre s'anava veient tota l'estructura de la falla..."

José Luis destil·la nostàlgia, però també saviesa i guarda en la memòria quasi cada monument que ha plantat la falla Josep Antoni, la falla de la qual va ser president infantil en 1981. José Luis encara era una criatura en 1976, quan al seu carrer la comissió va plantar el seu primer monument. Recorda que estava dedicada a 'Lucecita', una radionovel·la protagonitzada per Manolo Otero i Mari Carmen Hernández que va començar a emetre la cadena SER en 1974 i va suposar un autèntic fenomen sociològic en la seua època. També recorda que aquella primera falla la van crear els propis membres de la comissió, amb ninots de cartó abillats amb roba real, tal com marcava la tradició, i així ho constata el llibret d'aquell any: "A les 22 hores, tradicional

Ninot indultat de la falla de 1983

Falla Na Jordana 1976. Lema "l'any del conill".
Artista: Miguel Santaaulalia. Foto: Juanvi Vayá

Ninot Indultat any 1976. Comisió Peu de la Creu - En Joan de Vila-rasa

sopar de la plantá ("sopar sobaquiero") en el Casal Faller i, tot seguit, 'els artistes de la comissió' plantaran la falla."

No és fins a 1977 quan la Josep Antoni planta la seua primera falla professional. "Aquella va ser la de l'Any nacional del conill"; assenyala José Luis amb absoluta serietat. Es refereix al lema que va rebre el títol de la falla Na Jordana de 1976 -de la Secció Especial- que va plantar l'històric Miguel Santaaulalia. El motle de la rematada d'aquesta falla, encarnant a una majorette, el va utilitzar altre artista, José Antonio Oltra, per al segon monument de la història de la falla Josep Antoni, el primer en la història de l'Eliana.

Oltra, assenyala José Luis, va ser també l'autor del monument de 1978 baix el lema de "La sopa boba", amb les seues crítiques a l'ajuntament (res particular) i als qui en la turbulenta transició democràtica es dedicaven a evadir diners a Suïssa. Tampoc faltaven els motius picants, tan habituals en aquells temps en els quals el "destape" no sols era un gènere cinematogràfic: "Ella espera el miracle que s'alse 'això del catre' perquè provoca i vigila i espera que el Vell s'alegre, per a menjar all-i-pebre de grossa i viva anguila", deia un dels cartells de la falla. En 1979 Oltra repeteix amb una falla que girava entorn del menystinc històric patit pels valencians i a les baralles identitàries, un monument amb un caràcter sarcàstic i crític d'eixe que José Luis tant troba a faltar en les falles actuals.

En 1981 la Josep Antoni va canviar d'artista faller i va apostar per José Carrero Pont, al qual José Luis recorda com un dels millors artistes que han treballat per a la nostra comissió, a més de per ser un personatge molt singular. "Ho recorde com un home gros, bohemí, sempre portava un barret i un jupetí i que li eixien molts pèls de les orelles -rememora el nostre expert-. I feia falles que perfectament podrien haver competit amb una de tercera o fins i tot segona categoria a València".

José Luis rememora especialment la que Carrero Pont va plantar en 1982. "La del peix -explica-, que estava feta amb vareta, sense motle, com les que s'han plantat en els últims anys en la plaça de l'Ajuntament de València i que es cremava de manera espectacular". El nostre expert encara guarda viva la imatge de la grua ajustant les peces del cos central de la falla i que bonica i lenta que va ser aquella "cremà". De l'etapa de Carrero Pont, José Luis també ressalta el monument que va plantar en 1984, "La fortuna", amb una cridanera caricatura del llavors president

1983 F.I.

1988 F.I.

2008 F.I.

2017 F.I.

del Barça, José Luis Nuñez, i motius tan de l'època com la nounada autonòmia valenciana, Ronald Reagan, el Mercat Comú i els perills del bingo.

En 1987 el monument de la falla Josep Antoni el va plantar l'artista Mario Seguer i en 1988 va prendre el relleu amb un monument dedicat als jocs olímpics (els d'aquell any es van celebrar a Seül) Salvador Espert, que es va encarregar de dissenyar la nostra falla fins a l'any 2008. A Espert ho recorda José Luis com un gran artesà faller, potser no tan bo en el modelatge i la pintura dels ninots com varen ser els seus antecessors, però l'últim que va apostar pel cartó i la fusta per als monuments de la Josep Antoni. "Eren falles sense massa risc, amb una estructura piramidal clàssica que era molt difícil de tombar. M'impactava molt la bona 'cremà' que tenien, el cos central aguantava fins a l'últim moment, es notava que eren de fusta bona. Ara, les de suro, cremen en res".

Han passat els anys i han canviat els artistes i els gustos de les comissions. José Luis continua gaudint d'eixe dia 15 de març en el qual, quan era xicotet, veia créixer el monument per a ser destruït pel foc sols quatre dies després. Però per a ell ja no és el mateix. "He canviat igual que ha canviat la falla de fusta i cartó per les de suro blanc. Les falles d'ara no m'agraden tant com les d'abans", lamenta.

**“Això és el que
més m'impactava
dels monuments
d'abans, veure el
lent que cremaven,
com els ninots
cremaven
a poc a poc”**

...de la fusta

1978

1979

1980

1981

1985

1986

1989

1990

1994

2001

2008

2009

2011

2013

2017

2018

2020-22

2023

... al suro

En temps de bruixes

Manuel S. Jardí

La vesprada del 28 de juny del 1940,

Vicent Miquel Carceller i Carlos Gómez Carrera, entre altres, van ser afusellats en el terror de Paterna, en executar-se la sentència dictada per un Consell de Guerra. Carceller era l'editor de «*La Traca*», i Gómez Carrera, un caricaturista col·laborador de diverses publicacions i revistes satíriques del primer terç del segle XX. En «*La Traca*», Gómez Carrera signava les il·lustracions com a *Bluff*. També era qui caricaturitzava Franco com un efeminat -l'homosexualitat estava encara en aquella època molt lluny de ser acceptada i normalitzada socialment-, i al general Queipo de Llano com un alcohòlic. Els dos, Carceller i *Bluff*, eren objectius prioritaris de la III Compañía de Radiodifusión y Propaganda que comandava el general Aranda, a l'avantguarda de l'exèrcit franquista que va ocupar València en acabar-se l'enfrontament militar l'abril del 1939. A Carceller el van capturar a meitat de juny en casa de la sogra, en València, on s'havia amagat. A *Bluff* el detingueren en Alacant mentre esperava un vaixell cap a l'exili. Els van soterrar en una fossa comuna en el cementeri de Paterna. «*La Traca*», setmanari que havia assolit una gran popularitat d'ençà de la proclamació de la Segona República, va publicar-se fins al març del 1938. A mesura que es complicava la situació bèl·lica i els subministraments per a materialitzar la revista, els treballadors també van intentar salvar-se d'un final que es veia vindre. Era un producte d'èxit en un context cultural on encara s'acusava un alt percentatge d'analfabetisme. Però la creixent acollida de la publicació es justificava pel caràcter republicà i un contingut impudic carregat d'humor, obscenitat, sexe, anticlericalisme i sàtira desfermada contra el poder. En valencià.

La sàtira, escrita, en forma d'humor gràfic, o plasmada en una falla, mai ha conviscut a gust amb el poder, malgrat les aparences. En la societat de masses el mecanisme funciona

situant el ciutadà normal i corrent al centre del relat, en desplaçar els significats dels discursos hegemònics, formals i adscrits a la correcció política, de manera que reconfigura els continguts, devalua els missatges carregats de pompa i circumstància, i empetiteix els pretesament grans subjectes de la història. Com en el conte infantil, el rei va despulalat.

Caricatures i vinyetes van acompanyar i reforçar els pilars de la Il·lustració. La sàtira periodística, primer, i la sàtira dibuixada a continuació, ambdues contra el despotisme, van constituir dos instruments bàsics per a assenyalar els mals que patien les societats avançades en Europa i Amèrica. Els missatges van anar augmentant la seua complexitat entre els segles XVIII i XIX. I van nàixer les historietes, que compartien llenguatge amb la sàtira gràfica, sempre amb l'objectiu de posar en evidència les desigualtats, les gestions qüestionables dels alcaldes, les hiperbòliques decisions militars, el patetisme de ministres i governants, la pitjor cara dels monarques i el ridícul ampul·lós del clero, des dels poontífexs fins als capellans.

El sistema informatiu, si més no a finals del segle XIX, quan començava a configurar-se la societat de masses, resultava bastant inviable per al comú dels ciutadans. Una bona part de la població era pobra, analfabeta, o tot alhora. Economia i coneixement dificultaven notablement l'accés als mitjans, periòdics principalment. Les revistes il·lustrades, d'altra banda, eren cares a la butxaca i els debats que promovien no entusiasmaven les classes populars. En canvi, la premsa satírica va persuadir eixos mateixos estrats socials amb un llenguatge accessible-humor, il·lustracions...- i preus sense competència. La sàtira rebaixava la fira de vanitats al nivell de la sola de la sabata, ridiculitzava el clero i ofería un sistema de creences laic i republicà. Una revista com «*La Traca*» subratllava ritus i costums arrelats a la tradició pura i dura, en què les classes populars es reconeixien al marge dels poders polític i eclesiàstic. Un exemple especialment rellevant eren les Falles. Anava a escriure «eren i són», però ara mateix trobe que discreparia bastant posant-ho en present indicatiu. La sàtira, en les Falles, era l'instrument que ajudava a refermar una identitat com a poble, sense haver de recórrer a la retòrica institucional, tan afectada per la fi de l'imperi a les acaballes del XIX, com necessitada de construir un espanyolisme de pet unflat al llarg del segle XX i el que va penjar.

“La sàtira, en les Falles, era l’instrument que ajudava a refermar una identitat com a poble, sense haver de recórrer a la retòrica institucional”

L’humor per definició -siga escrit, gràfic, audiovisual o il·lustrat en figures de cartró i pedra- no només posa en ridícul la instància a la qual assenyala directament. Com si fora l’efecte d’una bomba de fragmentació, la sàtira posa de relleu la incapacitat intel·lectual de tots aquells que no la comprenen, tot i evidenciant les fractures que recorren el teixit sociocultural. Periodistes veterans, politòlegs diversos i tota classe d’erudits s’han demostrat incapaços, ara i adès, de mirar més enllà de la representació, del traç gruixut o estilitzat, per no entendre el conjunt d’allò percebut dins del marc d’intencionalitat proposat per l’humorista. Allò representat els impedeix veure allò narrat, anul·lant la seua capacitat d’abstracció i entrant a sac en la controvèrsia, fins a l’extrem d’alinejar-se amb els que confonen la sàtira amb l’apostasia, o dels que han fet de l’ús de la conspiració un sistema de creences. Encara que no vinga a conte, podem aplicar aquest mateix esquema al llenguatge «políticament correcte» i les ridícules aberracions que ha comportat al conjunt de la parròquia, estimulades per

noves estructures inquisitorials que no diferencien les formes genèriques del patriarcat.

Òbviament, ni la sàtira és 'sagrada' ni els actes dels humoristes impunes. L'activitat consisteix en un exercici intel·lectual concret i elaborat, que aprofita per a delectar la persona intel·ligent i remoure en el seient el maldestre. Es tracta d'un treball civilitzat, tot i que aparente ser fàcil o bast en l'execució, que només pot realitzar-se en una societat democràtica. Amb els límits establerts per la legislació i la jurisprudència, però, atenció, sense poder ser fiscalitzat pels estaments on els poders polítics i religiosos conformen una amalgama d'interessos. Convé subratllar-ho. La sàtira només pot fer-se en una societat democràtica. A partir d'ací, podem fer un exercici d'introspecció i de repàs de la història recent, per a comprovar la involució -sí, la involució- quant a l'ús d'aquest dissolvent d'entrebancs a la lliure expressió, que és la sàtira.

Durant l'anomenada transició democràtica (seria més correcte definir el període com a transacció) van abundar els

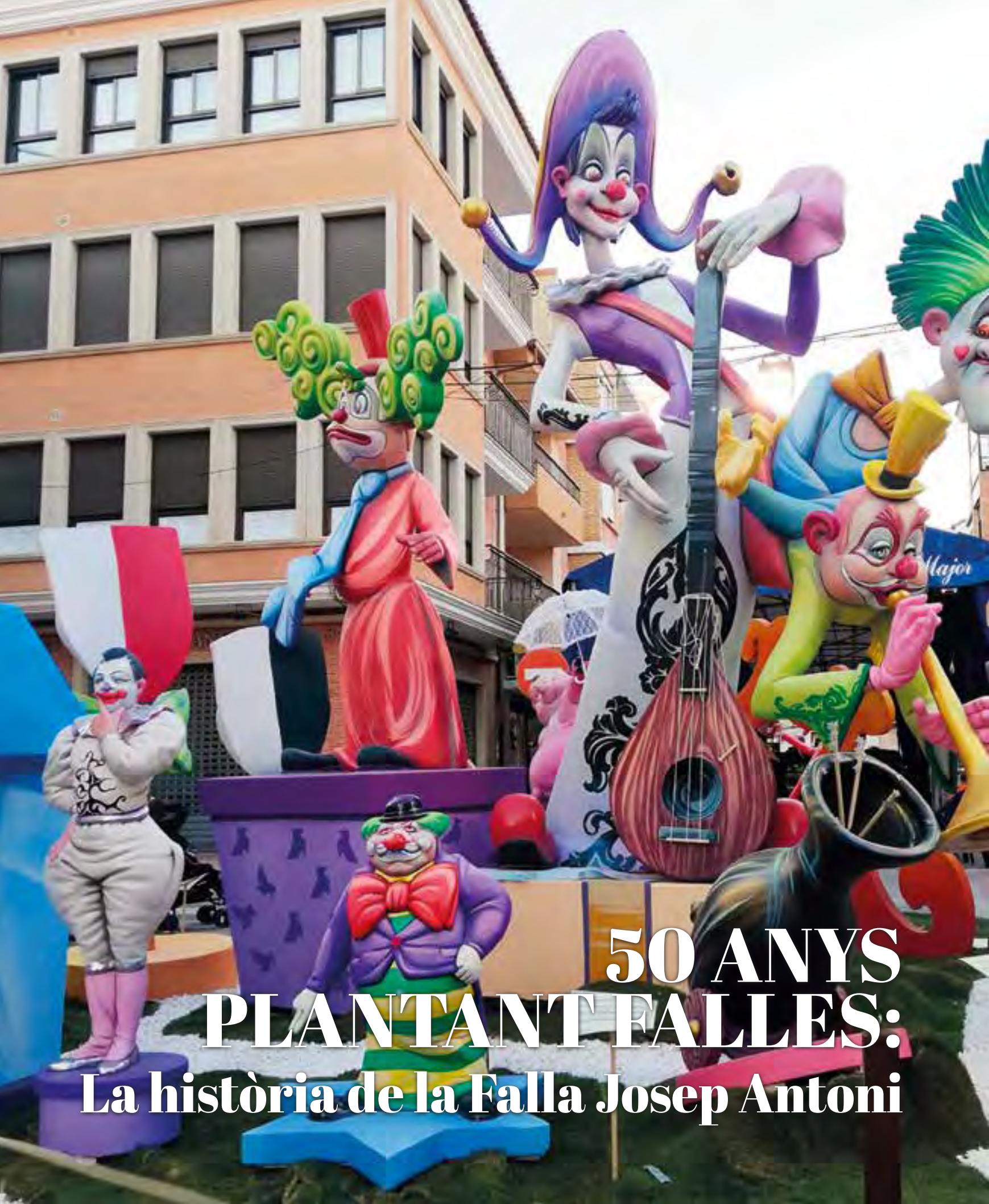

segrestaments i sancions a tota classe de revistes, sense oblidar la premsa satírica. Recordem l'atemptat a «*El Paps*», les retirades d'exemplars de «*Hermano Lobo*», «*Por favor*», etc., o amb el segle XXI en curs, edicions no distribuïdes per ordre governativa, o canvis de portades, com en el cas de «*El jueves*». Entre altres, la portada del número 1.932 fou retirada perquè escenificava la successió de la Corona espanyola amb l'expressió col·loquial «passar el marró». La situació dels humoristes gràfics Pirineus avall, mai ha estat especialment fàcil, en comprovar la ignorància de sectors influents de la societat davant l'humor, i la confusió permanent entre sàtira i mala intenció. En realitat, un problema educatiu, quasi, quasi de comprensió lectora i visual per part dels que interpreten les sàtires. O pitjor encara, de por a la llibertat.

S'han complit, fa poques setmanes, deu anys de l'atemptat a la redacció parisenc del setmanari satíric francès «*Charlie Hebdo*». El 7 de gener del 2015, uns assassins enviats pel líder de la sucursal iemenita d'Al Qaida van matar 12 persones, per haver publicat imatges que, presumptament, ofenien la fe religiosa de l'islam. Abans d'això, la controvèrsia havia arribat a altres publicacions del nord d'Europa, per haver publicat dibuixos -del tot innocents- de Mahoma. Les represàlies per part de les forces inquisitorials acostumen a ser tan desproporcionades, que deriven en una nova empena involutiva que limita la creació i, de rebot, la llibertat.

No ha viscut la mateixa trajectòria la sàtira en periòdics i revistes, que amb les Falles. Aquestes, de fet, no tenen res a veure tal com son en l'actualitat amb les de l'etapa republicana, o com era la festa en els orígens de la història. El franquisme ho va canviar tot i encara projecta una ombra allargada sobre una manera de fer i de programar que està lluny, molt lluny, de qüestionar l'entramat institucional. La sàtira busca destruir models, potenciar el costat més grotesc i posar en solfa tot allò de la vida pública socialment encobert. Es tracta de despullar l'èpica quan aquesta fa mans i mànegues per amagar les baixeses que els seus models heroics, amb pretensions de perfecció, es neguen a mostrar-se tal com son. El rei va despullat. En els monuments fallers i en les frases i cartells que pengen dels ninots, la realitat social es representa mostrant el costat més ridícul o extravagant, oferint-se a un públic disposat a riure's de les pròpies contradiccions. El sentit satíric s'oposa a qualsevol intent de glorificar els estereotips i les figures polítiques allà representades, que després seran cremats, posant punt i final a la festa en forma de catarsi col·lectiva. Així eren les Falles i així haurien de ser, en cas de no haver perdut pel camí bona part de l'essència.

A la permanència d'unes estructures heretades del franquisme -feu-vos mirar, per exemple, això de l'ofrena en un estat pretesament aconfessional segons que diu el preàmbul de la Constitució vigent-, cal afegir les conseqüències de la «turistificació» dels espais fallers, en trànsit cap a tota classe de representacions fantàstiques, absents de sentit crític. Salvant les escasses excepcions, per descomptat. La sàtira va desaparèixer de la festa. Ningú no vol fer-se de mal voler en temps de bruixes. Fóra cas que perille la subvenció, o pitjor encara, que l'extrema dreta s'empodere de tot l'espai social i qualsevol dia una brigada d'oligofrènics passe a buscar el crític, com fa 85 anys van acabar amb Carceller i *Bluff*. Davant l'involucionisme, l'autocensura complaent no té lloc. En cap cas cal tindre por a la cultura, a l'entreteniment, ni a la llibertat d'expressió. Ignorància i dogmatisme. Això sí que fa por.

50 ANYS PLANTANT FALLES:

La història de la Falla Josep Antoni

Al nostre poble, les Falles són molt més que una festa.

Des de fa 50 anys, amb orgull i dedicació, plantem els nostres monuments fallers al mateix lloc de sempre: l'encreuament del carrer General Pastor (antic carrer Josep Antoni, d'on prové el nom de la comissió) amb el carrer Major.

No són exactament 50 monuments grans ni 50 infantils ja que, la pandèmia ens va obligar a fer una pausa i vam haver de guardar-los dos anys als magatzems. I el primer monument infantil no es va plantar, tampoc, fins al 1977. Però el que realment compta són les cinc dècades de treball, il·lusió i esforç per mantindre viva la nostra tradició.

En 1976, per exemple, el monument gran el van construir els mateixos fallers. No hi havia diners per contractar un artista, però la falta de recursos no ens va detindre, sinó que ens va unir encara més. I en 2014, vam decidir que la falla infantil la faríem nosaltres mateixos, esta vegada per voluntat pròpia. Amb Nacho Timón al capdavant i els més menuts de la falla com a protagonistes, vam dur a terme un projecte que va ser molt més que un monument: va ser una lliçó d'unió i creativitat.

El repte més gran, però, va arribar en 2018. L'artista faller no va acabar el monument gran, deixant-lo a mig pintar, i el monument infantil estava pràcticament sense començar. Aquell any, els fallers es van posar mans a l'obra, acabant i muntant el gran mentre buscaven, a contrarellotge, un nou artista per fer el monument infantil. Va ser un moment dur, però també un exemple de com la unió i el compromís poden superar qualsevol contratemps.

Esta és la història d'una falla que, malgrat les dificultats, ha sabut mantindre's forta i unir el barri al voltant d'una festa que ens enorgulleix a tots. A través d'este recorregut visual, celebrem 50 anys d'història, treball i emoció, mirant cap al futur amb la mateixa energia i il·lusió que ens han portat fins ací.

FALLA GRAN

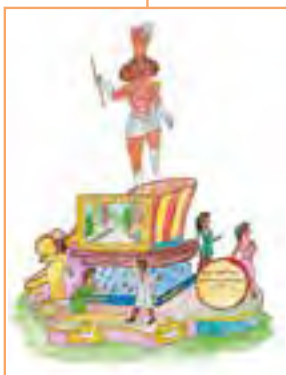
1976**LUCECITA**

La Comissió

FALLA INFANTIL

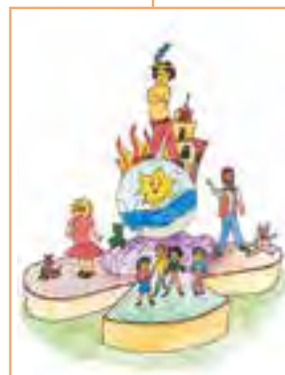
1976*No es va plantar
Falla Infantil*

FALLA GRAN

1977**L'ANY NACIONAL
DEL CONILL**

José Antonio Oltra

FALLA INFANTIL

1977***Lema desconegut***

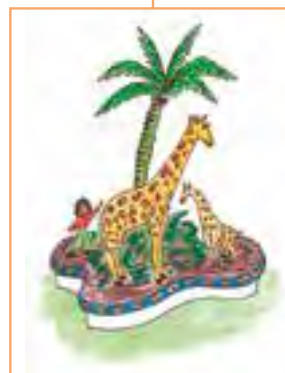
José Antonio Oltra

FALLA GRAN

1978**LA SOPA BABAUA**

José Antonio Oltra

FALLA INFANTIL

1978**ANEM DE SAFARI**

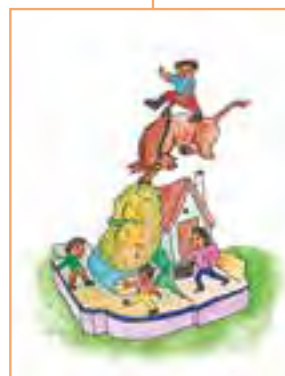
José Antonio Oltra

FALLA GRAN

1979**MENYISTIC
HISTÒRIC**

José Antonio Oltra

FALLA INFANTIL

1979***Lema desconegut***

José Antonio Oltra

FALLA GRAN

1980
Lema desconegut
José Antonio Oltra

FALLA INFANTIL

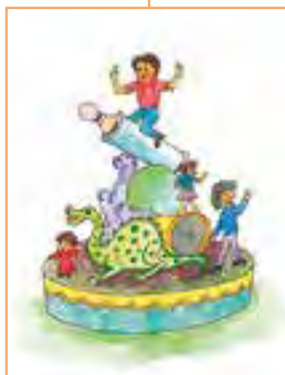
1980
JA VE LA CIGONYA
José Antonio Oltra

FALLA GRAN

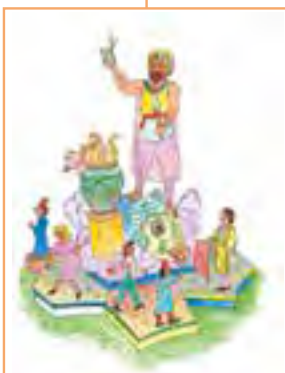
1981
*TORNARÀN
LES FOSQUES
ORONETES?*
José Carrero Pont

FALLA INFANTIL

1981
Lema desconegut
José Carrero Pont

FALLA GRAN

1982
LA DEL PEIX
José Carrero Pont

FALLA INFANTIL

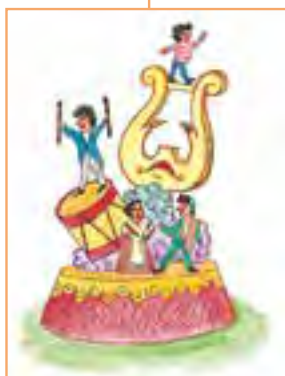
1982
Lema desconegut
José Carrero Pont

FALLA GRAN

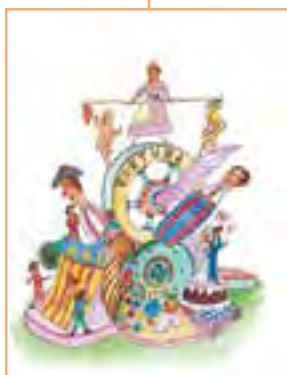
1983
Lema desconegut
José Carrero Pont

FALLA INFANTIL

1983
LA MÚSICA
José Carrero Pont

FALLA GRAN

1984**LA FORTUNA**

José Carrero Pont

FALLA INFANTIL

1984**FANTASIA**

José Carrero Pont

FALLA GRAN

1985**X ANIVERSARI**

José Carrero Pont

FALLA INFANTIL

1985**Lema desconegut**

José Carrero Pont

FALLA GRAN

1986**Lema desconegut**

José Carrero Pont

FALLA INFANTIL

1986**Lema desconegut**

José Carrero Pont

FALLA GRAN

1987**ESPANYA CASTISSA**

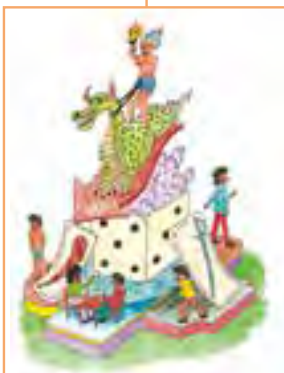
Mario Seguer Rodrigo

FALLA INFANTIL

1987**AQUARIUM**

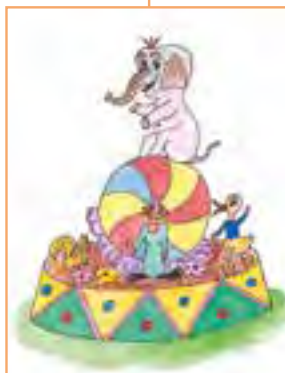
Mario Seguer Rodrigo

FALLA GRAN

1988
JOCS OLÍMPICS
Salvador Espert

FALLA INFANTIL

1988
EL CIRC
Salvador Espert

FALLA GRAN

1989
**LA PROCESSÓ
ÉS LLARGA I
ELS CIRIS CURTS**
Salvador Espert

FALLA INFANTIL

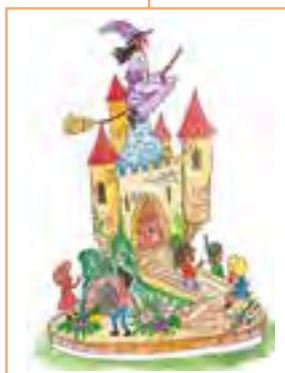
1989
**DESAPROFITAMENTS
NO, GRÀCIES**
Salvador Espert

FALLA GRAN

1990
FANTASIA I TEATRE
Salvador Espert

FALLA INFANTIL

1990
**EL CASTELL DE
LA BRUIXA**
Salvador Espert

FALLA GRAN

1991
EL TURISME
Salvador Espert

FALLA INFANTIL

1991
FESTA FALLERA
Salvador Espert

FALLA GRAN

1992
L'EVOLUCIÓ DE LA VIDA
Salvador Espert

FALLA INFANTIL

1992
BLANCANEU
Salvador Espert

FALLA GRAN

1993
LA MÚSICA
Salvador Espert

FALLA INFANTIL

1993
LA PRIMAVERA
Salvador Espert

FALLA GRAN

1994
CUIDEM LA TERRA
Salvador Espert

FALLA INFANTIL

1994
NAURALESA
Salvador Espert

FALLA GRAN

1995
LA VIOLÈNCIA
Salvador Espert

FALLA INFANTIL

1995
LES QUATRE ESTACIONS
Salvador Espert

FALLA GRAN

1996
L'ESTALVI
Salvador Espert

FALLA INFANTIL

1996
ESCRIVINT MÚSICA
Salvador Espert

FALLA GRAN

1997
L'HORA DE...
Salvador Espert

FALLA INFANTIL

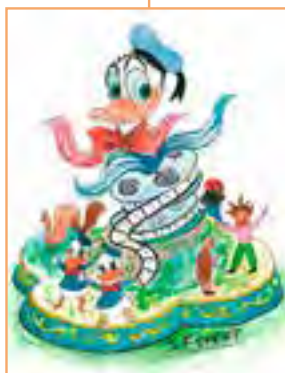
1997
IL·LUSIÓ NADALENCA
Salvador Espert

FALLA GRAN

1998
LA MAR
Salvador Espert

FALLA INFANTIL

1998
AVENTURES INFANTILS
Salvador Espert

FALLA GRAN

1999
EL BÉ I EL MAL
Salvador Espert

FALLA INFANTIL

1999
LA MAR
Salvador Espert

FALLA GRAN

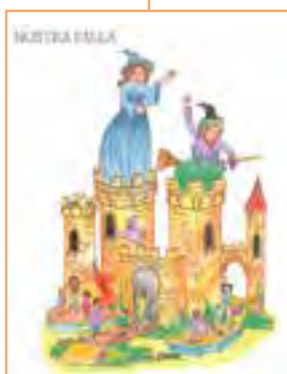
2000
25é ANIVERSARI
Salvador Espert

FALLA INFANTIL

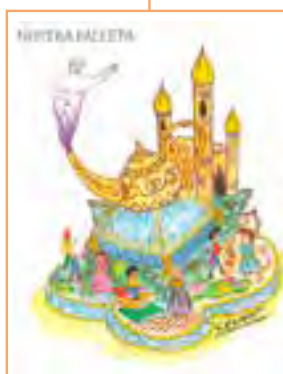
2000
GRAN FESTA INFANTIL
Salvador Espert

FALLA GRAN

2001
EL CASTELL DEL TERROR
Salvador Espert

FALLA INFANTIL

2001
CONTES
Salvador Espert

FALLA GRAN

2002
ALIMENTACIÓ SANA
Salvador Espert

FALLA INFANTIL

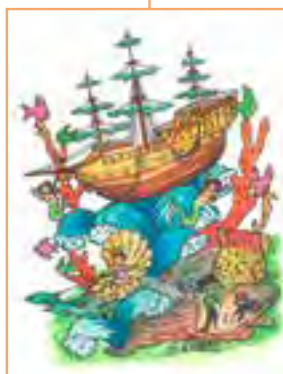
2002
UN DIA EN LA SELVA
Salvador Espert

FALLA GRAN

2003
EL TURISME
Salvador Espert

FALLA INFANTIL

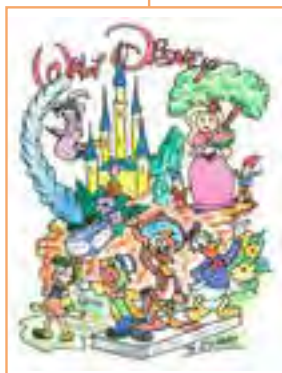
2003
EL MAR
Salvador Espert

FALLA GRAN

2004
**ESPECTACLES
I DIVERSIONS**
Salvador Espert

FALLA INFANTIL

2004
WALT DISNEY
Salvador Espert

FALLA GRAN

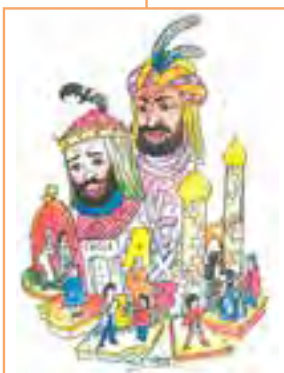
2005
ELS DONYETS
Salvador Espert

FALLA INFANTIL

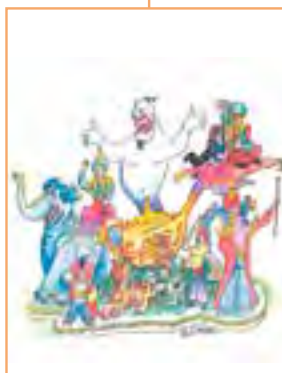
2005
EL CIRC
Salvador Espert

FALLA GRAN

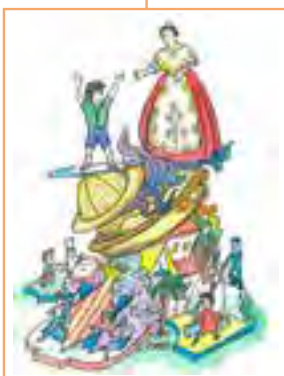
2006
MOROS I CRISTIANS
Salvador Espert

FALLA INFANTIL

2006
ALADÍ
Salvador Espert

FALLA GRAN

2007
CANTA'M
Salvador Espert

FALLA INFANTIL

2007
L'ÈPOCA MEDIEVAL
Salvador Espert

FALLA GRAN

2008
L'ELIANA EN
COMPLEIX 50
 Salvador Espert

FALLA INFANTIL

2008
LA VOLTA AL MÓN
 Salvador Espert

FALLA GRAN

2009
XE, QUIN DESCONCERT
 Enrique García

FALLA INFANTIL

2009
UN SOMNI
 Enrique García

FALLA GRAN

2010
XE, QUINA FESTA
 Enrique García

FALLA INFANTIL

2010
UN MÓN DE FESTA
 Enrique García

FALLA GRAN

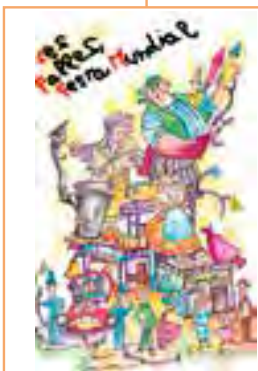
2011
XE, QUINA
GASTRONOMIA
 Enrique García

FALLA INFANTIL

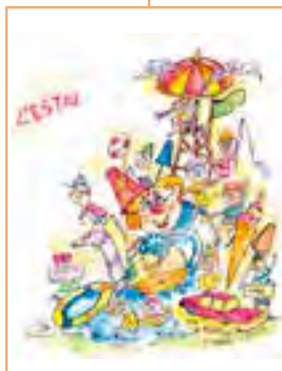
2011
LA NIT
 Enrique García

FALLA GRAN

2012
LES FALLES
FESTA MUNDIAL
Enrique García

FALLA INFANTIL

2012
L'ESTIU
Enrique García

FALLA GRAN

2013
A PER LA CRISI
Enrique García

FALLA INFANTIL

2013
DIA DE FESTA
A L'ELIANA
Enrique García

FALLA GRAN

2014
UN ANY D'IL·LUSIÓ
Sergio Martínez

FALLA INFANTIL

2014
ANGRY BIRDS
Nacho Timón

FALLA GRAN

2015
XE, QUIN CIRC
Victor Hugo Giner Blasco

FALLA INFANTIL

2015
NATUREALESA
Victor Hugo
Giner Blasco

FALLA GRAN

2016
CONTES XINESOS
Victor Hugo Giner Blasco

FALLA INFANTIL

2016
NIT DE NADAL
Victor Hugo Giner Blasco

FALLA GRAN

2017
LA CUINA
Victor Hugo Giner Blasco

FALLA INFANTIL

2017
PLANETA IMAGINARI
Victor Hugo Giner Blasco

FALLA GRAN

2018
LA CORRUPCIÓ I ALTRES MALALTIES
Enrique García

FALLA INFANTIL

2018
LA NOSTRA FESTA
Víctor Leal

FALLA GRAN

2019
EL CIRC DEL MÓN
Sergi Edo

FALLA INFANTIL

2019
DIUMENGES DE FESTA
Sergi Edo

FALLA GRAN

2020-2022
QUINA POR
Sergi Edo

FALLA INFANTIL

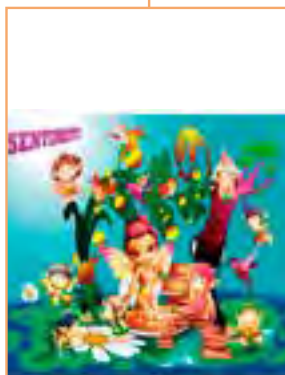
2020-2022
MITOLOGIA
Sergi Edo

FALLA GRAN

2023
LES MIL I UNA LLUNES
Victor Caballero

FALLA INFANTIL

2023
SENTIMENTS
Victor Caballero

FALLA GRAN

2024
TITANS
Jose Vte Zurita

FALLA INFANTIL

2024
**NATURA
PER A CUIDAR**
Jose Vte Zurita

FALLA GRAN

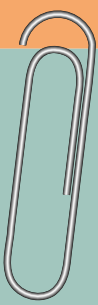
2025
MARE NOSTRUM
Vicente Chaveli Llinares

FALLA INFANTIL

2025
LENTA MIGRACIÓ
Vicente Chaveli Llinares

LA MÚSICA EN LES FALLES

**Arriben bandes, fragoroses músiques,
arriben bandes, vigorós metall.
Arriben bandes encetant el vespre,
arriben bandes, signe popular.**

V. A. ESTELLÉS

La importància de les Bandes i les Xarangues en les Falles

Per Vicent Zarzo Sabater

***Quan parlem de les Falles,
és inevitable pensar en
l'olor de pólvora, els
monuments que decoren
els carrers i, sobretot, la
música que ompli l'aire
amb alegria i energia.***

Les bandes de música i les xarangues són molt més que un complement festiu; són el cor que bateja darrere de cada desfilada, passacarrer i acte protocol·lari.

Volem posar en valor el paper fonamental que aquests grups musicals tenen en la festa més emblemàtica de la nostra terra, una celebració que ens defineix com a poble i que ens uneix a través de l'art i la tradició.

I particularment, volem aprofitar per felicitar a la Unió Musical de l'Eliana que també està d'Aniversari. Fa 40 anys, en 1985 i coincidint amb l'any Internacional de la Música, que uns veïns de l'Eliana van donar el pas endavant per formar una Banda de Música al nostre poble, ja que era l'únic de tota la Comarca de Camp de Túria que encara mancava d'aquesta activitat.

Aquella primera Junta Gestora estava formada per: José García, José Coll, Vicente Espinosa, Joaquín Bosch, Germán Cotanda, Elias Marco, Manuel Montaner, Enrique Crespo, Daniel Romero, Salvador Rubio, José Valentín, Luis Navarro i Enrique Soriano.

Des de llavors, la nostra banda no ha deixat de participar en els principals acte festius del poble i singularment a les festes de les falles, amenitzant les cavalcades, trens fallers, cercaviles i sobretot la nostra Ofrena a la Mare de Déu del Carme.

Per això volem agrair a la Unió Musical de l'Eliana la seua implicació i col·laboració en la nostra festa i particularment al seu president, Vicent Zarzo, per voler compartir amb nosaltres la seua visió sobre el valor de les bandes en les Falles i el compromís de l'agrupació amb la música i la tradició valenciana.

LA VISIÓ DE VICENT ZARZO, PRESIDENT DE LA UNIÓN MUSICAL DE L'ELIANA

Estimats socis de la falla Josep Antoni.

Quan pensem en Valencia ens venen imatges de paelles, mascletà, falles i bandes de música.

A València hi ha molt més que aquests tòpics però m'agradaria centrar-me en l'aspecte musical de la nostra terreta.

Com serien les nostres festes populars sense una banda de música acompanyant l'ofrena o un cercavila? Perdria tot el color perquè la música és el paper de regal que embolica les nostres tradicions.

Però d'on ve aquesta tradició de bandes i xarangles a la nostra terra i perquè no hi ha aquesta tradició de bandes de música a altres territoris d'Espanya?

Hi ha dos condicions a la comunitat valenciana que han afavorit l'aparició de les bandes de música; la primera és climàtica i de terres generosos que permetia tindre als nostres llauradors una vida menys dura i amb més temps lliure que a Castella. La segona és històrica i està relacionada amb que el nostre territori a la guerra de successió estava a favor de la casa dels Àustria i la presència de tropes napoleòniques en l'època de la invasió francesa.

Les tropes austriacistes i napoleòniques venien amb bandes militars d'instruments de vent per a animar-los i els valencians d'aquells temps se quedaren "amb la copla". Naixqueren bandes per tota la comunitat i la nostra tradició de bandes de música i xarangles.

Abans d'acabar m'agradaria mencionar que quan aparegué el cinema mut molts músics valencians passaren a tocar instruments de corda i piano per amenitzar les pel·lícules.

Estic segur que la llavor de les nostres societats musicals continuarà acompanyant les nostres festes i tradicions.

Junta Gestora de la Unió musical de l'Eliana 1985-86

Foto: Arxiu UME

“Com serien les nostres festes populars sense una banda de música acompanyant l’ofrena o un cercavila? Perdria tot el color perquè la música és el paper de regal que embolica les nostres tradicions”

50 ANYS EN NOTES
I PARAULES: L'Himne que
defineix la nostra Comissió

Per Marta Andrés Peiró

Ara fa 25 anys, la nostra comissió fallera celebrava el seu quart de segle amb un projecte molt especial: la creació d'un himne propi que es convertiria en el símbol musical de la nostra Comissió.

Aquesta obra es va gestar gràcies a la inspiració d'un compositor estretament vinculat a la falla, el fill del nostre històric mantenidor Pasqual Arnau.

Jose Pasqual Arnau i Paredes (ell fill) va ser l'encarregar de donar forma a una melodia plena de força i emoció. Pasqual va cursar els seus estudis superiors de música als Conservatori professional de música de Riba-roja del Túria i als Conservatoris Superiors de Castelló i Saragossa. Actualment dirigeix La Banda Primitiva de Paiporta i la Banda Unió Musical de Roba-roja del Túria i és mestre de música al CEIP Asuncion de Ntra Señora de Riba-Roja

Pel que fa a la lletra, fou creada pel seu pare, Pasqual Arnau i Bosch, qui va aportar les paraules justes per transmetre l'essència de la nostra comissió i de l'orgull que sentim tots els fallers i falleres de pertànyer a la primera falla que es va fundar al nostre poble, fent a més, un recorregut de les nostres festes i tradicions i com no, del nostres Bunyets.

La música, com no podia ser d'altra manera, va ser interpretada per la Unió Musical de l'Eliana, sota la batuta del seu director Marcos Ros Cerezo. I per donar vida a l'himne, un faller de la comissió, Jose Luis Montaner i Blat, va posar la seua veu, imprimint tot el sentiment i orgull que ens defineix.

Aquest himne, creat per commemorar el 25è aniversari, s'ha convertit amb el temps en un llegat que continua emocionant-nos i acompanyant-nos en cada celebració. Aquesta és la història d'una obra que uneix generacions i reafirma el nostre amor per la festa fallera.

Vos animem a escoltar-lo!!!

Veu-Lletra

"Josep Antoni
Puríssima i Major "

Jose Pascual
Arnau Paredes

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72

f Jo - sep An -
to - - - - ni Pu - ri - si - mai Ma - jor, Fa - lla
dò - - - na gran tra - di - ció; naix en
mil - - - nou - - - cents se - tan - ta cinc, do - men -
ça - ren les fa - lles en la po - bla - ció. Do - nes i
ho - - - mens, la plan - ten al ca - rrer, do - nant
vi - da i com - par - tint tot lès - plen - dor, do - nael
nom el ca - rretera la co - mi - ssió, Jo - sep An -
to - ni Pu - ri - si - mai Ma - jor. Bo - naa - mis -
ff
Nos - - tra o - - fre - naa la Ver - - - - ge,
es co - - - le - braem pa - stiò,
o - fe - rint les nos - tres flors,
de - mos - trant mol - ta de - vo - ció.
Iels gas - - - to - nos bò - nyò - lets fets per les
do - - - nes en nos - tre ca - rrer,
son un or - gull iens fa la sen - sa - ció, quen - dol -
oci - xen L'E - lia - na po - bla - ció. Es - ta fa -

(Copyright) 99/00

HIMNE A LA FALLA JOSEP ANTONI, PURÍSSIMA I MAJOR any 2000

Josep Antoni, Puríssima i Major,
Falla d'una gran tradició,
naix en mil nou-cents setanta-cinc,
i començaren les falles en la població.

Dones i homes, la planten al carrer,
donant vida i compartint tot l'esplendor,
dona el nom el carrer a la Comissió,
Josep Antoni, Puríssima i Major.

Bona amistat i tota la il·lusió,
del treball en molt de "tessó".
Son orgull de valenciania,
que ens fa grans i enalteixen dia a dia.

Gran devoció per Sant Josep nostre patró
i com no per nostra "Geperudeta",
tot és festa fallera en el carrer,
gràcies les nostres falleres i fallers.

La nostra ofrena a la Verge,
se celebra amb passió,
oferint les nostres flors,
demostrant molta devoció.

I els gustosos bunyolets fets,
per les dones en el nostre carrer.
Són un orgull i ens fa la sensació,
que endolceixen l'Eliana població.

Esta família sempre va a lluitar,
Pel seu escut defensar,
Demostrant en il·lusió,
Gran harmonia fallera dins la comissió.

Sentim l'honor
Les falleres i els fallers
De poder ser de la nostra festa els fundadors
I de dir que esta falla és la millor.
Josep Antoni, Puríssima i Major

Autor: Pasqual Arnau i Bosch

Es un fet acceptat hui, per quasi tots, que la llengua pròpia és la més alta manifestació de la personalitat d'un poble i que aquells pobles que han recobrat la seua consciència com a tals no sols s'entreguen a l'ús del seu propi parlar, sinó que aspiren a la seua màxima depuració com a fenomen cultural i com a prova de que volen tornar a ser ells mateixos. Moltes causes, no totes literàries i cap d'elles desconeguda, han produït a l'hora d'ara una curiositat viva i desperta envers totes les manifestacions espirituals dels Països Valencians i singularment envers el seu parlar. Es a dir que el nostre poble comença a sentir la dignitat de la llengua pròpia. Deure de patriotisme i de cultura és treballar per a que això impuls no s'afeblisca i per a remoure tots els obstacles que s'oposen a la seua expansió. Un d'ells, potser el més gran, radica en la manca d'unitat ortogràfica que posa als editors i en general a qui ha d'escriure en la nostra llengua, en la situació semblant al pianista confús davant un instrument en no tingués la certitud que les notes són correctament colocades i obliga ademés al llegidor a una veritable crítica d'interpretació dels textos a la qual ni és, ni té perque ser preparat el gran públic. Es, doncs, l'adopció d'un sistema ortogràfic unitari sino volen ofegar al bressol mateix, això esplet de curiositat patriòtica tan prometedora de fruits.

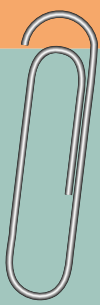
x x

x

Posat que tot sistema ortogràfic és per força imperfecte i convencional, no semblarà de primer entuvi el problema de tanta magnitud com nosaltres pensem; més té dificultats que molta no sospitem. És la primera, la necessitat de posar d'acord, sincerament i eficaç, a aquells que en les seues produccions intel·lectuals empenen la nostra llengua i obtindran després un consentiment automàtic i sense reserves de la massa de lectors. És la segona, que per a que siga útil un sistema ortogràfic cal fer-lo poc complicat, lògic, servit de mitjana eficaç de propaganda i sense notes que puguin provocar discrepàncies d'importància.

Es per esta raó que un sistema de creació individual, sense un mínim inicial prou creixent d'adhesions incondicionals, no és moralment viable, i, per la mateixa, cal fer tots els possibles per no deturar-se en això mínim, a fi de que les adhesions arriben al màxim, i siguin quan més eficaçes i representatives millor.

Això és la nostra més gran satisfacció. Els escriptors i investigadors dels Països Valencians, les Corporacions i publicacions més preparades de nostra terra, amb un patriotisme que mai s'analtirà prou, han arribat a l'acord transaccional que suposa el sistema que ací s'explica. Va sense dir que no hi ha cap vençut, puix les autoritats filològiques que sota-firmen, mantenen els seus punts de vista científics penyorats viva de nous proves. Però tots acaten les grafies aprovades. Al temps, a aquelles autoritats a la novella generació d'estudiosos pertany la cura i la missió, prou seriosa i prou llarga, d'anar rectificat i millorant un sistema - a base també naturalment d'amples acords - que desitjant a un costat altres raons no

EL RESPECTE PER LA LLENGUA I LES TRADICIONS

Pel que hem patit, amargs i conscients,
per la feroç manca de llibertat,
per aquest vent, per aquestes banderes,
pel retrobat goig de la llengua pròpia
que hem rescatat, escarbotant la terra,
i a poc a poc refem penosament
amb molt d'amor, i còlera també.

V. A. ESTELLÉS

A portrait of a man with a beard and glasses, wearing a white headband, a black jacket with blue embroidery, a white shirt with a floral pattern, and a white sash. He is standing against a dark red background. The text is overlaid on the bottom right of the image.

Balanç d'un President de Falla

Per Rafa Desco i Coll (1998-2004)

Hui, que la falla fa 50 anys,

en mire arrere i recórrer mentalment aquells set anys com a president de la Falla Josep Antoni, Puríssima i Major, m'en-vaeix una barreja d'emocions: orgull, gratitud i un toc de nos-tàlgia. Va ser un viatge inoblidable, ple de reptes, alegries i moments que guardaré al meu cor per sempre.

Recorde perfectament aquell dia d'abril de l'any 1997 quan vaig assumir el càrrec, després de la insistència de Pepe Escrivà, bon amic i president de la falla fins eixe moment. Jo ja formava part de la seua junta com a Delegat d'Infantils i responsable del llibret de la falla. Sabia que no seria una tasca fàcil, però també comprenia la responsabilitat i l'honor que significava liderar aquesta gran família fallera.

Des del principi (exercici 1997-98), el meu objectiu va ser clar: treballar amb passió per engrandir la nostra falla, honorar les nostres tradicions i fomentar la unitat entre tots els que formem part d'aquesta comissió.

Podria enumerar moltes coses, però entre altres destaque les següents:

El primer que vaig fer, conformar una Junta Directiva organitzada per àrees: Secretaria i Relacions Públiques; Comissió Femenina i Infantil; Festejos; Econòmica-Administrativa; i Cultura, totes elles encapçalades pels corresponents vicepresidents. Aquest quadre organitzatiu va suposar un gran canvi per a la falla en el seu funcionament i les respectives reunions.

Sensible a les nostres tradicions; vaig proposar a la directiva, la creació d'un grup de danses, cosa que va ser acceptada per unanimitat i creàrem a la nostra falla el grup de danses "Arracades". Fou al novembre de 1999 amb motiu de la commemoració de XXV aniversari de la Falla Josep Antoni, Puríssima i Major. Amb l'objectiu primordial de donar a conèixer el nostre folklore i aconseguir al mateix temps, rescatar les arrelades tradicions de la nostra terra. Un grup

de persones que guarde un bon record: Empar, Manolo, Tere M, Frank, Marta, Vicent R., Rosa, Andrea, Rosa G., Carme, Tere P. Anna Betlem i Laura. En 2002 i 2003 organitzàrem la I i II Trobada de Dansa Valenciana Vila de l'Eliana respectivament a l'Auditori de l'Eliana.

Proposàrem com activitat de germanor entre les falles del municipi concursos de jocs de taula (truc, dominó...etc); que resultaren tot un èxit.

Fou molt important per a mi, l'adquisició d'un nou parador més gran i segur, en el fi de trobar-nos totes i tots més a gust en el mateix, al haver-hi més espai disponible i amb el seu muntatge molt més còmode.

Veia també l'oportunitat de posar en valor al President Infantil de la falla, el qual va aparéixer per primera vegada, al nostre poble, als diferents cartells de la proclamació i presentació i que des d'eixe moment la resta de comissions també el van incloure.

Una de les satisfaccions més grans per a mi ha sigut l'elaboració del llibret de la nostra falla des de 1995 fins al 2004.

Per a mi el llibret d'una falla és fonamental perquè representa molt més que un simple programa d'activitats. És un element clau que combina cultura, tradició i identitat fallera.

Em vaig proposar, en primer lloc, preservar la llengua i la cultura. Escrivint-los totalment en valencià; com també els versets de la falla, contribuint així a la promoció i l'ús de la llengua. A més, són una eina per transmetre el patrimoni cultural de les falles, combinant poesia, història i crítica social.

També volia plasmar els valors, els costums i la creativitat de la meua comissió fallera, reflectint la seua manera de veure el món i la societat.

Un espai on promoure l'expressió artística i literària, contribuint al desenvolupament i difusió de l'art i la literatura popular.

Com a element commemoratiu, perquè cada llibret és l'únic record viu del que ha significat un any faller per a la comissió guardant moments especials, activitats i reconeixements.

La gran satisfacció personal en veure el reconeixement dels diferents premis atorgats al nostre llibret des de 1995 per la Generalitat Valenciana per a la Promoció de l'Ús del Valencià que cada any convoca aquesta institució.

Recollida del primer premi del llibret 1995

Recollida del premi del llibret de 1997

Recollida del premi del llibret de 2001

Aquests posen en valor el treball col·lectiu de la comissió, i sovint ajuden a projectar la seua creativitat i esforç més enllà de l'àmbit local.

Un altre punt a destacar fou tindre informat a la totalitat de l'associació de les diferents activitats de la falla; al no existir xarxes socials en aquell temps, vam crear un butlletí informatiu anomenat "Tró de bac", que repartíem casa per casa.

Tenia clar que la nostra falla necessitava un canvi des del punt de vista d'indumentària fallera, sobretot als homes, i em vaig llançar i posar exemple en la meua persona substituint el vestuari negre o també anomenat "Panderola", pel típic trage de torrentí. Va haver-hi un punt d'inflexió en aquest tema...etc

Aquells set anys de presidència van estar marcats per innumerables moments que definiren la meua gestió. Des de l'elecció dels esbossos dels nostres monuments,

en què sempre buscàvem reflectir l'art i l'essència de la nostra cultura, fins als dies intensos de la plantà, quan cada membre de la comissió es lliurava amb entusiasme per donar vida a la nostra obra efímera. Cada any, en veure el nostre monument acabat, sentia un orgull indescriptible, sabent que era el resultat de l'esforç col·lectiu. No puc oblidar les emotives presentacions falleres, eixos moments intensos per a una junta directiva i el seu president. No hi podia fallar res!

Organitzar les activitats també va ser un dels aspectes més gratificants del meu rol. Des dels sopars de germanor fins a desfilades, partits de futbol, excursions..., cada esdeveniment va ser una oportunitat per enfortir els llaços entre nosaltres. No puc oblidar el nostre vint-i-cinqué aniversari.

Sense dubte, el treball darrere dels bastidors era dur, però sempre valia la pena quan veia la nostra comissió gaudir i celebrar junta. Aquells moments d'unió em recordaven que, més enllà dels monuments i els premis, el més valuós de la nostra falla era la seua gent.

Per descomptat, també hi hagué reptes. No sempre va ser senzill equilibrar les expectatives de tots o afrontar les dificultats que, en alguns moments, amenaçaven de limitar les nostres activitats. Tanmateix, vaig aprendre que, amb diàleg, perseverança i treball en equip, qualsevol obstacle podia superar-se.

Em sent afortunat d'haver comptat amb un equip excepcional que sempre va estar disposat a donar el millor de si mateix per tirar endavant la nostra falla.

Un dels moments més emotius de la meua presidència va ser, sens dubte, cada entrega de premis del llibret. No només pel reconeixement a l'esforç de tot un any, sinó perquè aquests moments encapsulaven l'essència del que significa ser faller: l'alegria de compartir èxits amb la nostra família fallera i la satisfacció de saber que havíem deixat una empremta en la festa.

En aquells set exercicis fallers, també vaig tindre l'oportunitat d'aprendre i créixer a nivell personal. Ser president em va ensenyar el veritable significat del lideratge, la importància de l'empatia i el valor d'escoltar els altres. Cada opinió, cada suggeriment i cada crítica constructiva van ser claus per prendre decisions i continuar millorant.

Hui, després de vint anys i en recordar aquell capítol, vull expressar el meu més profund agraïment a tots els

membres de la comissió que en varen recolzar i estimar; sobretot eixes noves amistats sorgides a la falla que hui en dia perduren en mi.

Gràcies per la vostra confiança, pel vostre suport incondicional i per compartir amb mi aquell meravellós viatge. Sense vosaltres, res d'això hauria estat possible. Gràcies també a la meua família, que sempre va estar al meu costat, comprenent les hores dedicades a la falla i celebrant amb mi cada èxit.

M'acomíade amb el cor ple de records inoblidables i amb la certesa que la nostra falla continuarà creixent i brillant en els anys vinents. Encara que no estiga com a faller hui en dia entre vosaltres; sempre estaré ací, disposat a sumar i a gaudir d'aquesta tradició que tant estimem.

**Visca els 50 anys
de la nostra falla
i visca la
FESTA FALLERA!**

50 ANYS D'HISTÒRIA ESCRITA: Els nostres llibrets

Per Marta Andrés Peiró

La història d'una comissió fallera no s'escriu únicament en monuments, pólvora i música.

Es va teixint, any rere any, en els nostres llibrets, aquests xicotets grans llibres que encapsulen l'essència de cada exercici faller. Aquest recopilatori celebra els nostres 50 anys com a comissió, un viatge que ens convida a mirar enrere i a apreciar el camí recorregut, des de les primeres pàgines senzilles dels nostres inicis fins als llibrets actuals, que són testimoni de la nostra evolució i identitat cultural.

En els inicis, del 1976 al 1984, els llibrets es limitaven a un senzill díptic, amb contingut funcional i en castellà. Les falleres majors protagonitzaven les portades, alternant-se amb els esbossos dels monuments fallers, i el valencià només apareixia residualment en versos dedicats a les falleres. El 1985 es va introduir la publicitat per finançar les activitats, i el 1993 va arribar la primera portada a color. La gran revolució arribà en 1995, amb Rafa Desco, quan els llibrets es van escriure íntegrament en valencià, incorporant articles temàtics i guanyant reconeixements com el 29é premi de la Generalitat Valenciana.

Sota la direcció de Carmen Torrent, entre 2005 i 2023, es van consolidar com a referents, amb monogràfics sobre temes com la seda, la música o el Túria. Actualment, els llibrets són documents reconeguts, fruit d'una investigació acurada i la col·laboració desinteressada de fallers, experts i periodistes.

Com diu un bon amic: *"Acabem les falles cremant monuments, però el llibret es queda per sempre."* Aquest recopilatori és un llegat viu que testifica la nostra història i identitat com a poble.

Any 1976

Coordinació: La Comissió

Quadríptic en castellà on sols figura la comissió i el programa de festeigs

Any 1977

Coordinació: La Comissió

Tríptic amb les falleres en la portada i contraportada.

Any 1978

Coordinació: La Comissió

Portada a color amb el dibuix de la falla, aquest llibret està barrejat d'idiomes, les poesies estan escrites en valencià i el programa de festeigs en castellà.

Any 1979

Coordinació: La Comissió

Portada a color amb el dibuix de la falla, tot escrit en castellà.

Any 1980

Coordinació: La Comissió

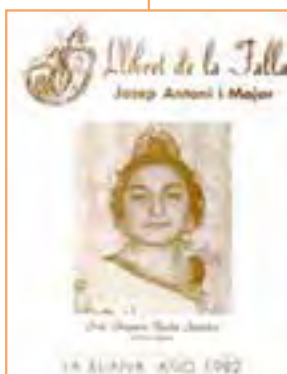
Portada a color verd amb la fallera major i la fallera major infantil en la contraportada, el contingut que està escrit en castellà i consta del programa de festeigs i les poesies a les falleres majors.

Any 1981

Coordinació: La Comissió

Portada i contraportada en les falleres majors, com anys abans sols compta amb el programa de festeigs i les comissions.

Any 1982

Coordinació: La Comissió

Portada i contraportada amb les falleres majors, com anys abans sols compta amb el programa de festeigs i les comissions.

Any 1983

Coordinació: La Comissió

Portada i contraportada amb les falleres majors, com anys abans sols compta amb el programa de festeigs i les comissions.

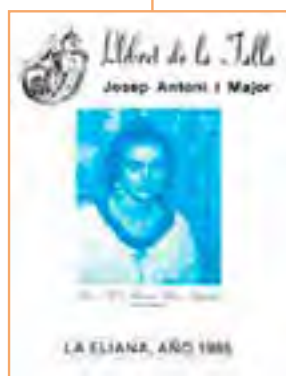

Any 1984

Coordinació: La Comissió

Portada a color amb falla. En el llibret estan escrites les poesies en valencià i la resta en castellà. Apareixen les falles i els seus títols així com el nom de l'artista faller.

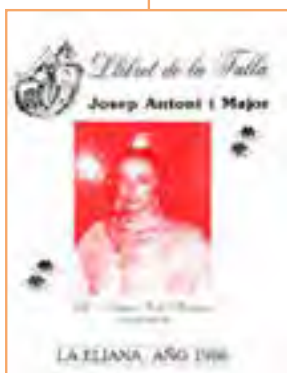

Any 1985

Coordinació: La Comissió

Portada i contraportada amb les falleres majors en blau. Varen tornar a fer els llibrets en castellà i sols portaven les comissions falleres i el programa de festeigs, a més de la necessària publicitat.

Any 1986

Coordinació: La Comissió

Varen tornar a fer els llibrets en castellà i sols portaven les comissions falleres i el programa de festeigs, a més de la necessària publicitat.

Any 1987

Coordinació: La Comissió

Portada i contraportada amb falleres majors en una sola tinta i com era habitual en aquests anys el llibret està configurat per les comissions falleres, programa de festeigs i s'afegeix una breu explicació de la falla.

Any 1988

Coordinació: La Comissió

Portada a color amb dibuix de la falla gran. Escrit com tantes altres vegades una part en valencià i l'altra en castellà.

Any 1989

Coordinació: La Comissió

Portada i contraportada amb les falleres majors en color verd i escrit íntegrament en castellà.

Any 1990

Coordinació: La Comissió

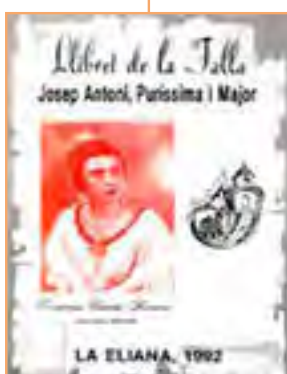
Portada i contraportada amb les falleres majors en color bordeus i escrit íntegrament en castellà.

Any 1991

Coordinació: La Comissió

Portada i contraportada amb les falleres majors en color verd i escrit íntegrament en castellà.

Any 1992

Coordinació: La Comissió

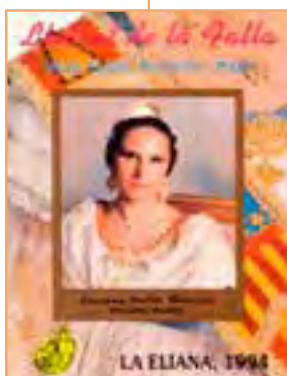
Portada i contraportada amb les falleres majors en color bordeus i escrit íntegrament en castellà.

Any 1993

Coordinació: La Comissió

Portada i contraportada amb falleres majors en color, escrit íntegrament en castellà.

Any 1994

Coordinació: La Comissió

Portada i contraportada amb falleres majors en color, escrit íntegrament en castellà.

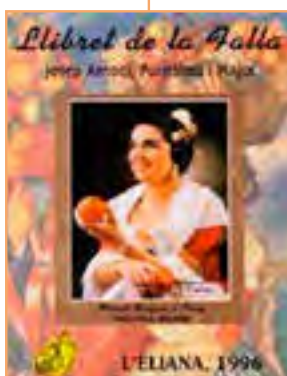
Any 1995

Coordinació: Rafa Desco

Premi: Premi núm. 29

Ens presentem per primera vegada als premis de l'ús del valencià i guanyem el nostre primer premi. El llibret que està escrit tot en valencià consta de la part íntegrament dedicada a la falla i una breu història del vestit faller.

Any 1996

Coordinació:

Premi: No tenim premi de llibret

Portada i contraportada amb falleres majors en color, escrit íntegrament en valencià. Xicotet text sobre l'elaboració dels bunyols.

Any 1997

Coordinació: Rafa Desco

Premi: Premi núm. 30

Portada amb fallera major en color pintada per l'artista Mre José Marco. El llibret consta d'un article sobre el pentinat de la fallera, ben il·lustrat amb fotografies dels passos a seguir de com es fa este difícil pentinat. També té un article sobre "els deu senzills i pràctics consells per tal d'afonar una falla", crítica del que no ha de fer un faller que estime la seua falla.

Any 1998

Coordinació: Rafa Desco

Premi: Premi núm. 28

En aquest any el llibre es dedica a un recull de jocs infantils i la pilota valenciana, també es va dedicar un article a Ausiàs March. La portada deixa de ser la foto de la fallera i ja comencem a fer portades més acordes amb la nova idea del llibret.

Any 1999

Coordinació: Rafa Desco

Premi: Premi núm. 17

Articles del nostre poble, l'escut, els seus orígens, els seus edificis emblemàtics, costums del poble i refranys elianers configuren el llibret d'aquest any.

Any 2000

Coordinació: Rafa Desco

Premi: Premi núm. 17

Aquest any celebrem el 25é aniversari de la comissió i tant la falla com el llibret va dedicar una part important als 25 anys complits, fent una àmplia recopilació fotogràfica. També parla de la indumentària tradicional valenciana dels segles XVIII i XIX, de la seua evolució, de les joies que utilitzen les valencianes. Dedica un article a l'Eliana de fa uns anys donant-nos a conèixer tot un resum de les paraules i costums que van desapareixent.

Any 2001

Coordinació: Rafa Desco

Premi: Premi núm. 18

Aquest any van dedicar el llibre al Sainet valencià. S'inclou dins el nostre llibret un altre que és un sainet d'Eduardo Escalante i que s'anomena "la falla de Sant Josep". Inclouem un article de l'Eliana la sang altera que tracta de coses del nostre poble, també del nostre grup de danses i els balls que ballen.

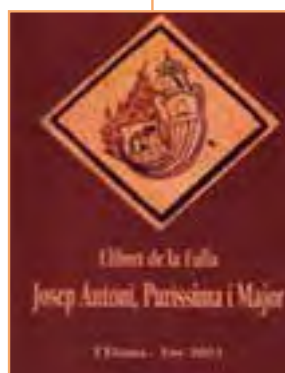
Any 2002

Coordinació: Rafa Desco

Premi: No tenim premi de llibret

Les falles manifestació popular, el tribunal de les aigües i un escrit de Paco el Gros titulat "el fred estira la pell" són els continguts d'aquest any que no és prou per a aconseguir premi, encara que van fer l'esforç d'incloure la reproducció d'un plànol facsimil que l'Ajuntament ens va deixar reproduir corresponent a l'Eliana en 1829.

Any 2003

Coordinació: Rafa Desco

Premi: Premi núm. 12

Aquest any es van decidir per un llibre de tapes dures enquadernat en wire-o i que en la portada vam posar un socarrat artesà, el tema elegit va ser les masies del nostre poble, un recull de totes les masies que van existir a l'Eliana fa molts anys, quan el poble era molt més menut, aquest treball d'investigació va ser dut a terme per Vicent Rubio Miguel, a més vam escriure de la Tradició del Corpus a València, completant amb unes il·lustracions de la processó de l'any 1800

Any 2004

Coordinació: Rafa Desco

Premi: Premi núm. 20

En aquest any parlaven de "cavalls i carros al meu poble", tot tipus d'aparells que són necessaris per a engalanar un cavall, el carro, les cadieres de muntar... i d'ahí vam passar al tir i arrossegament, un esport autòcton a la Comunitat Valenciana, finalitzàvem el llibre amb una sèrie de dites relacionades amb animals.

Any 2005

Títol: La Seda

Coordinació: Carmen Torrent

Premi: Premi núm. 20

A partir d'aquest any una part del llibre és un monogràfic, des de la portada fins als escrits tracten del mateix tema, en aquest cas parlem de la seda. Encara que això no impedeix que també hi haja articles dedicats a temes del nostre poble que en aquest any Paco el Gros va escriure.

Any 2006

Títol: La Novel·la Cavalleresca

Coordinació: Carmen Torrent

Premi: Premi núm. 27

És el tema que triem per aquest any, acostant-nos a Tirant lo Blanc sense por. Incloem un retallable d'una armadura per als més menuts i que d'eixa manera puguen aprendre les distintes peces que la componen.

Any 2007

Títol: La Cuina

Coordinació: Carmen Torrent

Premi: Premi núm. 26

El llibre es dedica a la cuina valenciana, encara que comencem amb una visió de la cuina al llarg del temps, per a seguir en un receptari on uns bons amics ens donen la seua recepta, la que a ells més els agrada.

Any 2008

Títol: 50 anys

Coordinació: Carmen Torrent

Premi: Premi núm. 38

L'Eliana és un municipi jove i en 2008 celebrava el seu 50é aniversari i la nostra falla va aprofitar per a unir-se a la celebració de tot el poble, la falla feia referència a l'aniversari i el llibret també, tot un recull de fotografies...

Any 2009

Títol: El Cinema

Coordinació: Carmen Torrent

Premi: Premi núm. 4

El llibre està dedicat al món del cinema fent un recorregut per ell, molt cuidat en la seua confecció i comptant amb firmes de prestigi en la seua elaboració, amb una presentació de cine... el llibre el varen introduir en una caixa de les utilitzades per a guardar els rotllos de pel·lícules.

Any 2010

Títol: Àfrica

Coordinació: Carmen Torrent

Premi: Premi núm. 8

És un llibre molt emotiu i una oportunitat de donar a conèixer altres realitats, a les quals els fallers no són aliens. Aprofitar la difusió de la nostra festa per poder polsar les emocions de la gent i fer arribar missatges que ajudaren a sensibilitzar a gent.

Any 2011

Títol: La Música

Coordinació: Carmen Torrent

Premi: Premi núm. 3

Quan es van plantejar fer un llibre sobre la música en paper tenien el handicap de que no es podia escoltar, però després de fer un bon treball d'investigació el varen fer sonar. Sabeu com? Per mitjà d'un codi QR. Això ens va permetre que mentre llegies podies escoltar la música seleccionada per l'escriptor.

Any 2012

Títol: I conte contat... el conte i la tradició oral valenciana

Coordinació: Carmen Torrent

Premi: Premi núm. 13

En el llibre parlem de l'important que és la transmissió oral, el contar històries, contes i demés, en la seua elaboració van participar conta-contes, periodistes i algun que altre professor, ja fora de l'escola on els menuts aprenen o d'universitat, ells ens presentaren tècniques noves de comunicació. Acompanya al llibre un CD en cançons i un conte.

Any 2013

Títol: Les Falles motor econòmic?

Coordinació: Carmen Torrent

Premi: Premi núm. 12

La gent que no entén de falles, no té massa clar per què un monument que ens consta tants diners i que és tan bonic el cremem. Segur que més d'un faller ha hagut de explicar en més d'una ocasió el perquè, nosaltres ho vam fer per mitjà d'aquest llibre explicant eixe motor econòmic que són les falles.

Any 2014

Títol: Tren trenet... 125 anys de ferrocarril

Coordinació: Carmen Torrent

Premi: Premi núm. 15

Aprofitant l'efemèride del 125 aniversari de la inauguració del trenet al Camp de Túria van fer este llibre, donant a conèixer els distints tipus de trens que hi havia i el que va suposar per a la gent de la comarca i per al nostre poble la posada en marxa del tren.

Any 2015

Títol: 1978-2015 Quaranta anys fent Falla

Coordinació: Carmen Torrent

Premi: Premi núm. 9

El llibret va de la importància dels llibrets de falla fent un recorregut pels quaranta que té la nostra falla.

Any 2016

Títol: Dones

Coordinació: Carmen Torrent

Premi: Premi núm. 23

El llibre parla del paper de les dones a la societat i la seua lluita per aconseguir una igualtat real entre homes i dones.

Any 2017

Títol: Anem de Festa!

Coordinació: Carmen Torrent

Premi: Premi núm. 21

El llibre intenta fer un recorregut, més o menys exhaustiu, per esta tradició festiva valenciana que ja és Patrimoni Immaterial de la humanitat.

Any 2018

Títol: El còmic Valencià: història de la historieta

Coordinació: Carmen Torrent

Premi: Premi núm. 20

Aquest llibre fa un recorregut per la història del còmic valencià.

Any 2019

Títol: Els gremis a València

Coordinació: Carmen Torrent

Premi: Premi núm. 28

El llibre tracta de l'empremta que han deixat els diferents gremis d'artesans a la nostra ciutat, de la seua història, del seu art, de la pervivència i importància de molts d'ells en l'actualitat i dels últims dies que viuen uns altres.

Any 2020-2022

Títol: Túria

Coordinació: Carmen Torrent

Premi: Premi núm. 62

Aquest llibre recull testimonis que parteixen de la situació actual del riu Túria, la seua fauna i el maltractament que ha patit al llarg dels anys.

Any 2023

Títol: El fil invisible de la seda

Coordinació: Carmen Torrent

Premi: Premi núm. 27

En aquest cas parlem de la seda, des de la creació del fil fins a les aplicació a la indumentària tradicional valenciana.

Any 2024

Títol: Dansant amb el foc

Coordinació: Marta Andrés

Premi: Premi núm. 47

Aquest llibre ens parla del fascinant element que és el foc, i de les seues múltiples maneres de manifestar-se. Des de la més poregosa, com un incendi, fins a la més admirable com la cremà del monument faller.

Any 2025

Títol: 50 anys de Falla, 50 anys fent Poble

Coordinació: Marta Andrés

Premi: com que encara no ho sabem esperem un premi que estiga a l'altura del llibret...!!!

Com podeu observar enguany el llibret va de la importància dels llibrets de falla fent un recorregut pels cinquanta que té la nostra falla.

LA INDUMENTÀRIA:

Patrimoni Cultural Valencià

Per Fran Tochena

La indumentària valenciana és un dels elements més representatius de la nostra cultura,

una senya d'identitat que ha anat evolucionant al llarg del temps, adaptant-se als canvis socials, econòmics i estètics de cada època. La nostra roba tradicional no només reflecteix la nostra història, sinó també les arrels i les tradicions que hem mantingut vives fins als nostres dies, especialment a les festes populars com les Falles.

Les primeres evidències de la indumentària valenciana es remunten a l'època medieval, quan les classes més altes portaven teixits de luxe i els més pobres feien servir teixits més senzills. A mesura que passaven els segles, la indumentària va anar variant en funció dels corrents de la moda europea i dels canvis socials. A la València barroca, per exemple, la indumentària de les classes altes es va veure influïda per les modes italianes i franceses, amb vestits de gran vol i elaborats brocats.

Al segle XIX, la indumentària valenciana va experimentar un procés de simplificació, però sense perdre la seua essència. La indumentària que coneixem hui en dia com a "tradicional" es va consolidar al llarg del segle XX, especialment a partir de les darreres dècades, quan la recuperació de les tradicions i la reivindicació de la cultura valenciana van portar a la revitalització d'aquest estil de vestir. Així, la indumentària valenciana actual és un reflex de les influències històriques, però també una part fonamental de la nostra identitat cultural.

En conclusió, la indumentària valenciana és un reflex de la nostra història i tradicions. Tot i que ha evolucionat amb el temps, encara conserva elements que la fan única. Les Fa-

lles, amb la seua exuberant indumentària de festa, són el moment ideal per a mostrar i conservar les nostres arrels culturals. Tant homes com dones continuem vestint-nos amb orgull d'un llegat que ens connecta amb els nostres avantpassats i ens ajuda a mantenir viva la nostra identitat com a poble.

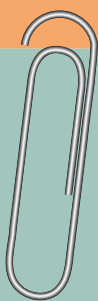

“La nostra roba tradicional no només reflecteix la nostra història, sinó també les arrels i les tradicions que hem mantingut vives fins als nostres dies, especialment a les festes populars com les Falles”

6

EL PATRIMONI DEL MÓN FALLER

No et limites a contemplar
aquestes hores que ara vénen,
baixa al carrer i participa.
No podran res davant d'un poble
unit, alegre i combatiu.

V. A. ESTELLÉS

El paper de les comissions falleres en la societat valenciana

Per J. Enrique Martínez Escrivà

Al llarg del segle XX i fins ara al segle XXI, les comissions falleres han tingut un paper crucial en la societat valenciana,

evolucionant de ser simples organitzadores d'una festa a convertir-se en el cor d'una comunitat que s'adapta als canvis del temps. Aquestes agrupacions, que van sorgir en els barris de València, i es varen estendre per la diversitat de municipis del nostre territori, són molt més que grups festius: són guardians de tradicions, impulsors de la creativitat i espais d'unió social.

En les primeres dècades del segle XX, el sorgiment de les comissions falleres va marcar una fita en l'organització de les Falles. Els monuments que s'alçaven en les places i carrers eren finançats per veïns que, motivats per l'entusiasme i el desig de celebrar la festa de Sant Josep, com a concepte de festa popular, van començar a donar forma al que hui coneixem com a comissions falleres. Aquestes agrupacions no sols s'encarregaven de recaptar fons, sinó també de coordinar tots els aspectes de la festa, des de l'elecció dels temes fins a l'organització dels actes públics. En eixe moment, la seua funció principal era reflectir les inquietuds de la gent a través de la sàtira i la crítica social que es plasmava en la falla.

No obstant això, la seua influència prompte es va estendre molt més enllà. Durant els anys de la dictadura franquista, les comissions falleres van adquirir una importància cultural i social que transcendia les festivitats. Es van convertir en refugis on es mantenia visca la llengua valenciana, els costums i l'esperit d'una comunitat que trobava en elles un espai per a expressar la seua identitat. Malgrat la censura de l'època,

Grup de veïns amb la primera falla "plantà" a l'Eliana en els anys 50

la crítica social continuava present, encara que disfressada d'humor i al·legoria, convertint-se en una vàlvula d'escapament per a les tensions socials.

Durant la dictadura franquista, les Falles es van transformar en un espai curiós d'expressió semidemocràtica en un règim autoritari que reprimia amb duresa la llibertat de pensament i la dissidència. Malgrat estar sota la censura del règim, les comissions falleres van trobar la manera de mantindre una crítica social i política, utilitzant l'humor, la ironia i les al·legories que definien els monuments fallers. Aquest paper es va establir com una forma de resistència simbòlica que, dins dels límits imposats per la dictadura, aconseguia ressonar amb les preocupacions i frustracions del poble.

En les dècades dels anys 50 i 60, les comissions van començar a professionalitzar-se. El que abans era una organització espontània es va transformar en un sistema més estructurat, amb la creació d'organismes com la Junta Central Fallera, que van facilitar la coordinació d'activitats i van ampliar el seu abast. Això va donar com a resultat

“Hui dia, les comissions falleres no sols són l'ànima de les festes, sinó també agents de canvi en les seues comunitats. Moltes d'elles duen a terme activitats benèfiques, organitzen tallers educatius i promouen la participació de xiquets i joves”

una major projecció de la festa, atraient a més artistes i elevant el nivell artístic dels monuments fallers. Les falles van evolucionar de ser creacions simples a convertir-se en veritables obres d'art efímer, reflectint la creativitat i el talent local.

En els anys 70, en plena expansió de les falles als municipis de la província de València, els seus carrers estaven plenes de vida gràcies a les comissions falleres. Aquestes agrupacions, que a primera vista semblaven dedicar-se només a organitzar les festes més emblemàtiques de la regió, exercien un paper molt més significatiu: eren el nucli de la vida cultural, social i, de manera quasi oculta, política de l'època. En un context marcat pel final de la dictadura franquista i els primers passos cap a la democràcia, les comissions falleres es van convertir en espais fonamentals per a preservar tradicions, unir comunitats i, de manera indirecta, fomentar un incipient esperit democràtic.

Culturalment, les Falles s'alçaven com un símbol de la identitat valenciana. Els monuments, replets d'enginy i sàtira, no sols representaven l'art efímer, sinó que també servien com un mitjà per a conservar el folklore i, en molts casos, la llengua valenciana. A pesar que el franquisme intentava homogeneïtzar les expressions culturals, els “llibrets” i les crítiques ocultes entre les figures de cartó pedra eren una forma subtil de reivindicar la cultura local. En un país que encara lluitava per alliberar-se de dècades de repressió, les comissions falleres es mantenien fermes en la seua essència, mantenint vives les arrels del seu poble.

No obstant això, les comissions no sols s'enfocaven en el passat; també eren un motor del present. En cada barri, aquestes agrupacions creaven una xarxa social que anava molt més enllà de les festivitats. Eren un punt de trobada on els veïns, sense importar la seua classe social, s'unien per a organitzar activitats, recaptar fons i dissenyar els seus monuments. A través d'aquest procés, la comunitat s'enfortia. Les comissions ensenyaven a gestionar recursos, liderar projectes i treballar en equip. Encara que els homes solien ocupar els càrrecs més visibles, les dones començaven a guanyar protagonisme, especialment en els rols tradicionals de falleres majors, obrint a poc a poc la porta a la seua participació més activa.

A més, les comissions falleres van donar un impuls significatiu a l'economia local en temps de dificultats. Els artistes fallers, pirotècnics, indumentaristes i hostalers

trobaven en aquestes festivitats una font d'ingressos essencial. Les comissions, gràcies a la seua habilitat per a autofinançar-se a través de quotes, loteries i esdeveniments, mostraven una organització exemplar, convertint-se en un model d'autogestió en una Espanya que a penes començava a explorar aquestes dinàmiques en altres sectors.

Amb l'arribada del segle XXI, les comissions falleres es van enfrontar a nous desafiaments. El món havia canviat i, amb ell, les expectatives de la societat. Lluny de quedar-se ancorades en el passat, aquestes agrupacions van demostrar la seua capacitat d'adaptació. Una de les transformacions més significatives va ser la seua obertura a temes contemporanis com la igualtat, la inclusió social i la sostenibilitat. En les falles modernes, ja no sols es critiquen polítics o situacions locals; també s'aborden problemes globals com el canvi climàtic o la tecnologia. Aquest enfocament ha permés que les comissions connecten amb noves generacions i mantinguen la seua rellevància en una societat cada vegada més globalitzada.

En 2016, la declaració de les Falles com a Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat per la UNESCO va ser un moment clau per a aquestes agrupacions. Aquest reconeixement no sols va subratllar la seua rellevància cultural, sinó que també les va portar a un escenari internacional. De sobte, les comissions falleres van deixar de ser un fenomen local i es van convertir en ambaixadores de la cultura valenciana a tot el món. No obstant això, aquest nou paper també va portar amb si la responsabilitat de mantindre l'essència de les Falles enmig de la globalització i el turisme massiu.

Hui dia, les comissions falleres no sols són l'ànima de les festes, sinó també agents de canvi en les seues comunitats. Moltes d'elles duen a terme activitats benèfiques, organitzen tallers educatius i promouen la participació de xiquets i joves. A més, han abraçat l'era digital, utilitzant les xarxes socials i altres eines tecnològiques per a donar a conèixer les seues activitats i aconseguir finançament. Aquesta modernització els ha permés continuar sent rellevants en un món en constant evolució.

Malgrat la seua evolució, les comissions falleres han mantingut un element constant: la seua capacitat per a unir a les persones. En una època en què l'individualisme sem-

Fundació Junta Local Fallera. Any 1992

“Una de les transformacions més significatives va ser la seua obertura a temes contemporanis com la igualtat, la inclusió social i la sostenibilitat”

bla dominar, aquestes agrupacions continuen sent un espai de trobada, col·laboració i celebració col·lectiva. Cada març, quan els carrers de València cap i casal i els municipis que realitzen la festa fallera, s'omplin de música, color i foc, és impossible no sentir l'esperit de comunitat que les comissions han sabut preservar durant més d'un segle.

El paper social de les comissions falleres va més enllà de simplement organitzar una festa. Són un reflex de la identitat valenciana, un pont entre el passat i el present, i una mostra de com la tradició pot adaptar-se als temps moderns sense perdre la seua essència. La seua història és la història d'una comunitat que, a través de la creativitat, la crítica i la celebració, ha sabut reinventar-se una vegada i una altra, demostrant que les Falles són molt més que foc: són un veritable fenomen social.

Falla Josep Antoni

Falla Antic Molí i Casetes

Falla del Mercat

Falla Verge del Carme

**“Les Falles són molt més
que foc: són un veritable
fenomen social”**

Quan les Falles foren declarades Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat

Per Gil Manuel Hernández
(Associació d'Estudis Fallers)

El sorgiment de la candidatura i el seu suport institucional. L'origen de la candidatura de les Falles a Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat

es remunta a les Converses Les Falles a La Nau, que anualment organitza l'Associació d'Estudis Fallers (ADEF) junt amb la Universitat de València. En l'edició de 2008, dedicada a l'economia de les Falles, va sorgir en un dels debats la possibilitat d'impulsar la candidatura. Cal dir que sembla que uns mesos abans la Regidoria de Festes i Cultura Popular de l'Ajuntament de València, conjuntament amb la Junta Central Fallera, ja havia intentat generar reunions preparatòries que finalment no arribaren a bon port. Cal afegir també que una anys abans, arran de la publicació de diversos treballs de l'ADEF, fonamentalment l'obra L'Indult del Foc. Catàleg raonat de la col·lecció de ninots indultats del Museu Faller en tres volums (2002, 2003 i 2005), ja es va reivindicar la màxima posada en valor patrimonial no sols del Museu Faller de València sinó també de les Falles, encara que sense concretar el possible llançament d'una candidatura a la UNESCO.

El ben cert és que en les Converses de 2008 la nova proposta, presentada per diversos membres de l'ADEF a aleshores vice-president de Cultura de Junta Central Fallera, trobà resò en el regidor de Festes i Cultura Popular, i de seguida este va impulsar la creació d'una comissió de treball extensa formada per membres de l'ADEF (a títol individual), components de la Universitat Politècnica de València, de la Universitat de

**L'ELIANA AMB
COM A PATRIMONI
DE LA HUM**

Ajuntament de l'Eliana

LES FALLES
NI IMMATERIAL
MANITAT

València i de Junta Central Fallera, essencialment. Esta comissió començà a reunir-se a mitjan de 2009.

A conseqüència dels primers treballs de la comissió es va posar en marxa una campanya per a consolidar la candidatura en l'àmbit institucional, de forma que es va aconseguir el suport explícit de l'Ajuntament de València, que actuaria com a entitat impulsora de la candidatura, però també es va començar a buscar la complicitat d'altres ajuntaments de poblacions on es plantaren falles. La candidatura començà a plantejar-se amb el rètol d'"Espai cultural de la festa de les Falles", en la mesura que es valoraven les Falles no sols com els cadafals sinó com tot l'entramat associatiu i cultural de la festa, i a més es prenen en consideració no sols les falles del cap-i-casal sinó també de les comarques on se celebren, fins i tot les falles que es plantaren fira del nostre territori. Posteriorment, la denominació de la candidatura es va referir sols a "La Festa de les Falles valencianes".

La candidatura es va oficialitzar, amb el suport d'altres ajuntaments i altres institucions com la Diputació de València i la Generalitat Valenciana, en 2011. Abans, però, de presentar-la a l'Estat espanyol, les Corts valencianes i també les espanyoles donaren suport. A més a més, calia el tràmit de declarar les Falles com a Bé d'Interés Cultural per per de la Generalitat Valenciana, fita que es va aconseguir en 2012, i passant en conseqüència a ser inscrites en el Registre de Béns d'Interés Cultural del Ministeri de Cultura d'Espanya.

Amb este requisit complit ja es podia tramitar la proposta de candidatura perquè fora assumida per l'Estat. Cal afegir que este, amb les noves normatives de la UNESCO, que restringien el nombre de candidatures a presentar per cada estat, sols podia presentar una a l'any, ja existien altres candidatures en llista d'espera, de manera que hagueren de passar alguns anys més en situació d'espera. Així, sols en 2015 l'Estat espanyol va poder presentar la candidatura de les Falles a la UNESCO perquè fora valorada en la seua sessió plenària dedicada al Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat el 30 de novembre de 2016, celebrada a Addis Abeba (Etiòpia). Mentrestant, des de l'Ajuntament de València i Junta Central Fallera es va continuar amb la campanya de suscitar adhesions i recolzaments en la campanya institucional de promoció de la candidatura, que també va assolir fites culturals i festives. Cal destacar, al respecte, la publicació, en octubre de 2016, del llibre Falles. Un patrimoni en comú, que culminava amb un recull de textos i sobre-

tot de fotografies, tota una campanya amb el mateix lema que va arrancar en l'exercici faller 2015. També cal esmentar la celebració en les Falles de 2016, d'una Cavalcada del Patrimoni que va agermanar, en una vistosa i emotiva desfilada pels carrers del centre de València, amb les danses i muixerangues de la festa de la Mare de Déu de la Salut d'Algemesí, ja declarada Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat, amb les Falles.

EL SUPORT POPULAR

El fet que l'Ajuntament de València i la Junta Central Fallera (JCF) com a organisme autònom municipal foren els encarregats de començar a moure la candidatura feu que aviat altres ajuntaments valencians, com hem dit, i nombroses juntes locals falleres, se sumaren a la iniciativa. Situació que va suposar la mobilització de l'entramat associatiu faller, ja que tant JCF com les juntes locals són els organismes de coordinació de les comissions falleres, alhora que fan d'enllaç institucional amb els ajuntaments i les seues respectives regidories de cultura festiva.

Tanmateix, el recolzament popular no fou immediat i les campanyes d'adhesió es mostraren dubitatives i lentes a València, almenys fins al canvi de govern municipal en 2015, quan la nova Regidoria de Cultura Festiva va procedir a intensificar tant la campanya institucional de promoció de

la candidatura com la seua difusió en l'entramat popular faller. Sols això va possibilitar un ambient d'expectació intens en vespres de la reunió de la UNESCO a Etiòpia, amb el convenciment que que era molt possible assolir la declaració.

La campanya de suport popular també es va fer extensiva al col·lectiu d'artistes fallers, especialment el Gremi Artesà d'Artistes Fallers de València, així com a altres col·lectius professionals o artesanals relacionats amb la festa de les Falles. En suma, la campanya de promoció i sensibilització es feu molt més intensa a partir de finals de 2015, amb actes, publicacions, xerrades i amb una efectiva campanya publicitària arran de l'elecció de la proposta de quatre cartells anunciadors de les Falles de 2016 guanyada en concurs públic per il·lustrador Ibán Ramón, que incidia en els diversos elements patrimonials de la festa que subratllava el text de l'expedient de la candidatura. D'esta manera la penetració popular fou molt major, i les mateixes comissions començaren a interioritzar la rellevància del moment i l'oportunitat de reconeixement mundial per a la festa que podria suposar la declaració de la UNESCO.

ELS ELEMENTS CULTURALS DE LA CANDIDATURA

L'expedient de la candidatura per a la inscripció de les Falles en la Llista Representativa del Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat (Expedient 00859) remés a la UNESCO fou redactat per un comitè reduït d'experts en l'estiu de 2011, i lleugerament modificat a posteriori per a adaptar-se a les exigències formals de la UNESCO. També fou revisat per tècnics de la Direcció General de Patrimoni de la Generalitat Valenciana i finalment per tècnics del Ministeri de Cultura de l'Estat espanyol. Junt amb l'expedient s'enviaren a la UNESCO, seguint les prescripcions d'esta, proves documentals del consentiment de les comunitats, proves documentals que demostraren que l'element de la candidatura estava inclòs en un inventari del patrimoni immaterial present en el territori, una selecció de 10 fotografies de la festa en alta definició, amb la cessió dels drets corresponents a eixes fotos, així com un vídeo editat de 10 minuts subtitulat en anglés, junt amb la cessió dels decrets del vídeo, en el qual se sintetitzava audiovisualment l'essència de la festa de les Falles i els seus mèrits per a ser reconeguda com a Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat.

Pel que fa a l'expedient se subratllaven els elements destacats de la candidatura, així les mesures de salvaguarda proposades. En este apartat ens ocuparem dels elements destacats, afirmant-se que "la festa de les Falles valencianes constituïx un conjunt de pràctiques, rituals, expressions, coneixements i tècniques que giren al voltant de l'elaboració i destrucció per mitjà de l'ús del foc d'un element protagonista: la falla." També s'afegia que: "La comissió fallera de cada barri realitza una falla, element simbòlic al voltant del qual es desenvolupa tot el cicle ritual. Actualment, constituïx una escultura de caràcter efímer que es construeix durant mesos pels artistes i artesans fallers (pintors, escultors i fusters) per a ser cremat com a foguera el dia de Sant Josep." Després es parlava dels principals festejos del cicle ritual faller i s'identificaven els principals dipositaris o practicants de l'element cultural: fallers i falleres organitzats en comissions falleres, la Junta Central Fallera com a òrgan de coordinació d'aquestes, els artistes fallers i altres artesans especialitats en les diverses fases de la construcció de les falles (fusters, escenògrafs, escultors, monitors, decoradors, il·lustradors), agrupats en diverses associacions, els músics, els que fan possible la literatura satírica fallera (poesia i teatre, bàsicament), els professionals pirotècnics, així com altres artesans relacionats amb diversos aspectes de la festa. Tot seguit l'expedient relatava quins eren els coneixements o tècniques relacionades amb l'element que es transmeten actualment, especialment els de caràcter artesanal i els vinculats a la sociabilitat festiva.

Els coneixements anaven acompanyats de l'exposició de les funcions socials i culturals i significats del bé per a la seua comunitat, en la mesura que la UNESCO atorga gran valor al lligam entre el bé i els valors que este suscita per a la comunitat que dona sentit a la festa, de manera que ací apareix l'important tema dels valors socials i ciutadans i el paper de les Falles com a mecanisme d'integració comunitària. Al respecte, la transmissió intergeneracional dels valors festius es reivindicava com un dels punts forts de la candidatura, en la mesura que evidenciava la capacitat integradora, comunicativa, representativa i creativa de cohesió social que tenen les Falles, reflectint la realitat social en què estén estan immerses i permanent el diàleg intercultural i el respecte per la diversitat cultural i la creativitat col·lectiva.

LES MESURES DE SALVAGUARDA

En primer lloc, es relataven a l'expedient els esforços passats i actuals per a protegir l'element en qüestió, relatant-se les diverses iniciatives promogudes des de les principals institucions i entitats falleres, com la Junta Central Faller, l'Associació d'Estudis Fallers, Gremi Artesà d'Artistes Fallers, universitats valencianes o els museus fallers.

En segon lloc s'exposaven les mesures de salvaguarda a implementar, especialment aquelles destinades a protegir i promocionar l'element. Dites mesures de salvaguarda ho eren en termes de compromisos concrets de l'Estat part i de les comunitats, i no únicament com a possibilitats o potencialitats. En l'expedient també apareixien dividides amb el mateix sistema que les ja adoptades. I en eixe sentit es diferenciaven entre mesures de transmissió, mesures d'identificació, documentació i investigació, mesures de preservació i protecció, mesures de promoció i difusió i mesures de revitalització.

En un altre apartat de l'expedient calia explicar com havia produït i com s'estava produint la participació de les comunitats, grups i individus implicats en el procés de la candidatura, destacant-se el paper exercit per la Junta Central Fallera o el conjunt d'accions realitzades per a difondre la candidatura i sensibilitzar a les diverses administracions públiques, locals, universitats públiques i provades, mitjans de comunicació, associacions privades, gremis i comissions falleres. Mentre es recopilava tota la informació necessària per a l'expedient de la candidatura, es van arregar propostes de representants de diversos col·lectius implicats en la festa. A més, es va difondre informació especialitzada sobre el caràcter patrimonial de la festa fallera a diversos mitjans de comunicació, per al seu tractament i posterior divulgació.

L'expedient es tancava amb un apartat referit al consentiment lliure, previ i informat de la candidatura, destacant-se el consentiment dels grups festius de base (comissions falleres) com al més alt nivell institucional, com quan la Comissió de Cultura del Congrés dels Diputats va aprovar el 13 d'abril del 2011 sol·licitar al Govern d'Espanya donar suport a la candidatura per a la declaració de l'Espai Cultural de la Festa de les Falles com a Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat de la UNESCO. Finalment, es ressaltava que l'accés a l'element (la festa de les Falles) era absolutament lliure i sense restriccions, en la mesura que tots els rituals de la festa fallera eren coneguts per les persones implicades i estaven oberts a la societat en general. Per últim, l'expedient recollia el nom i adreça i dades de contacte de les organitzacions comunitàries implicades o representatives, així com una bibliografia selecta sobre la festa de les Falles.

“Els reptes que es plantejaven eren molts, però essencialment giraven al voltant de la intensificació de la dimensió patrimonial de la festa de les Falles d’una manera sostenible, participativa i creativa, intentant adaptar-se a les condicions que presenta la festa fallera en cada localitat”

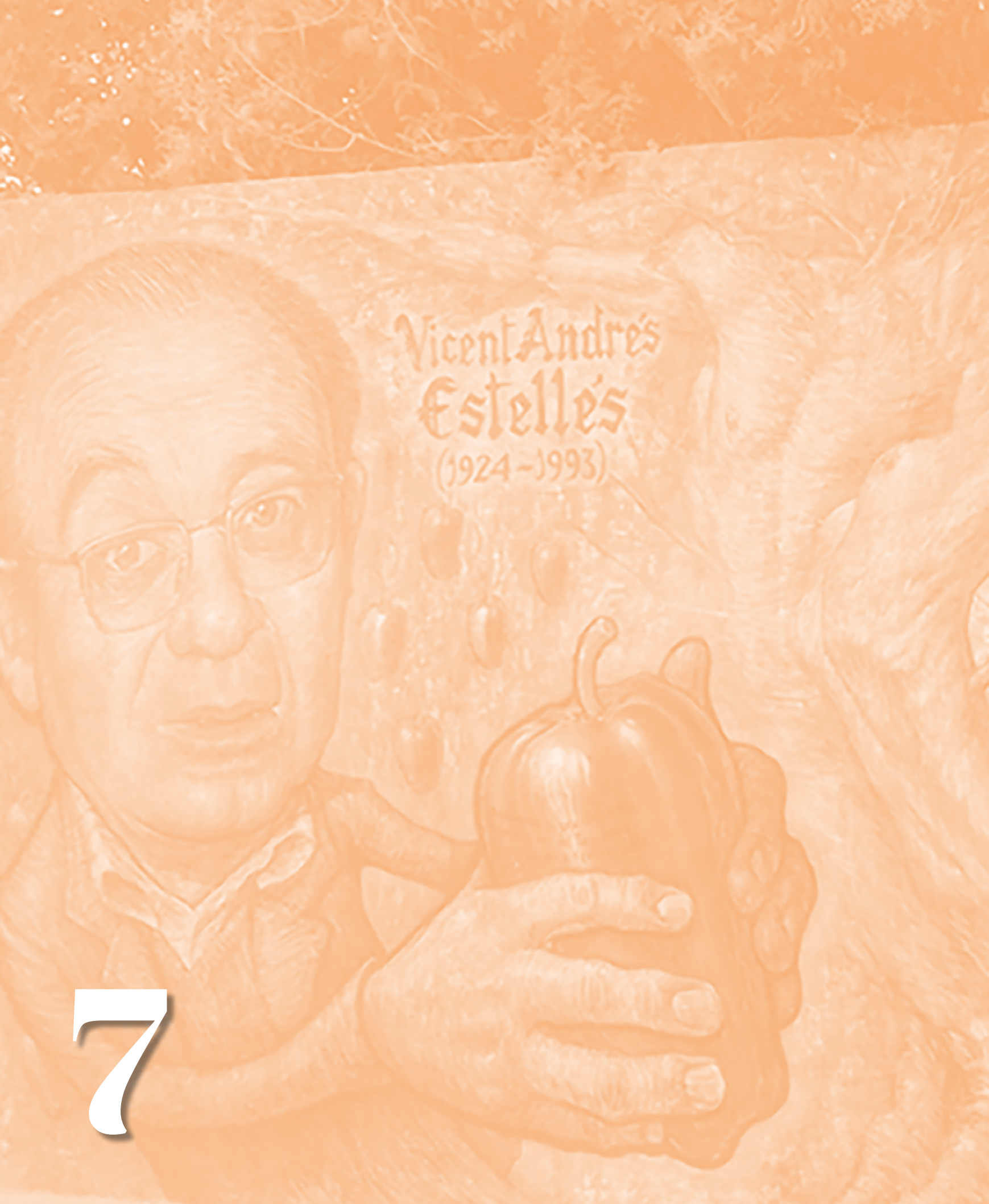

LA DECLARACIÓ I ELS SEUS REPTES

Com ja s'ha dit, el 30 de novembre de 2016 les Falles foren declarades Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat per la UNESCO. Una delegació oficial valenciana (regidor de Cultura Festiva, secretari general de Junta Central Fallera i alts funcionaris de la Generalitat Valenciana), així com representants diplomàtics de l'Estat espanyol, es desplaçaren a Addis Abeba. Coneguda la notícia es va fer una primera celebració a l'Ajuntament de València amb el seu alcalde, el president de la Generalitat i altres autoritats locals, autonòmiques i del Govern central. Uns dies després es va fer un acte institucional a l'edifici de la Generalitat Valenciana i es va plantar una falla commemorativa de la declaració, amb assistència de milers de fallers i falleres. Esta falla es cremaria quasi dues setmanes després (abans no fou possible per pluja) en el marc d'una Crida especial en les Portes de Serrans, per tal de subratllar el missatge de què amb esta declaració les Falles encara s'obrien més al món. Tant és així que la Crida fou realitzada en molts idiomes per a dimensionar el nou component global d'una festa que passava a ser "patrimoni comú".

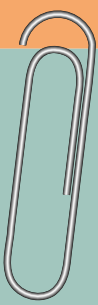
La repercussió mediàtica de l'esdeveniment fou gran, però el que després de les celebracions festives es plantejava eren els nous reptes que la declaració suposava. En este sentit diverses converses, publicacions i taules rodones començaren a posar damunt la taula quines mesures i objectius calia posar en marxa de cara a complir amb els compromisos adquirits amb la UNESCO. Així, des de l'Ajuntament de València en febrer de 2017 es va implementar una Comissió de Seguiment Falles-UNESCO, amb participació dels principals actors implicats en la festa fallera, per tal de reflexionar mancomunadament sobre la seua dimensió patrimonial i articular propostes i projectes que milloraren la promoció i difusió de les Falles com a patrimoni cultural mundial, en especial les bones pràctiques en matèria de patrimonialització cultural de la festa fallera.

Els reptes que es plantejaven eren molts, però essencialment giraven al voltant de la intensificació de la dimensió patrimonial de la festa de les Falles d'una manera sostenible, participativa i creativa, intentant adaptar-se a les condicions que presenta la festa fallera en cada localitat. En el cas de València, requeria combinar la salvaguarda patrimonial amb la sostenibilitat de la vida urbana en l'espai públic. Molts dels reptes, en tot cas, continuen vigents vuit anys després, de manera que de cara al futur les institucions i les entitats de la societat civil (fallera i veïnal) encara han de fer un gran esforç en la salvaguarda i promoció de la festa en la seua condició de Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat. Els focs tradicionals de les Falles valencianes són ara també globals, i per tant estan subjectes a l'escrutini no sols de la UNESCO sinó dels científics socials, els visitants, els espectadors i els usuaris de les xarxes socials. Amb la Declaració de 2016 les Falles van entrar en una nova etapa històrica, raó per la qual tots els implicats en la festa han de continuar estant a l'altura de les circumstàncies.

Vicent Andrés
Estellés
(1924-1993)

7

VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

I LES FALLES

**“Altra vegada la falla
I altra vegada el llibret.
¡I altra vegada València
plena de goig pels carrers!
¡València, la Primavera
i Sant Josep!... ¡Casi res!”**

V. A. ESTELLÉS

**1975, a l'Eliaana corria
el vi i va nàixer una falla**

Per Voro Contreras

En aquest 2025 la falla Josep Antoni Puríssima i Major celebra els cinquanta anys de la seua fundació.

Encara que no va ser fins a 1976 quan la comissió va plantar el seu primer monument i va presentar a les seues primeres falleres, ja un any abans un grup de veïns de la localitat van decidir unir esforços per a "oficialitzar" una tradició festiva present des de moltes dècades abans a València i en molts dels municipis del país i que fins i tot a l'Eliana havia aparegut de manera esporàdica i més o menys espontània.

L'abril de 1975, potser per les mateixes dates en les quals els impulsors de la falla Josep Antoni van començar a prendre's de debò el projecte, Vicent Andrés Estellés entrava amb la seua dona en el Teatre Olympia de París, s'asseia entre el públic i arribat un moment de l'actuació observava sorprés com l'artista que estava sobre l'escenari -un tal Ovidi Montllor- es referia a ell com el gran poeta del seu país. Ni Ovidi sabia que entre el públic estava Estellés ni Estellés esperava aquelles paraules.

Quan en acabar el recital el poeta es va alçar del seu seient, li va ocórrer una cosa que ell mateix va descriure anys després com a «captivadora»: «Els espectadors deien: deixeu passar al senyor Estellés, deixeu passar al senyor Estellés. Jo no havia dit a ningú el nom, ni res, però m'havien reconegut».

Nascut a Burjassot el setembre de 1924, en 1975 Estellés ja havia publicat gran part dels seus llibres de poemes més recordats: "Ciutat a cau d'orella" (1953), "La nit" (1956), "Donzell amarg" (1958) i "L'amant de tota la vida" (1966). L'any 1971 publica alguns dels poemaris inèdits que havia

escrit en anys anteriors com “La clau que obri tots els panys”, “Llibre de meravelles”, “Llibre d’exilis”, “Primera audició” i “L’inventari clement”. I l’any 1972, l’editorial Tres i Quatre comença a editar-ne l’Obra Completa amb un primer volum “Recomane tenebres”, que obté el premi de la Crítica Serra D’Ors. El 1975 li arriba el reconeixement de la Lletre d’Or, i el 1978 el del Premi d’Honor de les Lletres Catalanes. El 1984 rep el premi de les Lletres Valencianes. I l’any 1990 -tres abans de la seua mort-, la XXII Universitat Catalana d’Estiu a Prada i els Premis d’Octubre li reten homenatge. En aquest darrer certamen, el poema “Assumiràs la veu d’un poble” és traduït a diverses llengües i recitat pels seus traductors.

Però aquell aquells captivadors “deixeu passar al senyor Estellés” en el Teatre Olympia de París degueren ser per al poeta de Burjassot com una espècie de “caiguda del cavall” enfront la popularitat que estava aconseguint la seua figura més enllà dels cercles literaris. Una popularitat en la qual la música havia tingut molt a veure. En aquell 1975 en el qual Ovidi retia homenatge a Estellés a París, Al Tall musicalitzava «Tots em tiren pedretes». Abans, Ovidi i el seu inseparable Toti Soler havien posat música a «El vi» i «Els amants». En 1977 van tornar amb «Una escala qualsevol», en 1978 amb «El ball» i en 1979 amb “Coral romput”, el disc amb el qual el músic i actor alcoià va adaptar aquell monumental poema que Vicent li va dedicar a la seua filla morta.

De l’època també són les cançons amb versos d’Estellés de Maria de la Mar Bonet, Carles Barranco, Celdoni Fonoll, Araceli Banyuls, i el Remigi Palmero d’“Humitat relativa” que opta pel pop en comptes de la cançó d’autor per a posar música a «Plens de sol de bon matí». En els anys següents Estellés va inspirar a Alimara, Pavesos, Lluís el Sifoner o un Paco Muñoz que va ser el primer (en 1986) a realitzar un disc sencer amb versos del poeta.

En la dècada dels noranta semblava que la petjada musical d’Estellés s’havia diluït. Realment, s’estava incubant la imatge de l’escriptor com a referent social, identitari, gojós i hedonista per a una nova generació. El demostren les desenes de cançons del segle XXI en les quals ens topem amb mencions més o menys explícites al poeta. És l’Estellés que inspira a Eva Dénia, Pau Alabajos, Feliu Ventura, Soul Atac, Bertomeu, El Diluvi, Maria Arnal i Marcel Bagés, Borja Penalba, Miquel Gil, Tomás de los Santos, Òscar Briz, Ona Nua, Rafa Xambó o Pupil·les. És l’Estellés que trau el cap entre els versos de «La mestra» de Zoo, de «Camals mullats» de la Gossa Sorda i de «Quan caminaven» d’Aspencat. I, sobretot, és l’Estellés al qual s’aclama Obrint Pas quan recuperen la seua veu per a emprendre «La vida sense tu» o quan reciten en “La flama” allò de «No podran res davant d’un poble unit, alegre i combatiu».

“És l’Estellés al qual s’aclama Obrint Pas quan recuperen la seua veu per a emprendre «La vida sense tu» o quan reciten en “La flama” allò de «No podran res davant d’un poble unit, alegre i combatiu»

Cançons, “cançons puerils que venen i se’n van, com les ones sobre l’arena, com el vent sobre els arrossars”; deia Estellés en “Primavera popular”, un poema dedicat a eixe mes de març que “arriba a València i sempre deixa un disseny d’eternitat”. Estellés és el poeta de la fam, del sexe, de la mort i de l’amor, però també és el “poeta del poble”, arrelat a la vida diària i a les experiències comunes de la gent. Eixos versos que a vegades aspiren a plasmar els grans moments col·lectius del poble també guarden espai als xicotets detalls de la vida. Menjar, treballar, estimar, sobreviure, però també celebrar. A vegades, tot alhora: “tota València en flames la nit de Sant Josep / mentre féieu l’amor en aquella terrassa”.

La Nit de Sant Josep, les falles. Més importants en la literatura d’Estellés del que podríem imaginar. Estellés va escriure els seus primers poemes en un llibret de falla, va redactar cròniques pirotècniques dels seus amics Brunchú i va relatar l’arribada del vaixell faller en Las Provincias, on també tenia una secció, “Bon dia”, en la qual cantava les vivències i sensacions de la festa:

**“Altra vegada la falla
I altra vegada el llibret.
¡I altra vegada València
plena de goig pels carrers!
¡València, la Primavera
i Sant Josep!... ¡Casi res!”**

En la seua poesia, Estellés sovint reflecteix l'esperit popular i les emocions col·lectives que envolten a les Falles. Utilitza imatges i referències a la cultura fallera per a explorar temes com la vida quotidiana, la mort, el riure i la crítica social. Però ja no sols són els records i els sentiments. També el llenguatge emprat per Estellés té un per què faller. En una entrevista que li va oferir a Miquel Alberola per a El Temps en 1989, el poeta de Burjassot confessava que les primeres provatures poètiques en valencià van ser amb uns versos que va escriure per a la falla del carrer de Salvador de la ciutat de València amb 15 o 16 anys: “A ma casa no eren molt partidaris: fer versos en valencià era una cosa indecorosa i menor”, responia al periodista.

Aquesta aproximació estellesiana als llibrets fallers no és un “pecat” de joventut, sinó que al llarg de la seua carrera el poeta va col·laborar amb diverses comissions. El 1970 Estellés escrivia al llibret de les Escoles Pies un «Pròleg de pólvora en festes» on deia que la València de març era “de paraules i coets, de paraules i de pólvora”. Una València “que creua el temps /i que cada març ens arriba / amb el seu encant novell”.

**“Vell idioma de València
—cada paraula, un clavell—,
Amb el fulgor instantani
i amb la gràcia del coet”.**

La gràcia, l'alegria. En eixe mateix 1975 en el qual un grup d'elianers decidien muntar una falla moria el dictador Franco, i Estellés observava “com arribava a mi l'alegria de fer una cosa viva, alegre, molt més lluminosa que la resta de la meua obra -recordaria uns anys després en una entrevista-. És tot el País Valencià que canta i que he cantat jo». Eixe cant és el “Mural del País València”.

**“Un espai
entre la mar i
l'horta, la llum
i l'optimisme
del qual acaben
filtrant-se en
l'esperit de
l'obra”**

Foto arxiu familiar Vicent Andrés Estellés

Estellés amb Ovidi Montllor i Maria del Mar Bonet

el magne poemari que Vicent Andrés Estellés va dedicar a «aquest pam de terra, / brusc i tendre, divers», una de les obres més importants de la literatura valenciana que Estelles va iniciar quan tenia 50 anys, com la nostra falla, “quan davallen les aigües, térboles, pels espills».

Estellés va concebre aquest poemari «una nit de borratxera», segons ell mateix va confessar, de 1974. Ho va acabar quatre anys després en el mateix lloc en el qual l’havia començat, sa casa al Perelló, un espai entre la mar i l’horta, la llum i l’optimisme del qual acaben filtrant-se en l’esperit de l’obra.

«Recorde que treballava amb molta il·lusió i també, si se’m permet, amb una gran alegria: de bon matí, a les sis o les set, em posava a escriure, i per regla general únicament deixava el meu treball per a menjar; després anava al llit, cosa d’una hora o dos, i en acabat tornava a la faena», recordava Estellés.

Al llarg del seu miler llarg de poemes que s’integren agrupats en 27 llibres, Estellés convoca a aquesta cerimònia a un reguitzell de figures històriques i contemporànies als quals eleva com a referents de la identitat valenciana. Des del rei fundador Jaume I, Sant Vicent Ferrer, Ausiàs March, Jordi de Sant Jordi, el capità agermanat Vicent Peris o Cayetano Ripoll, últim executat per la Inquisició, fins a Josep Renau, Miguel Hernández o el rector de la Universitat de València, Joan Baptista Peset, afusellat a Paterna durant la postguerra. I juntament amb els personatges històrics, un nombre elevadíssim de rius, pobles, muntanyes, ciutats i pobles. I allí apareixia l’Eliana, on en 1975 un grup d’elianers va fundar una falla i potser Estellés escrivia aquests versos desbordats de goig dedicats al nostre poble:

**“Corria el vi amb les cames de nacre.
Corria el vi i sonen les andanes”.**

V. A. ESTELLÉS
Mural del
País Valencià

VOLUM I

V. A. ESTELLÉS
Mural del
País Valencià

VOLUM II

**VICENT ANDRÉS
ESTELLÉS:**
el poeta, el poble i l'Eliana

Per Jordi Oviedo Seguer
Universitat de València

Vicent Andrés Estellés fou un escriptor nascut a Burjassot un 4 de setembre de 1924.

La seua obra, ara que fa cent anys del naixement del poeta, s'ha fet popular i no és difícil veure alguns versos seus escrits a una paret, o en un cartell, o en una samarreta, o entre els versos d'algun altre poeta.

Però, com és que la seua poesia -un art perfectament inútil- arriba a celebrar-se des d'àmbits tan diversos, com ara des de les universitats i les escoles, o des d'un llibret de falla com aquest?

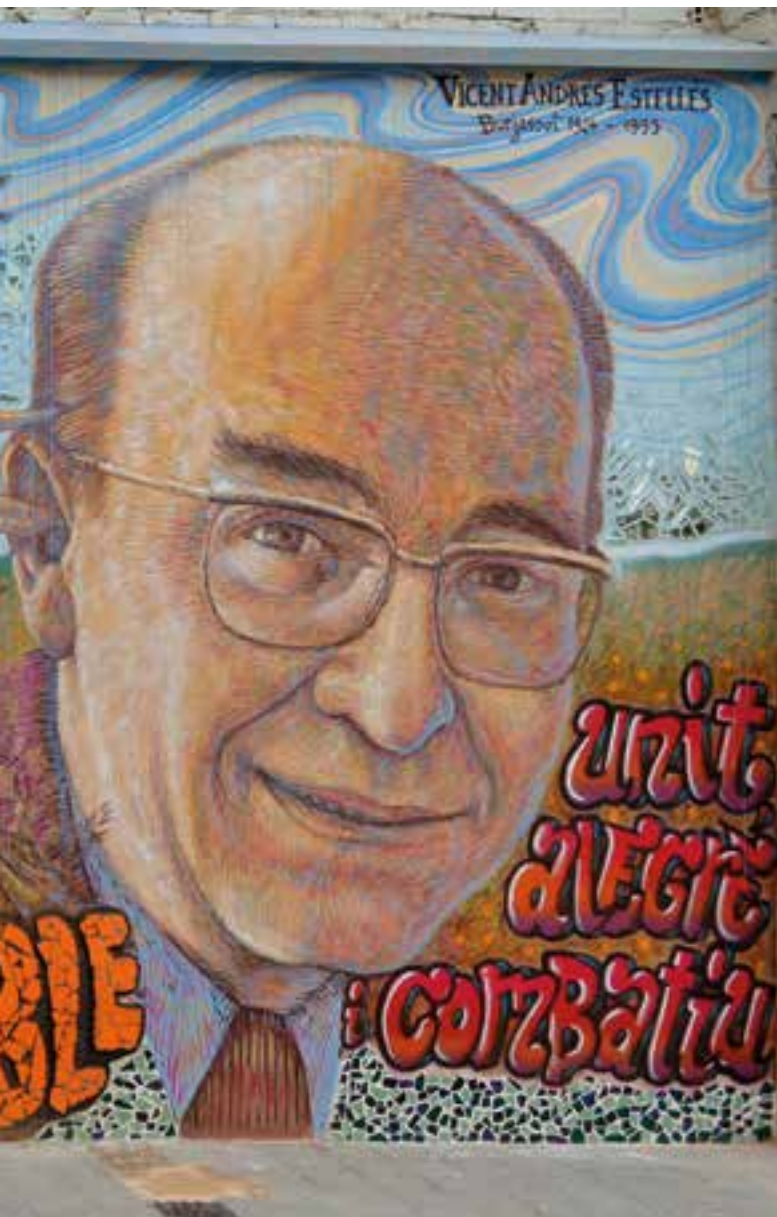
Hi ha poetes que aconsegueixen que la seua veu, és a dir l'estil dels seus versos, connecte amb una espècie d'ànima col·lectiva. En el nostre cas, la manera en què Estellés va tractar l'amor, amb totes les exageracions possibles ("No hi havia a València dos amants com nosaltres..."), o la quotidianitat d'una mort que "és petita, i és, d'allò meu, el més meu", va propiciar que associem la seua poesia a una manera "valenciana" de sentir la nostra existència com a persones que formem part, amb més o menys intensitat, d'allò que molts anomenem el País Valencià.

Eixa és una de les gràcies d'Estellés: sota una senzillesa aparent, el poeta s'encara a la complexitat del que significa viure i ens regala les seues paraules com si d'un consell d'amic es tractara, com si una confessió de les debilitats humanes se'ns plantara davant la cara i poguérem dir: "Ah, això és, això era el que jo sentia però no sabia com dir-ho..."

Amb aquesta voluntat d'explicar amb els seus versos el país que vivia, Estellés va escriure en els anys setanta el llibre *Mural del País Valencià*. Es tracta d'una obra extensa,

amb vora trenta llibres a dins que n'inclouen uns quants més cadascun, en què es poden trobar poemes sobre personatges històrics com Jaume I, juntament amb altres dedicats a un taxista o a uns llauradors anònims. També, en *Mural* hi ha referències a monuments històrics, a les comarques, els pobles i les ciutats de bona part del País dels valencians i valencianes. Sobretot destaca d'aquest llibre el to d'alegria i d'esperança dels poemes, perquè es va escriure en els anys setanta del segle passat com s'ha dit, quan el final de la dictadura franquista presagiava uns temps de llibertat i llum després d'anys de foscor. Tot i això, des de la cultura entesa

com a eina per al poble, per mitjà de les paraules calia perseverar i consolidar una llibertat fràgil.

En llibres inclosos dins *Mural del País Valencià*, com ara *Es desperta la terra. Pobles* Estellés dedica poemes a les nostres comarques. Just en aquest llibre, dins la secció que l'escriptor dedica al Camp de Túria, hi ha un poema titulat "l'Eliana", que tot seguit reproduïm:

L'ELIANA

**Per una flor, la flor del lliri blau,
per una flor o pel fil d'una música.
Ah claredats, les costelles rostides.
Corria el vi amb les cames de nacre.
Corria el vi i sonen les andanes.
Oh retrobat, oh retrobada gràcia.
Camins, camins. Oh les nits més extenses.
Terme florit, edat de la cançó.**

En el poema dedicat a l'Eliana destaca l'al·lusió al romanç popular "La flor del lliri blau" que va ser musicat pel mestre valencià Joaquín Rodrigo el 1934, i que Estellés associa al terme de l'Eliana com una flor única. Destaca també la repetició de l'inici d'alguns versos ("Per una flor.../per una flor"; "Corria el vi.../Corria el vi" que aporten ritme i musicalitat al poema. La referència als "camins" remet a un "camí" que caldria recórrer de manera col·lectiva, com a poble. Si el poema havia començat amb una referència a les flors, ara es tanca amb tot un "Terme florit", que s'associa a un temps passat, de l'"edat de la cançó", potser d'enyorança. A més, Estellés fa servir el vers de deu síl·labes en dues cobles, que és propi de la tradició literària medieval, i que era emprat a bastament per Ausiàs March, referent d'Estellés. És un poema senzill, dels molts que Estellés va escriure sobre els pobles valencians, però s'hi pot observar el seu estil particular.

Desconec si Estellés va tindre algun tipus de relació biogràfica amb la localitat de l'Eliana; malgrat tot, va dedicar un poema al poble, amb la voluntat de regalar el bo i millor del que sabia fer: uns versos que ara són patrimoni literari dels elianers i les elianeres, de la mà d'un dels poetes valencians més interessants que mai no hem tingut.

Estellesiana

Per Toni Sabater

Tindria jo onze o dotze anys i encara el valencià no era matèria obligatòria a l'escola.

Però el col·legi on jo anava -tot i que era religiós- tenia un cert compromís amb el tema i donàvem un parell d'heroiques hores a la setmana, sense llibre de text ortodox com calia i amb les habituals bronques i entusiasmes. L'únic material que teníem a l'abast eren una espècie de llibres en blanc i negre (vull dir sense il·lustracions a color, tan agraïdes sempre), de gran tamany i d'edició molt modesta, que recollien bàsicament fragments de novel·les, poemes, cançons o elementals qüestions lingüístiques o històriques.

Un dia, a banda de l'habitual lectura de textos -que era essencialment en el que consistien aquelles classes pioneres i plenes de voluntarisme-, el professor va dur un radiocasset que hui seria peça de col·leccionista. Ens indicà la pàgina on devíem anar i sense més explicacions li donà al *play*.

Ara sé que allò que sentírem era el *Coral romput* de Vicent Andrés Estellés recitat per Ovidi Montllor i amb música de Toti Soler. En aquell moment només vaig arribar a entendre que aquells versos llargs, sense rima aparent, i que parlaven de la meua ciutat i de la meua gent d'una manera molt especial, m'havien colpit amb una estranya força, trencant per primera vegada -i això ho sé ara- l'artificial distància entre la realitat amagada i menyspreada del meu entorn i la falsificació lingüística en la qual, en bona part, encara visc. Les pintoresques raons per les que havíem arribat alguns -parle d'uns quants centenars de milers de persones- a eixa absurda situació podria i pot omplir enciclopèdies i fins i tot biblioteques plenes de fosca i mala consciència. En qualsevol cas no es tracta ara de buscar culpes o responsabilitats. El meu cas no

és -ni de bon tros- únic a la ciutat de València. De fet, la mateixa *normalitat* de la falsificació era el motiu principal -i això també ho sé ara- d'aquell dolç, fort i estrany colpiment que vaig patir i gaudir, tot alhora.

Després d'aquella sacsejada vingueren anys d'oblit i de molts destrellats. Però la vida espentava amb tota la força que és pròpia de qui reclama allò seu. I a poc a poc, com un retorn pactat en silenci, arribaren a les mans llibres que parlaven d'aquells versos, hàbits vells i nous, i el descobriment definitiu del *Llibre de Meravelles*.

No deixa de ser curiós o significatiu que un llibre que parla d'un espai i d'una gent vençuda, agenollada, entre el desànim, la fam i la por d'uns anys miserables, estiguera destinat a convertir-se en el millor homenatge literari mai fet a la ciutat de València.

Tinc molt clar que quantitat no sempre és sinònim de qualitat. Tot i això, és prou revelador que les successives edicions del llibre continuen esgotant-se any rere any, i més si estem parlant d'un llibre de versos. Soc responsable en part d'eixa devastació forestal. No sé quants exemplars hauré regalat al cap dels anys, i tampoc sé quants tindrè, ni per on paren.

El problema -l'únic i gloriós problema- és el de totes les malalties cròniques. Després, es fa molt difícil viure amb certa normalitat i amb eixe delicat verí esta ciutat de tots els amors i de tots els dimonis. Complicat passejar per l'Albereda, aguitar-se al riu, disfrutar crepuscles, sentir tramvies reals o imaginaris, cases o cuines o terrasses ocultes, intuir fosques escales amb noms escrits en les parets, caminar les nits d'estiu o d'hivern, creuar els ponts, imaginar dies passats, amors i carrers. Sobretot carrers. Perquè és eixa conjunció de vivències íntimes i col·lectives amb la verbalització de noms d'espais, pobles, places i carrers el que dona cos i sentit a tot. La sensació de reconeixement com a matèria primera elemental.

**Pel carrer de Borrull visqué la teua mare;
era una criatura humil i vivacíssima;
les nits d'estiu eixien a la porta de casa;
s'oïa, lluny, la música d'algun acordió.
Pel carrer de Murillo pujava la foscó.**

Puc recordar encara amb certa emoció la primera lectura enlluernadora del poema *Cos Mortal*, una pura i llarga successió de noms de carrers de la ciutat sense sentit apa-

Estellés amb el seu fill

Estellés amb la seua dona

rent. Poques vegades he entés i gaudit com aquella -i com cada vegada que el rellig- del sentit perfecte i harmònic entre el títol i el text estricte del poema. Perquè és realment la plasmació del *cos mortal* -el de la ciutat i el nostre- pel que caminem, amem, patim o vivim dia a dia amb més o menys entusiasme o indiferència. I és també el *cos mortal* pel que transitaren els que ens feren possibles, ara només ombres de variats records. I és genialment, definitivament, la unió de tot i de tots en un espai comú i molt volgut que ens ha fet com som.

I més enllà de l'etern agraïment i de la glòria del poeta, és en eixos moments de revelació quan l'oblit esdevé impossible i quan entens -contra la vulgaritat i les preteses superacions dels falsos cosmopolites- que només el carrer és la perduda pàtria blanca, lluminosa i sense bandera que com una clau et permetrà obrir tots els panys del món.

Estatua d'Estellés en un banc a Burjassot

Què farem estes falles?

Programa

Què farem estes falles?

DISSABTE 15 DE FEBRER

A les 19:30 h. Concentració al nostre Casal.

A les 19:45 h. Recollida de les Falleres Majors i Presidents.

A les 21:00 h. Presentació de la nostra Fallera Major Infantil **ISABELLA HERRERO I ORDÓÑEZ**, del President Infantil **YOEL SÁNCHEZ I PALACIOS** i de la Fallera Major **PAOLA PRAT I HERRERO** a l'Auditori Municipal de l'Eliana. En acabar l'acte de la presentació se servirà "xocolate amb panous" al nostre casal.

DIUMENGE 16 DE FEBRER

A les 17:30 h. Gala 50é Aniversari a l'Auditori Municipal de l'Eliana.

DIVENDRES 21 DE FEBRER

A les 20:00 h. Presentació del Llibret de la Falla al nostre casal.

DISSABTE 22 DE FEBRER

A les 11:30 h. Concentració de tota la Comissió al nostre casal per a assistir a l'acte de **"LA CRIDA"**.

A les 12:00 h. **"CRIDA"** a la plaça del País Valencià. En acabar este acte, cercavila pels carrers de la població.

A les 17:30 h. **GALA FALLERA** i Exhibició de **"PLAY BACKS"** a l'Auditori del Centre Sociocultural de l'Eliana, organitzar per la Junta Local Fallera.

A les 23:00 h. Després actuarà una **ORQUESTRA** en la plaça del País Valencià, organitzada per la Junta Local Fallera.

DIUMENGE 23 DE FEBRER

A les 11:30 h. Concentració al nostre casal per a iniciar **"L'ARREPLEGÀ"** i entrega del Llibret a tots els que col·laboren amb les seues aportacions.

A les 12:30 h. **PAELLES** de Confraternitat Fallera al Pàrquing del Centre Sociocultural, organitzades per la Junta Local Fallera. (Cada Falla haurà de portar les paelles i els ferros, plats i coberts. Els ingredients "pollastre, conill, verdura, arròs, oli, pimentó, sal i aigua, així com la llenya", anirà a càrrec dels organitzadors.

DISSABTE 1 DE MARÇ

A les 08:00 h. Muntatge del Parador.

A les 18:30 h. Concentració al Parador per a formar les diferents comparses que participaran en la Cavalcada.

A les 19:00 h. GRAN CAVALCADA de carrosses i comparses, amenitzada per unes quantes bandes de música de renom de la Comarca de Camp de Túria.

A les 21:30 h. Sopar al parador per a tots els Fallers i Falleres. Sopar preparat per les nostres bunyoleres.

A les 23:30 h. DISCOMÒBIL en la Plaça del País Valencià.

DIUMENGE 2 DE MARÇ

A les 10:00 h. Exposició i prova de cotxes **TESLA**.

A les 12:00 h. L'Aperitu – Música i bon ambient a la Falla on podràs prendre l'aperitiu.

A les 14:00 h. Paelles al nostre Parador. (Cal apuntar-se abans de les 10:00 h. del mateix dia).

DISSABTE 8 DE MARÇ

A les 18:30 h. Concentració al Parador per a formar les diferents comparses participants en el Tren Faller.

A les 19:00 h. TREN FALLER de comparses, amenitzat per unes quantes bandes de música de renom de la Comarca de Camp de Túria.

A les 21:30 h. GRAN "TORRÀ", a càrrec dels Fallers.

A les 23:00 h. Gran **DISCOMÒBIL**.

DIUMENGE 9 DE MARÇ

A les 14:00 h. Paelles al nostre Parador. (Cal apuntar-se abans de les 10:00 h. del mateix dia).

A les 17:30 h. DISCO TIK-TOK i berenar per als menuts de la falla.

DIJOUS 13 DE MARÇ

A les 20:30 h. Començament de **"LA PLANTÀ"** de la nostra falla gran.

A les 21:30 h. Les nostres tradicionals paelles de **LA PLANTÀ**. En acabar, cercavila per la nostra demarcació amb els ninots de les nostres falles.

DIVENDRES 14 DE MARÇ

- A les 18:00 h.** Berenar per als més menuts de la falla.
- A les 19:00 h.** Concurs de Truites de Creïlla.
- A les 21:30 h.** Sopar al Parador per a tots els fallers i falleres. Sopar preparat per les nostres bunyoleres.
- A les 23:30 h.** Ball fins a les tantes a càrrec de **HITS + DISCOMÒBIL** per a tots.

DISSABTE 15 DE MARÇ

- A les 11:30 h.** Taller de Breakdance.
- A les 17:00 h.** Berenar per als més menuts de la falla.
- A les 21:30 h.** Sopar al Parador per a tots els fallers i falleres. Sopar preparat per les nostres bunyoleres.
- A les 23:30 h.** Ball fins a les tantes a càrrec de l'orquestra **EMOJI**.

DIUMENGE 16 DE MARÇ

- A les 10:00 h.** Esmorzar al parador (Cal apuntar-se amb un mínim de dos dies d'antelació)
- A les 12:30 h.** Concentració al nostre parador de tots els fallers i falleres per a fer una cercavila.
- A les 14:00 h.** **GRAN MASCLETÀ** organitzada per la nostra Comissió "Falla Josep Antoni, Puríssima i Major" a càrrec de la Pirotècnia **HERMANOS CABALLER**. A l'aparcament del Poliesportiu.
- A les 17:00 h.** Berenar per als més menuts de la falla.
- A les 18:00 h.** "Tu sí que vals" per a la comissió infantil.
- A les 21:30 h.** Sopar al Parador per a tots els fallers i falleres. Sopar preparat per les nostres bunyoleres.

DILLUNS 17 DE MARÇ

- A les 11:30 h.** Parkour.
- A les 14:00 h.** Mascletà organitzada per la Comissió "Falla Verge del Carme".
- A les 17:00 h.** Tardeo **REMEMBER**.
- A les 17:30 h.** Berenar per als més menuts de la falla.
- A les 19:00 h.** Albaes.
- A les 21:00 h.** Sopar al Parador per a tots els fallers i falleres. Sopar preparat per les nostres bunyoleres.
- A les 23:30 h.** **ORQUESTRA NO COMMENT**.

DIMARTS 18 DE MARÇ

- A les 10:00 h.** Esmorzar al parador (Cal apuntar-se amb un mínim de dos dies d'antelació).
- A les 12:30 h.** Concentració al nostre parador de tots els fallers i falleres per a fer una cercavila.
- A les 14:00 h.** Mascletà organitzada per la Comissió "Falla del Mercat".

- A les 18:00 h.** Concentració al nostre casal faller de les Comissions Infantil i Major per a assistir a l'acte de **L'OFRENA A LA MARE DE DÉU DEL CARME**. Les Falleres i Fallereses hauran de portar mantellina en este acte.
- A les 18:30 h. OFRENA A LA MARE DE DÉU DEL CARME.**
- A les 21:30 h.** Sopar al Parador per a tots els fallers i falleres. Sopar preparat per les nostres bunyoleres.
- A les 00:00 h.** Ball amb l'afamada **ORQUESTRA "LA BRÚJULA"**.

DIMECRES 19 DE MARÇ

- A les 08:00 h.** Extraordinària **DESPERTÀ I XOCOLATÀ**.
- A les 10:00 h.** Esmorzar al parador (Cal apuntar-se amb un mínim de dos dies d'antelació).
- A les 11:30 h.** Concentració al nostre Casal de tota la Comissió per a assistir a la missa en **HONOR DE SANT JOSEP**. En acabar la missa, **CERCAVILA**.
- A les 14:00 h.** Mascletà organitzada per la Comissió "Falla Antic Moli i i les Casetes".
- A les 15:00 h. DINAR DE SANT JOSEP.** (Els tiquets es posaran a la venda anticipadament).
- A les 20:00 h.** Sopar infantil "Perritos".
- A les 21:00 h.** Sopar de pa i porta al nostre parador.

NIT DEL FOC

- A les 22:00 h** Després d'un bonic castell de focs d'artifici, la nostra Fallereta Major, **ISABELLA HERRERO I ORDÓÑEZ**, acompanyada pel President Infantil **YOEL SÁNCHEZ I PALACIOS**, encendran la traca que li pegarà foc a la nostra Fallereta Infantil.
- A les 23:00 h.** A ballar una estona amb música al parador.
- A les 23:30 h.** Després d'un castell de focs d'artifici, la nostra Fallera Major, **PAOLA PRAT I HERRERO**, acompanyada del nostre president de la falla **DANIEL CARRIÓN I TORRENT**, encendrà la traca que li pegarà foc a la Falla Gran.
- Després de la **CREMÀ**, continuarem amb la música fins que les nostres forces s'esgoten.

compartir
riure plorar
ballar cremar
parlar menjar...

Què fem en la Josepa??

Presentació

Crida

Gala Fallera

Cavalcada

Tren Faller

Dia de la Dona

Albaes

Mascletà

Premi llibret

Plantà

Ofrena

Dinar de falles

Sant Josep

Correfocs

La Cremà

**Nomenament
del nou President,
Dani Carrión**

Festa de l'estiu

Proclamació

Mig any faller

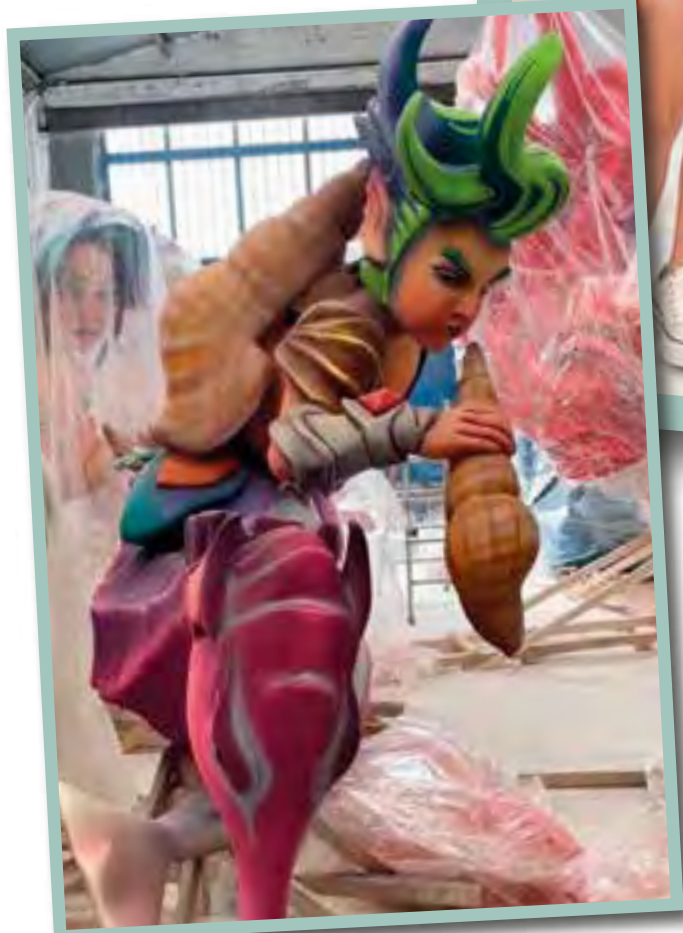
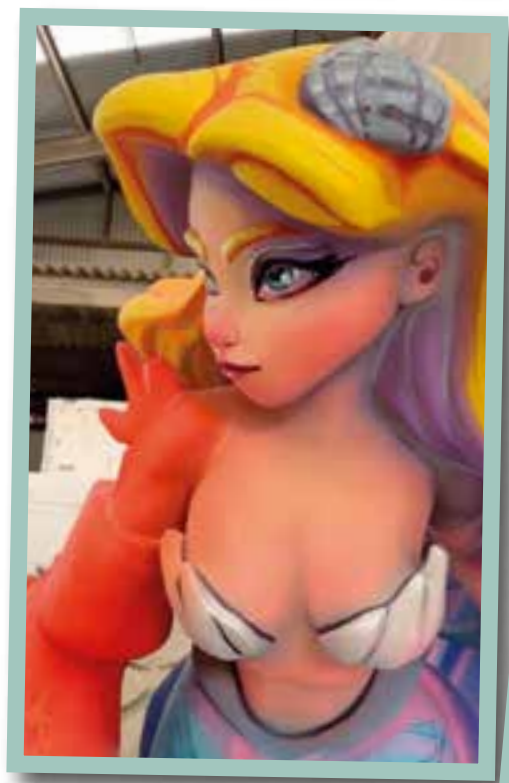

**Visita
a l'artista
faller**

**Campionat de jocs
de la JLF**

“Tardeo” de Cap d’Any

**Besamans de la
Mare de Déu**

La Nit d'Ànimes

Lamentablement, enguany no hem pogut celebrar la festivitat de la Nit d'ànimes, com és tradició en la nostra comissió, a causa dels tràgics successos ocasionats per la DANA que va afectar la nostra Comunitat el passat 29 d'octubre.

En aquests moments tan difícils, ens unim al dolor dels qui han perdut als seus éssers estimats i a aquells que s'enfronten a les conseqüències materials i emocionals d'aquesta tragèdia, oferint-los tot el nostre suport per una ràpida recuperació.

Sabem que, encara que la catàstrofe ens haja marcat per sempre, l'esperit del poble valencià és indestructible. Ens alçarem una vegada més, com sempre ho hem fet, amb unitat, coratge i solidaritat.

“Perquè hi haurà un dia que no podrem més i llavors ho podrem tot”

V. A. ESTELLÉS

Entrevista

A la Fallera Major de 2024:
Aroa Giménez

Aroa Giménez

Qualsevol faller o fallera de la Josepa sap que Aroa és FALLERA amb majúscules. Nascuda un 18 de març, amb un anyet de vida ja es va vestir de fallera i, ara vint-i-quatre anys després, pot dir que ha representat a la nostra comissió fins en dues ocasions: el 2011 com a Fallera Major Infantil i el 2024 com a Fallera Major. Hem parlat amb ella per a conèixer un poc més com va ser aquell regnat del 2011 i com ha sigut el del 2024, diferent, però amb la mateixa essència: el de representar a la Josepa.

Què recordes del dia en què vas saber que et converties en la representant dels infants?

Aroa: Per a mi ser Fallera Major Infantil sempre havia sigut un somni. Mai m'oblidaré del dia que vingueren les bunyoleres a casa per a proposar-me ser Fallera Major Infantil. Era com si estiguera somiant, no m'ho creia.

I ara que han passat els anys, quin balanç fas d'aquell any?

A: Pense que vaig tindre molta sort, perquè vaig compartir el regnat amb Miquel Comes i Carme Torrent. Dues persones que, avui en dia, encara formen part del meu dia a dia.

A Miquel no el coneixia, perquè érem els dos xicotets, i ara som amics, no hem perdut el contacte, de fet, hem sigut els dos Fester Majors junts a les Festes de l'Eliana.

Carme s'ha convertit en tot un referent per a mi. Si abans ja ho era, després de compartir el regnat amb ella, he tractat de fixar-me en tot el que fa i seguir els seus passos. Sempre m'ha transmés la importància d'estar involucrada a la falla, i la responsabilitat que t'atorga el càrrec de ser Fallera Major.

De Carme he après que les falles no es fan sols durant març, sinó que cal treballar de valent tot l'any. De fet, ara forme part de la Junta perquè entenc com és d'important fer falla i vull estar involucrada i poder ajudar tots els dies de l'any.

Aquest any passat, durant el meu regnat com a Fallera Major, li vaig demanar molts consells a Carme i ella, com sempre, tan propera, m'ha sabut aconsellar molt bé.

Entenc que com per a tu Carme va ser un referent, has intentat transmetre la teua estima per la falla també a Amparo i Nicolás, els teus representants infantils.

Totalment. Tant a Amparo, com a Nicolás els conec des que varen néixer i els he vist créixer a la falla. He intentat crear un vincle especial, tant amb ells, com amb la seua família, i sé que aquest vincle perdurarà tota la vida, com el meu amb Miquel i Carme.

Es viuen de manera diferent els actes com a Fallera Major Infantil i com a Fallera Major?

Sí, perquè al ser més major eres més conscient de tot. Recordo que quan vaig ser infantil, em va fer molta il·lusió la presentació. Ara, també l'he viscuda com mai, però sí que és veritat que des d'una altra perspectiva i essent més conscient.

Els actes no es viuen igual, perquè, encara que la il·lusió és la mateixa, com a Fallera Major eres més conscient de la responsabilitat.

Quan era xicoteta representava els xiquets i les xiquetes de la falla i ara he representat als meus amics i amigues. Després de vint-i-quatre anys coneixes a la teua comissió de tota la vida, i haver crescut amb ells i elles fa que ho valores molt més i ho visques amb més intensitat.

Recorde que a la presentació un grup d'amigues va ballar el playback en què jo vaig ser protagonista quan vaig ser Fallera Major Infantil. Era la cançó d'Alaska "A quién le importa". Varen posar el vídeo i varen intentar simular el vestuari. Això et fa valorar que portes tota una vida a la falla i que estàs representant als teus amics i amigues amb els que has viscut tantes coses.

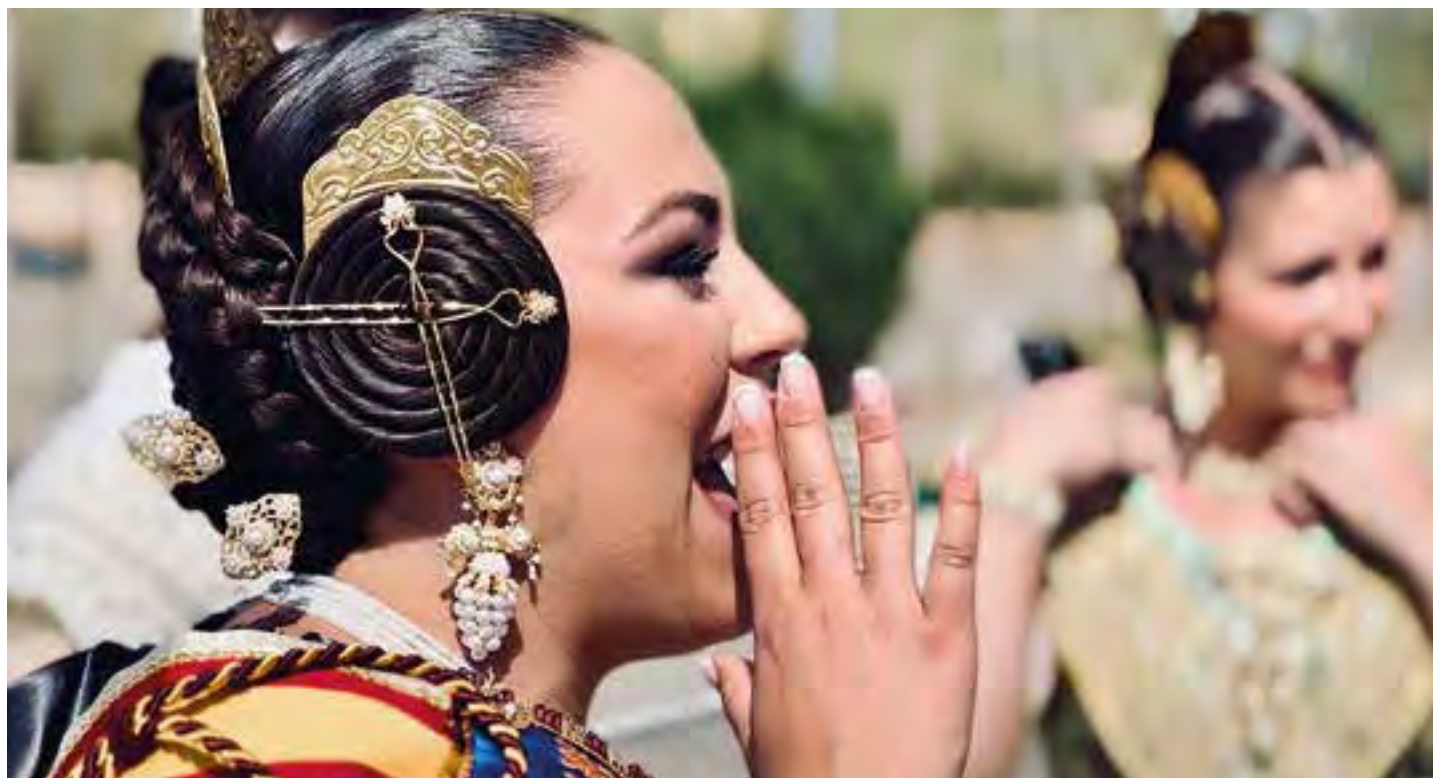
Si la presentació va ser el meu acte preferit quan vaig ser Fallera Major Infantil, aquesta vegada ha sigut l'Ofrena, sens dubte.

I amb què et quedes del teu any com a Fallera Major?

Em quede amb l'amistat que m'emporte amb Amparo i Nicolás i la seua família, que sé que serà per sempre. I, sobretot, em quede amb tot el suport que m'ha donat la meua família i la comissió. He sentit el suport de tots ells i elles, i això no se m'oblidarà mai.

Ara li passes la banda a Paola.

Sí, i això em fa moltíssima il·lusió. Paola va ser la que em va passar la banda de Fallera Major Infantil, i ara serà al revés. Ara seré jo qui li passe la banda a ella com a Fallera Major, així que, d'alguna manera continuarem compartint els nostres regnats. Paola és amiga meua des què vàrem coincidir en 2011 i tinc moltes ganes de que puga viure aquest somni i gaudir-lo igual que ho he fet jo.

Entrevista

Representants infantils 2024:

**Amparo Ibáñez
i Nicolás Ibáñez**

Amparo Ibáñez Marco

Nicolás Ibáñez Marco

Ser representant infantil de la Josepa és una gran responsabilitat, però els nostres fallerets i falleretes sempre estan a l'altura, i any rere any se superen.

L'any 2024 va ser l'any més esperat per a dos germanets: Amparo i Nicolás. Com varen viure les seues falles més especials? Hem volgut parlar amb ells, per a conèixer-los un poc més.

Nicolás i Amparo són d'aquells fallers que, inclús abans de néixer ja formaven part de la falla, perquè venen d'una família ben fallera. Les seues dues cosines, Carmen i Maria Compte, ja varen ser falleres majors infantils en 2014 i en 2016, i de segur que els varen donar molts consells per a poder viure al màxim el seu regnat i representar a tots els infantils de la nostra comissió de la millor forma possible.

Nicolás, actualment cursa sisé de primària al col·legi Verge del Carme de l'Eliana i Amparo segon de l'ESO a l'institut.

Nicolás, Amparo, quina és la vostra assignatura preferida i per què?

Nicolás: la meua és Educació Física, perquè m'agrada molt fer esport.

Amparo: la meua és Valencià, perquè m'ho passe molt bé a classe i també m'agrada molt.

Feu alguna activitat extraescolar? Si és així, quina o quines?

N: Sí, els dos fem activitats extraescolars. Jo vaig a futbol i anglés.

A: Jo a pàdel, anglés i trompeta, de fet, forme part de la Banda Juvenil de la Unió Musical de l'Eliana.

I què vos agrada fer quan no esteu a l'escola ni a les extraescolars?

N: M'encanta jugar al futbol. Si poguera estaria a totes hores jugant. Si he d'estar dins de casa, també m'agrada jugar a algun videojoc.

A: A mi m'agrada quedar amb les meues amigues i també cuinar. M'agrada molt la cuina, sobretot la rebosteria.

Ja sabeu què voleu ser de majors?

N: Jo vull ser, o futbolista, o metge.

A: Jo encara no ho sé.

Conteu-nos com vareu viure el vostre any faller més especial, el del 2024. Teníeu ganes de representar a la comissió infantil de la falla?

N: Sí, moltes, però t'he de dir que em va sorprendre molt quan em varen nomenar al casal.

A: Sí, moltíssim! Des de xicoteta sempre m'ha fet molta il·lusió poder representar els infantils de la Josepa.

Què son per a vosaltres les falles?

N: Moltes emocions.

A: Diversió i felicitat.

Com ha sigut l'experiència de compartir regnat com a germans? Vosaltres veniu d'una família molt elianera. Com ha sigut per a vosaltres representar a la vostra falla en el vostre poble? I com ho ha viscut la vostra família?

N: A mi m'ha agradat molt. Sí que és veritat que per a la família ha sigut un poc d'estrés, però tots ho hem disfrutat moltíssim.

A: Sí, ha sigut molt bonic poder ser Fallera Major Infantil amb el meu germà i que la nostra família estiguera tot el temps vivint-ho junt amb nosaltres. Jo crec que ells ho han disfrutat també molt al veure'ns com estàvem de contents.

I com vos vàreu sentir quan vos varen nomenar?

N: Varen ser moltes emocions de sobte, encara que jo els havia dit als meus pares que volia ser-ho. Però va ser una sorpresa molt gran.

A: Jo em vaig sentir molt feliç que per fi es complira el meu somni.

Ha canviat el vostre acte preferit de falles després de ser representants? O segueix siguent el mateix?

N: Per a mi el meu acte preferit sempre ha sigut la presentació, perquè és on realment comencen tots els actes.

A: Per a mi també, perquè és l'inici de tot. Crec que no canviaria res.

Per tant, era la presentació l'acte que més ganes teníeu de viure com a representants de la Josepa?

N: Sí, la presentació, perquè és quan comença el teu somni, quan et presenten com a president. Després ja saps que venen els altres actes.

A: Sí, també la presentació, perquè per primera vegada era diferent per a nosaltres, i més especial. Ja no eres una fallera com els altres anys, vas més bonica que mai...

I també va ser l'acte que vàreu viure amb més nerviosisme?

N: Totalment. Perquè estar davant de tota la comissió i que ja sigues el representant de tots els xiquets, també és una responsabilitat.

A: Sí, perquè havia de dir el meu discurs i fer coses com la imposició de la caramba a Marta Barea, Fallera Major Infantil de 2023, que no havia fet mai. I rebre les falles convidades i conèixer els representants infantils de les altres comissions ja amb la banda de fallera major infantil posada.

Què és el que més recordeu d'aquella nit?

N: Quan Marc em va posar la caramba que em va pujar la meua germaneta Irene, perquè és en aquell moment quan em vaig convertir en el president infantil.

A: Quan la nostra germana Irene em va pujar la banda i sobretot les paraules que ens dedicaren les nostres cosines. Va ser una nit molt especial.

I va arribar la gran setmana fallera, aquesta vegada més especial que mai per a vosaltres. Què vareu sentir en veure la vostra falleta plantada?

N: Molta alegria! Era molt bonica.

A: Sí, molta alegria, perquè ja començava la setmana fallera plena d'actes.

Quan penseu en les falles del 2024, quin és el record més emotiu que vos ve al cap?

N: La Cremà, perquè em feia molta pena que les falles acabaren, ens ho havíem passat molt bé.

A: Et diria que l'exaltació, perquè em passava el relleu Marta, per compartir el regnat amb Nicolás i pel discurs tan emotiu que ens dedicaren les nostres cosines Carmen i Maria. L'ofrena també va ser molt bonica i vaig sentir moltes emocions.

Com ha sigut compartir regnat amb Aroia i Tere? Què heu après d'elles?

N: Tere m'ha ajudat molt a ser un bon president i Aroa, que no la coneixia tant, m'ha paregut molt guai. Ens hem divertit molt!

A: Ha sigut molt bonic i especial compartir el regnat amb elles, i m'agrada molt que estigueren al nostre costat, perquè sempre recordarem el 2024 al seu costat.

Enguany li passeu el "testig" a Isabella i a Yoel. Quin consell els doneu?

N: Que es preparen! Hi ha moltes activitats i poc de temps per al descans. Però val molt la pena!

A: Els recomane que disfruten i aprofiten al màxim cada moment i cada acte, perquè és tot molt bonic i emotiu.

Si haguéreu de descriure a la nostra falla en una paraula, quina seria?

N: Família, per a mi la falla és FAMÍLIA.

A: Sempre hem estat ací des de xicotets, així que per a mi és CASA.

En l'Elia,na, implantes y dientes fijos el mismo día

Diagnóstico+TAC
gratis y sin compromiso

LOS MEJORES EN IMPLANTOLOGÍA
AVANZADA DEL AÑO 2022

Solicita tu **1ra Visita Gratuita**

Calle Molino, 11. L'Elia,na - Valencia

Tlf 960 266 888 - vericatimplantologia.com

VALENCIA

ALZIRA

L'ELIANA

ONTINYENT

ALCOI

BENIDORM

ELCHE

MADRID

Guia Comercial

SALUD

DENTAL

VIDA

ACCIDENTES

DECEOS

MASCOTAS

**Cuidar de las personas
es mucho más que cuidar
de su salud**

Asisa L'Eliana

C/ Purísima, 15 B

Tfno.96 243 94 55

Empresa Colaboradora:

R 200
AÑOS

asisa ➔

Sabemos cómo cuidarte

DESATASCOS

ENRIQUE DESCO S.L.

677 123 123

24H
365 DÍAS

- ✓ Desatascos 24h
- ✓ Limpieza alcantarillado
- ✓ Inspección tuberías
- ✓ Vaciado fosas sépticas

OTTO & MIA

MODA & COMPLEMENTOS

C/ General Pastor, 29 · La Eliana · Telf. 961 022 418

Carlos Martínez
Dpto Comercial
654 436 639

www.hermanoscaballer.com

LLAR DEL JUBILAT

Jose Ming Qiang Chen

c/ Virgen del Carmen, 11 L'Eliana (Valencia)

nuriaxinyichen@gmail.com

Tel. 688 08 09 83

BAR EL MERCAT

Reservas: **962 758 138**

C./Begonya, 1 - 46183 L'Eliana (Valencia)

cladenayarestauracionsl@gmail.com

© bar.mercat

ASSESSORI
TORRENT
FISCAL - LABORAL - COMPTABLE

C/ Molí, 2-1r - 46183 L'ELIANA (València)

☎ 96 274 17 05 - 96 274 08 23

📞 697 176 008 ✉ torrent@astorrent.com

Telèfon. 638 24 33 10

www.andresrentatama.com e-mail: hola@andresrentatama.com

Avinguda del Recreo, 3 - 46183 - L'Eliana (València)

Tigernuts es el líder mundial en el desarrollo y la comercialización de productos derivados de la chufa.

Con más de 20 años de experiencia, ofrecemos un nivel de expertise único en el sector, logrado a través de inversiones y esfuerzos constantes en I+D. No solo aportamos soluciones a nuestros clientes con propuestas innovadoras: les acompañamos en el desarrollo de sus productos.

TIGERNUTS

www.tigernuts.com

TIGERNUTS TRADERS SL

Av. Pobla de Vallbona, 39 46183 L'Eliana – Spain

Tel. +34 962 740 932

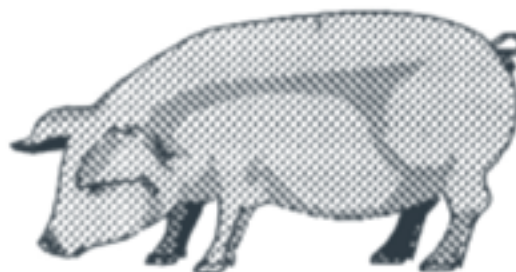
CLIPPING

**Trages cerimònia home.
Estil italià.**

www.clipping.es

Carnisseria

Ramón Marco

Especialitat en corder y embotits casolans

C/ Palacio, 23 • Tel.: 96 165 63 67 • L'Eliana • Valencia

Assessoria Romero i Roldan

Jurídica - Laboral - Fiscal - Comptable

C/ Benissanó 15, 46183
L'Eliana - Valencia
96 275 86 12 - 676 65 60 39
attcliente@asesoriaryr.com

<https://www.asesoriaryr.com>
attcliente@asesoriaryr.com

"Cuidem del teu negoci i cuidem de tu..."

CLINICA DENTAL DENTILASER

Se acerca tu cita

Calle: Gral Pastor 25 bjo 46183 - L'Eliana
Telefono: 601 170 539 - 96 202 74 36
Mail: monroldent@gmail.com

rshomes.es Teléfono: 961 671 436 info@rshomes.es

La Caseta

l'Eliana

General Pastor, 10 | Av. de les Corts, 16
Tel. 96 165 52 06 | Tel. 96 202 90 91

gelateria.lacaseta@gmail.com

☎ 961825822

💬 636480255 - WhatsApp

✉ info@clinicadelpieaitanalopez.com

📍 C/Mayor nº 11 L'ELIANA (Valencia)

www.clinicadelpieaitanalopez.com

Tel. 96 022 85 19

C/ Benisanó, 15 bajo
46183 - L'Eliaana (Valencia)

URGENCIAS: 639 43 43 44

veterinariaaeliana@gmail.com

Desdejunis - Esmorzars - Degustació de Tapes - Sopars

Sopars per a grups

C/Major, 25 - L'Eliana

Reserves: 962 028 751 629 642 683

Av. Enrique Daries 1 - 46183 L'Eliana - Tel. 963117756

PAPERERIA LLIBRERIA
MONTANER

Desde 1978

C/ Major nº56 b. 46183 L'Eliana Valencia
tel: 962740992 tel/fax: 962742405
pmontanercb@gmail.com

GISAN ● ● ● **PAPERERIA GIMENO DESCO**

- Papereria
- Llibreria
- Articles de regal

Estem al carrer Gesmils, nº 33, al costat de Consum, davant el col·legi
L'Olivera (Verge del Carme) • Tel. 96 274 40 40 • Mòbil 663 845 766

VINE A VEURE'NS!!!

Papeleriagisan@gmail.com

MEDICINA DE FAMILIA. PEDIATRIA / PUERICULTURA.
ANÀLISIS CLÍNICS. A.T.S. REHABILITACIÓ. AL·LÈRGIA.
CARDIOLOGIA. DERMATOLOGIA. NUTRICIONISTA.
GINECOLOGIA. OBSTETRICIA. OTORRINOLARINGOLOGIA.
OFTALMOLOGIA. ECOGRAFIES. PODOLOGIA. TRAUMATOLOGIA.
UROLOGIA. CIRURGIA GENERAL. APARELL DIGESTIU.
ECOCARDIOGRAMES. PSICOLOGIA CLÍNICA.
CENTRE DE VACUNACIÓ

Benisano, 11 · 46183 La Eliana (Valencia)
Tel. 96 165 64 04 · cita@centromedicopasarela.es
www.centromedicopasarela.es

ESPECIALITAT:
PASTISSERIA SALADA
TARTES I REPOSTERIA
www.comespastisseria.com

Tots els dies pots gaudir dels nostres pans especials:
llavors de chia, espelta i civada, carbassa, garrofa, sègol,
gallec i pages, tres maltes torrades i cereals

Pastisseria i cafeteria:
AVINGUDA ALCALDE ENRIQUE DARIES, 2-Tel. 961 65 56 34
Puríssima, 4 - Tel. 962 74 01 15 - L'ELIANA (València)

**Gaudix de les nostres tapes selectes,
Menú degustació
i tot tipus d'arrossos.**

Safraner
Restaurant - arrosseria

C/ Benisanó, 13
L'Eliana

961 436 086
661 429 076

safranereliana@gmail.com

díaz
tous

ASSESSORIA

Fiscal Contable Laboral Jurídic

C/Benissanó, 3, 46183 L'Eliana
Telf. 962 742 925
Fax. 962 758 411
Email: dt.asesoria@gmail.com

PESCADERIA J.M.

FRANCISCA POVEDA CEA

De martes a sábado
de 8h a 14 h

C/ València, 19, L'Eliana
Encargos: 962 740 805
669 845 087

PILAR VALVERDE

INDUMENTARIA VALENCIANA

Nova col·lecció
de comunió 2025

Talles especials
Confecció a mida

C/Virgen del Rosario, 3 - L'Eliana - 96 165 61 70 www.pilarvalverde.com - info@pilarvalverde.com

Arte Floral
El Jardin de Chelo
Chelo Pardo
667 710 784
C/ Valencia nº 23 Bajo
46183 L'Eliana - Valencia
eljardindechelo@gmail.com
TIENDA ONLINE
www.eljardindechelo.es

Telas y Costuras
ARREGLOS Y COMPOSTURAS
DE TODO TIPO DE PRENDAS
☎ 675 408 961
C/ Cristo del Consuelo, 15 - Bajo nº 2
46183 L'ELIANA (Valencia)

ADMÓN. LOTERÍAS¹³

PLAZA SANTA CATALINA, 1
46001 - VALENCIA

96 392 24 11

info@loterias13valencia.com
www.loterias13valencia.com

**LA MEJOR
OPCION PARA
TUS FIESTAS !**

Grupo **Titanic**
EMPRESA DE ESPECTACULOS

**TITA
NIC**
ORQUESTA

**em
ji**
ORQUESTA

**NI
COMMENT**

TALLARINA
On Tour

TELF:609 530 317

MORDICK

ÓPTICA + AUDIOLOGÍA

Noelia Calcerrada Barco · ÓPTOMETRISTA
Alejandro Jorge Pastrana · AUDIOPROTESISTA

COGE CITA ONLINE

618 026 245 || 96 274 44 82 · info@mordickopticos.es
Av. Alcalde Enrique Daries, 5, 46183 L'Elia, Valencia

VISITA NUESTRA TIENDA WEB

www.mordickopticos.es

— APERITIVOS —
RAFA

Especialidad en
frutos secos, aceitunas,
salazones y encurtidos

Tfno. Encargos
David - 651 657 676

C/ Santa Teresa, 3, bajo
46183 L'Elia - Valencia

Villamed

LUXURY HOMES

Valencia • Madrid • Barcelona • Ibiza

120 AÑOS ACOMPAÑÁNDOTE EN LA MEJOR DECISIÓN DE TU VIDA!

AUTOS SEBASTIÁ

DANIEL SEBASTIÁ VIÑUALES

Avda. del Recreo, 3
46183 L'Eliana Valencia

Teléfono: +34 962 74 06 51
Móvil: +34 618 604 151
E-mail: autossebastia@gmail.com

RESTAURANTE CHINO

SERVICIO A DOMICILIO GRATUITO

* A LA POBLA DE VALLBONA Y MARAVISA PEDIDO MÍNIMO 20€

Tels. : 961 655 079 - 619 793 197

Horario todos los días: de 13 a 16 y de 20 a 23,30 horas

Todos los años celebramos la nochevieja, con menú especial a precios razonables.
Haga su reserva con antelación.

**Av. Alcalde Enrique Daries, 1 - 46183 L'Eliana
(ENFRENTA DE COMES)**

FERRETERÍA GINER
60 AÑOS A SU SERVICIO
fundada por *Miguel y Paquita*
Se hacen copias de llaves

PAQUI Y MARI

Calle Ave María, 4
Tel.: 962 741 340
Móvil: 640 152 660
ferreteriahermanasginer@outlook.es

Destinemos
TRAVEL PLANNING

Viajes pensados solo para ti.

RUBÉN HORACIO TALIBERTI
Co-founder General Manager

destinemos.com

Destinemos
TRAVEL PLANNING

 Calle Ave María, 8 / 46183 L'Elcano
Valencia, España

 (+34) 960 486 578

 (+34) 722 692 317

 @destinemos

 rubentaliberti@destinemos.com

CONSTRUCCIONES y Reformas

REFORMAS INTEGRALES DEL HOGAR

- Presupuestos SIN COMPROMISO
- Financiación SIN INTERESES
- Más de 40 AÑOS DE EXPERIENCIA en el sector

C/ General Pastor, 31
46183 CELIANA (Valencia)
961 079 589
610 271 371

- ALICATADO Y PAVIMENTO
- ELECTRICIDAD
- FONTANERÍA
- PINTURA GENERAL
- MADERA Y ALUMINIO
- PROYECTOS DE OBRA

- ORQUESTAS
- DISCO MÓVILES
- SONIDO E ILUMINACIÓN PROFESIONAL
- HINCHABLES
- ESCENARIOS E INFRAESTRUCTURA
- MUSICALES
- CONCIERTOS
- ARTISTAS
- ANIMACIÓN & PERFORMANCE
- DRUMS & PLAY
- KARAOKE ROCK BAND

Y MUCHO MÁS...

Tlf: 639 985 750

mail: nexusgrup@gmail.com

www.nexusproman.com

Clínica **Devesa**

ESPECIALIDADES

PERIODONCIA E IMPLANTES
ORTODONCIA Y ORTOPEDIATRÍA
ESTÉTICA GENERAL – CONSERVADORA Y
BLANQUEAMIENTOS

Su Clínica de confianza en
L'Eliana

Calle Francisco Alcayde 43 Bajo
46183 – L'Eliana

620 86 85 22 – 96 202 87 80

Nacho de la Asunción Campos

Coleg. 1235

Tel. 652 984 044 / 963509216

C/ Ave Maria, nº 8 Bjo. Izda.

46183 L'Eliana

Valencia

el^{an}lab

email: nacho.elianlab@gmail.com

VIMAR FRESH S.L.U

v.marti@vimarfresh.com

www.vimarfresh.com

Arrocería y paellas para llevar.

**Carne gallega y
marisco fresco de la
Ria de Arousa.**

Gran variedad de tapas.

**Amplias terrazas y
bodega.**

**Menú diario de lunes
viernes.**

Reservas: 722 674 211

C/ Purísima, 11

L'Eliaana , Valencia

Plaza del País Valencià, 6, 46183 L'Elia (Valencia)
962 741 562

The banner features a repeating pattern of the text 'Proyecta Construye Gestiona' in a light gray font. Overlaid on this pattern is a large, stylized, light gray 'O' shape. To the right of the text, there are three logos stacked vertically. Each logo consists of a letter inside a circle, with the word 'OVALO' and a verb below it: 'G' for 'OVALO Gestiona', 'P' for 'OVALO Proyecta', and 'C' for 'OVALO Construye'. At the bottom of the banner, the website address 'www.ovaloweb.com' is displayed in a white font.

CARMEN ROMÁN

CORREDOR DE SEGUROS

Autorización D.G.S. VP-2008-002

*¡Os deseamos
unas felices fallas!*

www.seguoscroman.es

 carmen@seguoscroman.es

 [carmencromanseguros](#)

Telf: 962 75 86 50

C/ Olocau, nº 6
46183-L'Eliana - Valencia

C/ Lagares, 1
49600-Benavente - Zamora

KANOE ESTILISME

descubre nuestro salón de biopeluquería en la Eliana para ofrecerte una experiencia de Belleza y Bienestar, un lugar para que conectes con el placer y el cuidado de tu cabello.

Nos diferenciamos principalmente por nuestra coloración orgánica Neo de Secretos del Agua, una nueva cultura de color que no daña el cabello, formulada con ingredientes saludables para el cabello, con pigmentos procedentes de plantas tintoreras, medicinales y arcilla.

Tu melena lucirá un color mucho más vivo, más brillante, saludable e hidratado.

Un color que nos une, un color que nos diferencia.

Teléfono : 962 74 38 00 · kanoestilisme@gmail.com

C. Gral. Pastor, 4, 46183 L'Eliana, Valencia

IMPRESIÓN DTG y DTF

CAMISetas PERSONALIZADAS Y PUBLICITARIAS

BORDADOS FALLEROS, ARTÍCULOS HÍPICA, APLIQUES...

info@syj-impresionybordados.es

[@syj_impresion](https://www.instagram.com/syj_impresion)

www.syj-impresionybordados.es

651 51 96 52

Carrer Major, 74 / 46183 L'Eliana / Valencia

mont
calet

**CENTRO DE DÍA Y
SERVICIO DE AYUDA A DOMICILIO
EN L'ELIANA**

Calle Rosales nº10, L'Eliaña
96 275 20 38
centrodia@montcalet.com
www.montcalet.com

- Asistencia médica y enfermería permanente
- Fisioterapia diaria y rehabilitación post-hospitalaria
- Unidad de memoria
- Gestión de ayudas públicas
- Servicio de transporte con rutas cortas y cómodas
- Cocina propia con dietas personalizadas
- Situado dentro del parque de L'Eliaña

*Te ofrecemos
mejorar tu vida*

ELIAVET
Clínica veterinaria

Ahora abrimos 12 horas.

Estamos en:
Calle Marines, L'Eliaña
(junto a Consum)

Ven a vernos de 09:00 a 21:00.
Y los sábados hasta las 14:00.

Urgencias: **652 52 05 67** // Citas: **96 274 41 66**
Web: **www.eliavet.com** // Email: **info@eliavet.com**

• Colegio Virgen
del Carmen

Síguenos en:

Herboristería Herbasana

ALIMENTACIÓN ECOLÓGICA - ALIMENTACIÓN CELIACOS
SUPERALIMENTOS VEGANOS - COSMÉTICA NATURAL
HIERBAS - VERDURA ECOLÓGICA

c/ Mayor, 41 - L'Eliana
Tel. 96 274 11 94 / 605 844 493

CIVERA
DESDE 1967

50 Años
ofreciendo lo mejor
del Mar

DAIKIN **ELICLIMA**^{S.L.}

CLIMATIZACION LÓGICA

SIST. DE CLIMATIZACION
AIRE ACONDICIONADO
FRIO INDUSTRIAL
SUELO RADIANTE
INSTALACIONES AUXILIARES

ENERGIAS RENOVABLES
AEROTERMIA
ENERGIA FOTOVOLTAICA
FOTOTERMIA
GEOTERMIA

Avda. Cortes Valencianas, 39, bajo · 46183 L'ELIANA (Valencia)
Tel. 962742222 · info@eliclima.com

GENERALI

José Luis Andrés López
— Generali L'Eliana —

Avenida Cortes Valencianas, 8 Bajo
Teléfono: 650156542 - 961 039 365
Mail: jl.andres@generalimediadores.es

LOPEZ&ANTON

GRUPO INMOBILIARIO

Localizame en
Google Maps

C/ Major, 31
46183 L'Eliana (Valencia-Spain)
T. (+34) 961 641 573
info@lopezanton.es

Les desea
Felices
Fiestas

CLINICA DE FISIOTERAPIA

M.ª Carmen Velasco Carrasco

DIPLOMADA EN FISIOTERAPIA
NºCOLEGIADO 805

- Unidad Patología Vertebral
- Unidad Traumatológica
- Unidad Reumática
- Unidad Neurológica
- Unidad Respiratoria
- Unidad Vascular

TERAPIA MANUAL Y OSTEOPATÍA
ELECTROTERAPIA

c/ Las Nieves 15
46183 L'ELIANA (Valencia)

Tel. 96 274 38 75
Previa petición cita.

Ángeles Icardo Fos
Titular

Horario: de Lunes a Sábado de 8.00 a 21.00
Domingos y Festivos de 9.00 a 21.00

Farmacia Trébol L' Eliana
C/ Valencia, 33
46183 L' Eliana (Valencia)

T. 96 165 52 45
M. 616 17 76 99

laeliana@farmaciastrebol.com

- ARREGLOS IGLESIAS.
- GRAN VARIEDAD RAMOS DE NOVIA.
- DECORACION DE INTERIORES EN FLOR NATURAL, FLOR NATURAL PRESERVADA, SECOS Y TELA.
- GRAN SURTIDO ARTICULOS DE REGALO.
- PLANTAS NATURALES, ETC.

C/ Marqués de Cáceres, 38
46183 L'ELIANA (Valencia)

Teléfono 962 740 892
615 994 690
www.florsmaria.es

Pit Stop
TALLERES MULTIMARCA

Nacho Peñalver Martín

C/. Marqués Cáceres, 14
46183 La Eliana, Valencia
☎ 619 079 106

FARMACIA EL MERCAT

Lda. Vanesa Torrent Desco

**C/ Valencia, 47 - L'Eliana
Teléfono 962758022**

**www.farmaciadelmercat.es
info@farmaciadelmercat.es**

Homeopatía

Formulas Magistrales

Dietas personalizadas

Atención farmacéutica

Análisis

(colesterol, glucosa, triglicéridos.)

Veterinaria

PLAERDEMAVIDA restaurant

Cuina de mercat d'elaboració pròpia

Àmplia oferta de vins nacionals i internacionals

Menú de migdia i de cap de setmana

Menús per a grups

Tasts de vi per encàrrec

C/Benaguasil n°1 baix esquerra. 46183 L'Eliana. - 640 343 414 - www.plaerdemavida.es

THE CLIFFS

Official Irish pub

HORNO PASTERÍA

Especialidad en:
Pastas caseras
Magdalenas
Tartas

Calle Mayor, 14 - Teléfono 962 74 02 07
Sucursal: Valencia, 47 - 962 74 33 57
LA ELIANA (Valencia)

RB clinica odontológica

Rb clínica odontológica
c/valencia 33
46183 La Eliana, Valencia

Teléfonos: 96 1952037/ 691745132

rbclinicaodontologica@gmail.com

QUE BO
ASSABORIR
EL MILLOR DE
les Falles!

La teua tenda Consum a
l'Av. Diputació, 14
Tel. 962 750 150
www.consum.es

consum
que bo ser
diferent!

f t i

DEPURADORES V. MATA

PISCINAS Y FONTANERÍA EN GENERAL

- DESCALCIFICADORES
- RIEGOS
- ÓSMOSIS
- ACCESOL
- CALEFACCIÓN
- SANITARIOS
- FONTANERÍA
- BOMBAS PRESIÓN
- BOMBAS PISCINA
- CALENTADORES
- PISCINAS

C/ General Pastor, 29 bajo - 46183 L'ELIANA (Valencia)
Tel. **96 202 95 66**

DeKora muebles

www.dekoramuebles.com

L'Eliana · Calle Valencia, 41 · 962 72 51 73

CRISTALERIA

PERSIANAS

**TOLDOS-VENTANALES-MAMPARAS
ARREGLO DE PERSIANAS**

ASENSI

VIRGEN DEL PILAR 42
46180 BENAGUASIL

TELEFONO 962730073- 680813978- 619390370

Dra. Victoria Luna

Medicina estética segura con ecografía facial

☎ 672949418

📧 dra.victorialuna

📍 Clinica JandJ
C/Fco Alcaide 32
46183 L'Eliaana (Valencia)

+34 624 15 57 19

admin@centroclinicodelpie.es

www.centroclinicodelpie.es

C/ Valencia 33 Izq.
46183 L'Eliaana, Valencia

**CENTRE ÒPTIC
L'ELIANA**

**Belén Valero Marco
OPTICO DIPLOMADO**

PROFESIONALES DEL CUIDADO DE TU VISIÓN
CON LENTES PROGRESIVAS VARILUX

VARILUX®
una lente gestora

C/ Marqués de Cáceres, 20
46183 L'Eliaana - 961 656 902
centreopticleliana@hotmail.com

ELIACON CONSTRUCCIONES
Ricardo Alcácer

C/ Molino, 6- L'ELIANA
construccioneseliacon@gmail.com
M.619 769 158
T. 962 741 091

35 AÑOS DE EXPERIENCIA EN LA CONSTRUCCIÓN

Reformas Integrales

Construcción y Promoción de VIVIENDA NUEVA

Construcción de Pérgolas en madera y obra

Construcción y Diseño de Piscinas

Bon Café
Cafetería

Auda. Alcalde Enrique Daries. 12
46183 - L'Eliana - Valencia

Tel. 96 214 31 00

HELADERÍA BAR
Torrent

Almuerzos, Comidas, Cenas
Aperitivos & Tapas

**HELADOS Y GRANIZADOS
ARTESANOS**

Plaza Pais Valencià, 16
46183 L'Eliana (Valencia)
Tel. 96 274 01 10

landia

Cuina valenciana des de 1968

Virgen del Carmen, 2 (Junto a Iglesia)
L'Eliaana | Valencia | 96 202 64 34
www.restaurantelandia.com

*** Género Estrella ***
Especialistas en:

- Clóchinas**
- Salazones**
- Ostras**
- Platos de elaboración casera**

Av. Cortes Valencianas, 27
46183 - La Eliana (Valencia)

Tel. 695 578 908

f Neotaberna La Salada

FARMACIA

MARIA TERESA TORRES BARTUAL

L/V - 8:30h a 21:00h
S - 9:00h a 14:00h

SERVICIOS DE SALUD

- Seguimiento farmaco-terapéutico
- Dermocosmética
- Prevención riesgo cardiovascular (análisis clínicos, toma de tensión)
- Deshabituación tabáquica
- Seguimiento y cuidado del diabético
- Dietista
- Nutrición y cuidado del deportista
- Análisis capilar
- Cuidados infantiles
- Embarazo, post-parto y lactancia
- Salud sexual
- Salud bucodental
- Perforación lóbulo

✉ maitetorres@redfarma.es

📍 Farmacia Torres Bartual

☎ 601 377 557

☎ 962 740 118

P.I. MAS DE TOUS. C/ BERLIN, 15. - 46185 LA POBLA DE VALLBONA (VALENCIA)

TEL. 962763142-FAX.962763185

www.garcopanel.com//info@garcopanel.com

valenciana pastelera, s.l.

VAL PAST

Bollería artesana

Valenciana Pastelera
empezó como **negocio**
familiar en 1985
dedicándose a la
fabricación y elaboración
de todo tipo de
bollería congelada.

Desde sus principios trabaja
para conseguir un único
propósito, ofrecerle al
profesional **un producto y**
un servicio de calidad.

Nuestros productos son el
resultado de las **técnicas**
más avanzadas, aunque
conservando siempre el
sabor más tradicional.

Trabajamos en todo
momento con **ingredientes**
de primera calidad,
asegurando el éxito posterior
de toda nuestra gama de
productos.

Valpast, siempre al
servicio del profesional.

VALENCIANA PASTELERA, S.L

C/ Moncabrer, 20
Pol. Ind. Cementeri Vell
46960 - Aldaya- Valencia
valpast@valpast.com
Telf: 961 51 77 63

**DECORACIÓN
TODO - TEXTIL**
 Gral. Pastor, 13 - Tel. 96 165 51 39 - Mov. 670 66 85 89 - L'ELIANA
 e-mail: todo-textil@hotmail.com

CORTINAS
TEJIDOS DE DISEÑO
CORTINAJES
PANEL JAPONÉS
ESTORES
PAQUETOS Y ENROLLABLES
 VESTIMOS HOTELES, APARTAMENTOS
 Y HOGARES..... A SU MEDIDA

ROPA DE HOGAR
 COLCHAS - NÓRDICOS - SÁBANAS - TOALLAS - MANTELERÍAS

the garage
 vehículos clásicos para eventos
Bodas

f TheGarageVh
 @TheGarageVh
 TheGarageVh
 +TheGarageVh
 www.thegaragevh.com
 info@thegaragevh.com
 tel. 938 615 888

Marco

Qualitat en alimentació

www.marcoalimentacion.com 962740122

Pons Asesores

Marilo Pons Busutil
Economista

C/ Mayor, 13 L'Ellana - Valencia
Telef. 960 647 434 - movil 677 483 922
marilo.dpt@gmail.com

EL CELLER

(Edif. Pasarela)
C/ F. Amadas s/nº
La Eliaana
Reservas 96.274.34.92

Soluciones creativas de impresión

Parque Tecnológico
Sir Alexander Fleming, 7
46980 Paterna, València
661 785 446
mg@mundograficoimpresa.es
mundograficoimpresa.es

mundo gráfico

Automoción FÓRMULA JUANVI

Servicio integral para su automóvil

C/ La Huerta, 2
46183 La Eliana (Valencia)

Telf. 96 006 12 38
info@automocionformulajuanvi.es

www.automocionformulajuanvi.es

MAXTER

eventos y producciones

CONCIERTOS SONIDO ILUMINACIÓN ESCENARIOS GRADAS CARPAS PASARELAS ESTRUCTURAS SILLAS Y MESAS
JAIMAS MICROFONÍA MESAS SONIDO DJ ANIMADORES HINCHABLES COMIDAS POPULARES DISCOMÓVILES
ESPUMA ORQUESTAS DECORADOS WC CAMERINOS PERSONAL CONFERENCIAS AUDIOVISUAL PROYECTORES
PANTALLAS DE LED ORGANIZACIÓN EVENTOS ARTISTAS LINE ARRAY MAGOS STRIPPERS PRESENTACIONES
ESTUDIO DE GRABACIÓN MOQUETA ILUMINACIÓN EXTERIOR INSTALACIÓN FIJA MEGAFONÍA COMIDAS GIGANTES

C/ Calderers, 34 (Pol. Ind. 3)
46120 Alboraya
VALENCIA

www.maxtereventos.es
maxterevent@gmail.com
678 523 582 - 961 108 159

DIRECCIÓN
Anselmo Barrón

COCINA MEDITERRÁNEA

COMEDORES PRIVADOS

Autovía de Ademuz, salida 16. Urb. Montesano
Apdo. Correos 26 - Tel. 962 74 00 56
46183 LA ELIANA (Valencia)

PARQUE TECNOLÓGICO • C/ Sir Alexander Fleming, 7
46980 Paterna (Valencia) • Tel. 963 219 031
www.logik.com.es • logik@logik.com.es

Estem amb les Falles!

On toca estar.

caixapopular.es

kaabo
Clínica

NUTRICIÓN

- Consejo nutricional
- Asesoría personalizada
- Enfermedades digestivas
- Síndrome metabólico
- Embarazo y lactancia
- Menopausia

MEDECINA ESTÉTICA

- Faciales y corporales
- Botexes faciales
- Arrugas de expresión
- Peeling químico
- Láser vascular
- Microdermabrasión
- Criolipólisis
- Extracción
- Minicirugía

ESTÉTICA INTEGRAL

- Cáncer piel
- Microcirugía con
- Endoscopia mínimamente invasiva
- Eliminación de tatuajes
- Extracción de vello láser
- Prostaplastia

ACTIVIDAD FÍSICA DIRIGIDA

- Entrenamiento personal
- Yoga adaptado - terapéutico

FISIOTERAPIA Y OSTEOPATÍA

- Rehabilitación de lesiones
- Recuperación postoperatoria

Contacto:

- 960 436 228
- 623 339 057
- info@kaabo.es
- kaaboclinica
- Marqués de Cáceres 50
46183 - L'Elia (Valencia)

Auto Sweden

Aben al Abbar, 8 - (junto Avda. del Puerto)
Valencia - 96 339 35 20

Avda. República Argentina, 111-117
Gandía - 96 287 05 00

Índex Comercial

ALIMENTACIÓ

Aperitivos Rafa	20
Carnisseria Ramón Marco	8
Consum	42
Herbasana	33
Pescadería JM.....	17
Supermercat Marco.....	53
Tigernuts	7
Valplast	51
Vimar Fresh	27

ALTRES

Administración Lotería 13	19
Alton	-2
Carmen Román	30
Caixa Popular	58
Eliavet	32
Eliclima	34
Grupo Titanic	19
L'Eliana Clínica Veterinaria	12
Nexuspro	24
SYJ	31

AUTOMOCIÓ

Auto Sweden	60
Autos Sebastiá	22
Fórmula Juanvi	55
Pit Stop	37

CERVESSERIA-BAR-GELATERIA-CAFETERIA

Bar Casa Enrique	47
Bar el Mercat	5
Bar Torrent	46
Café d'Italia	59
Cafeteria Buen Café	46
D'Ara Taberna	26

El Celler	54
El Fanalet	59
La Caseta	11
Landia	47
Llar del Jubilat	5
Nit i Dia	13
The Cliff	39

CONSTRUCCIÓ

Construcciones y reformas	24
Eliacon	45
Garcopanel	50
Ovaloweb	29

DEPURADORS

Depuradores Mata	42
------------------------	----

FERRETERIA-FONTANERIA-CRISTALERIA

Ferretería Giner	23
------------------------	----

FLORS

El Jardín de Chelo	18
Flores María	37

FORNS-PASTISSERIES

Horno las Nieves	40
Pâtisserie Comes	15

GESTORIES-ASSESSORIES-IMMOBILIÀRIES

Assessoria Torrent	6
Assessoria Díaz Tous	16
Assessoria Roldan	9
Generali	34
López & Antón	35
Pons Asesores	54
RS Homes	10
Villamed	21

IMPREMTES

Logik Graphics	57
Mundo Gráfico	55

MOBLES I DECORACIÓ

Dekora Muebles	43
----------------------	----

ÒPTIQUES

Centre Òptic L'Eliana	45
Mordick Ópticos	20

PERRUQUERIES-PERFUMERIES

Cristina Peluquería	48
Kanoe Estilisme	31
Peluquería Sandra Valladolid	29

QUIOSC-REGALS-PAQUETERIA-PAPERERIA

La Rotonda	13
Papereria Gisan	14
Papereria Montaner	14

RESTURANTS

Beirut	55
Civera	33
Eleven Bistro	48
La Salada	49
Plaerdemavida – El Baret	39
Restaurante Chino Long Teng	22
Restaurante el Bosque	28
Restaurante Santa Creu	57
Safraner	16

ROBA I MODA

Cliping	8
Otto&Mia	4
Pilar Valverde	17

Telas y Costuras	18
Todo Textil	52

SALUT I BELLESA

Asisa	3
Centre Mèdic Passarel·la	15
Centro Clínico del Pie	44
Clínica del Pie Aitana López	12
Clínica Devesa	25
Clínica Dra. Victoria Luna	44
Clínica Fisioterapia Mans i Fisio	36
Clínica Kaä Boo	60
Clínica RB	41
Dentilaser	9
Elianlab	25
Elix odontologia digital	26
Farmacia El Mercat	38
Farmacia Trebol	36
Farmacia Torres	50
Mont calet	32
Vericat Implantología Dental	-1

SERVICIS

Andrés rentat a mà	6
Carrozas Sánchez	11
Cristalería Asensi	43
Destinemos Travel Planning	23
Enrique Desco	3
Maxter Eventos y Producciones	56
Pirotecnia Hnos Caballer.....	4
The Garage	52

